TARİH KÜTÜPHANESİ YAYINLARI : 1

Abdülhamide Verilen Jurnaller

(50 Yıldır Neşredilmiyen Vesikalar)

Yazan:

Faiz Demiroğlu

İstanbul

1955

Umum bayii: Sabri Özakar
Ankara cad. No.42/1 İstanbul

Dizgi ve baskı: İstannbul matbaası

Jurnallerin tarihine umumî bir bakış

Osmanlı saltanatı tarihinde "Abdülhamit devri" hâlâ bütün cepheleri ile aydınlanamamıştır; bugüne kadar yazılanların hepsi ya noksan, ya uydurma veyahut cidden mübalâğalıdır.

33 kûsur yıl, yalnız kendi görüş ve kendi arzusu ile muazzam bir imparatorluğu idare eden bu hükümdar hakkında bütün dünyada neşriyat yapılmış, ciddî, fantezi yüzlerce eser çıkarılmıştır.

Bugün, salâhiyetle —bu salâhiyeti, biraz da bu eserden almaktayız— söyliyebiliriz ki, "Abdülhamit devri" ve "Abdülhamit" in şahsiyeti, hakkile hiç bir müellif tarafından anlaşılamamıştır. Bunun da sebebi, Abdülhamit hakkında hüküm verdirecek "vesika" ların bugüne kadar elde edilememiş olmasıdır.

Abdülhamit hakkında memleketimizde de pek çok eser neşredildi. Bunların arasında başkâtibi Tahsin Paşanın Hâtıraları ile Atıf Beyin Hâtıraları cidden kıymetli eserler olmakla beraber, gene Abdülhamidi tam mânasile anlatabilmekten uzak kalmıştır. Çünkü Abdülhamidin bir "iç âlemi" vardı ki, bu, ancak vesikalarla öğrenilebilirdi. Bu vesikaların bir kısmı da, şu elinizdeki eser olacaktır.

Sait Paşa, Kâmil Paşa, Serasker Rıza Paşa, Şeyhülislâm Cemalettin Efendinin eserlerine gelince, bunlar bir taraflı yazılmış birer müdafaanameden ileri gidemezler.

★

Bu vesikalar, yani bu "Jurnal" ler hakkında tam bir fikir verebilmek için 50 yıl geriye bir göz atmak mecburiyetindeyiz.

Abdülhamit tahttan indirildiği vakit, bu memleketin en büyük hâdisesi, "Yıldız evrakı" olmuştur. 33 sene, Yıldızda toplanan evrak, 33 sene gizli kalmış bir çok hâdiseleri aydınlatacak, 33 sene maskeli yaşayanların maskesini düşürecektir. Bu evrak, bu memleket hizmetinde değil, Abdülhamidin emrindekilerin neler yaptığını meydana koyacak, bu suretle "ak" ile "kara" ayıklanarak meşrutiyet idaresi ile hürriyete kavuşan millete, yeni idare beklenen nizam ve intizamı temin edecekti.

O zaman, bu mevzuda yapılan münakaşaları hülâsa edecek iki vesika vereceğiz. Bugün, yani tam 50 yıl sonra neşrettiğimiz "Jurnaller" in ne kadar kıymetli şeyler olduğunu bu satırlar size bildirecektir.

1909 yılında Hüseyin Cahit Tanin gazetesinde "Jurnaller" başlığı altında yazdığı bir makalede şu mütalâaları ileri sürüyordu:

"Geçen gün Meclisi Meb'usanda tensikat meselesi mevzuu bahis olduğu zaman muhterem meb'uslarımızın bir ikisi Yıldızda bulunan jurnaller neşredilecek olursa tensikatın kendi kendiliğinden icra edileceğini söylediler. Celsenin nihayetinde diğer bir mebus bu jurnallerin neşrini hükûmetten taleb etmek üzere bir takrir verdi ise de kargaşalık arasında nazarı itibara alınmadı.

"Yıldızda bulunan bütün kıymetli eşyadan ziyade bizce bu jurnallerin manevî kıymeti vardır. Bu evrakın tetkiki karanlık Abdülhamit devrinin esrarengiz noktalarını aydınlatacak, bazı sahte şöhretleri yok edecek, bazı kimseleri de halk nazarında maruz bulundukları şüpheden kurtaracaktır zannederiz.

Yıldız evrakının tarih noktai nazarından haiz olduğu fevkalâde ehemmiyeti kimse inkâr edemez. Bu jurnaller dünyada yegâne bir hazinei vesaiktir.

"Meşrutiyet idaresini kurtarmak için en birinci çare, Yıldızda bulunan jurnalleri neşretmektir.

"Geçen sene Meclisi Meb'usanda bir hâdisei marufe üzerine bir karar ittihaz edilmişti ve umum meclis bilâistisna bu karara iştirak eylemiş idi. O da, jurnalcilerin Meclise kabul olunmıyacağı, şayet âzadan birinin jurnali çıkarsa Meclisden dışarı atılacağı kararından ibarettir."

"Heyeti Vükalâ içinde, meb'usan içinde, âyan içinde, valiler içinde ne suretle ve neye dair olursa olsun jurnal vermiş kimse varsa behemehal, hiç bir dakika bile gecikmeksizin bunları ilân etmeli ve bu mutena makamları, her türlü şüphenin fevkinde bulundurmalıdır.

"Böylelerinin biran evvel jurnallerini neşretmek, biran evvel fenalıklarına nihayet vermek demektir. Zaten bu yüksek ve mühim makamlar temizlenirse ötekilerin ehemmiyeti kalmaz. Çünkü en hain jurnalciler eski devirde en ziyade sivrilmiş olanlardır."

Hüseyin Cahidin bu makalesi o zaman fırtınalar koparmış, Abdülhamit devri ileri gelenleri telâşa düşmüşlerdi. Gene 1909 tarih ve 457 numaralı Tanin'de A. N. imzalı bir mektup şu mütalâaları ileri sürüyordu:

"Jurnallerin kâmilen neşredilmesinde ısrar etmek iyi bir netice hasıl etmez. Çünkü idarei menhusei Hamidî zamanında her jurnal vermiş olan, haini vatan, haini mutlak değildir. Bunların içinde yaptığını bilmeyen, âdeta modaya tebeiyyet eden; mevkileri, memuriyetleri dolayısiyle jurnal vermeğe mecbur tutulan küçük rütbeliler pek çoktu. Eğer o veç-

hile hareket etmese idiler, bu adamların mevki ve memuriyetlerini muhafaza imkân dahilinde olmadığı gibi nef'i ve tağrip ihtimali yüzde doksan idi."

Görüyorsunuz ki, Abdülhamidin 33 yılda biriktirdiği jurnallerin neşredilmesini isteyenlere karşı duranlar muvaffak olmuşlar, hattâ mühim bir kısmını da yaktırmışlardır.

Abdülhamidin tahttan indirilmesinden sonra arka arkaya gelen büyük felâketler memleketi kasıp kavurmasaydı, bu jurnaller belki de bugüne kadar neşredilmiş olacaktı. Fakat işte 50 sene uyuduktan sonra, "Tarih Kütüphanesi" ilk defa bunlardan bir kısmını toplu olarak Türk umumî efkârına sunmaktadır.

Niyazi Ahmet BANOĞLU

Sultan Hamid Han Devrinde Jurnalcilik, Jurnaller

Amcası Sultan Abdülâziz Han'ın tahttan indirilmesi, üç ay sonra da büyük biraderi Sultan Murad Han'ın asabi hastalığı dolayısile aynı âkıbete uğraması, pek evhamlı olan Sultan Hamid'in âsâbı üzerinde muhakkak çok fena tesirler yaptı. Bu faaliyette en nüfuzlu olan Hüseyin Avni Paşa, Çerkes Hasanın kurşunlarile ortadan kalktıysa da Meşrutiyet ilânını gaye edinen, memlekette geniş bir nüfuza mâlik olduğu sanılan Mithat Paşa, yeni padihaşa bir korku, endişe heyülâsı gibi görünüyordu. Sultan Hamid mevkiini kuvvetlendirdikten, tahttan indirilme tehlikesini bertaraf ettikten sonra bu doğru devlet adamını da sahneden uzaklaştırdı. İlk Meb'usan Meclisinin kapatılmasını, Kanunu Esasinin (Anayasanın) yürürlükten kaldırılmasını müteakip şiddetli bir merkeziyet idaresi kuran padişah, geniş Osmanlı İmparatorluğu idare mekanizmasını Babıâliden alarak, Yıldız sarayında topladı. O derece ki: faraza Basra vilâyetindeki bir gümrük memurunun tebdili veya nefi, yahut Viyanadaki Osmanlı sefaretine mahsus araba koşumlarının tâmiri, Bâbıâli odacılarının elbiselerinin yaptırılması için padişahın müsaadesinin, iradesinin alınması lâzım geliyordu. Padişahı korkutan en önemli konu: devlet idaresi ellerinde bulunanların birbirlerile fikir birliği, cemiyet kurmaları

idi. Bunu önlemek için, âdeta zincirleme şeklinde bir hafiye teşkilâtı meydana getirdi. Başta Çırağan sarayına hapsedilmiş talihsiz Murad Han olmak üzere, Osmanlı hanedanının erkek, kadın, azalariyle sadrazâmından nazırlara, valilerden mutasarrıflara, askerî kumandanlarla bütün devlet memurlarının hareketleri sıkı bir kontrola tâbi tutuldu. Bu faaliyetin gayesi —nefs-i nefisi hümayuna— karşı hiyanet edenleri hemen Yıldız sarayına bildirmek idi. Bu iş öyle geniş bir hal aldı ki; büyüğünden haklı, veya haksız tekdir gören bir memur, hemen o mafevkin aleyhinde bir jurnal hazırlar, saraya sunardı. Jurnaller iki kanaldan Yıldız sarayına akar, dururlardı. Birisi: bu gizli işe memur olan hafiyeler tarafından, diğerleri de, padişahtan ihsan, mevki elde etmek, teveccüh kazanmak ihtimali ile ve —sadakat, übudiyet— nişanesi olarak her şahıs tarafından yazılan, gönderilen jurnallerdi. Bunlar içinde: vezirlerin, nazırların, kumandanların, valilerin, mutasarrıfların, mahkeme reislerinin, din âlimlerinin, tekke dervişlerinin, serbest meslek adamlarının sundukları jurnaller, yıllarca Yıldız sarayında toplanarak müthiş bir yekûn tuttu. Padişahın hususiyetlerinden birisi de, gerek lehinde, gerekse aleyhinde yazılan, saraya gönderilen yazıları muhafaza ettirmesi idi. Uzun süren saltanatı zamanında, devletin haricî, dahilî muazzam meşguliyetleri arasında padişahın bu jurnalleri gözden geçirmesine, yahut malûmat edinmesine zaman, vakit ayırmış olması hayrete değer bir meseledir. Tarihin garip cilvesidir ki, otuz kûsur yıl tahttan indirilme endişesi içinde saltanat süren hakan, 31 Mart hâdisesi adı verilen ayaklanma sonunda tahttan indirildi.

Padişahın tahttan ve Yıldızdan uzaklaştırılması üzerine, sarayda toplanan resmî, hususî muazzam ev-

rak arşivi muhafaza altına alındı. Bunların arasında büyük bir yekûn tutan jurnallerin durumu o günlerin münakaşa mevzuu oldu. Hükûmet teşkilâtında bir endişe, korku husulè getirdi. Gazeteler jurnallerin yayınlanmalarının lehinde, aleyhinde yazılar yazdılar. Nihayet hükûmet kararile istibdat devrinin kara lekesi olan jurnaller, şimdi Üniversite binası olan Seraskerlik dairesinin meydanına taşınarak, ateşe verildi. Bu hareket, o gün için doğru olabilirdi. Çünkü, bu belgeler tarihî hâdiselerin tesbitinden ziyade devlet memurlarının, padişahın teveccühünü kazanmak, ihsanına nail olmak düşüncesile yekdiğerinin aleyhinde yazdıkları iftiralardan, ihbarlardan ibaretti. Jurnallerin bu suretle ortadan kalkmasına rağmen, ötede beride bu belgelerden bulunmakta, bu suretle bir devrin sosyal durumunu göstermesi bakımından da tarihe malolmaktadır. İstibdat devrinden yarım asra yakın bir müddet uzaklaşmış olduğumuz gibi, vesikalarda adları geçenlerin hemen hepsi ebediyete göçmüş bulunduklarından bugün için, aktüalite tesirleri kalmamıştır. Yıllarca süren incelemelerinden sonra elde edilen bu vesikaları şu kısımlara ayırdım:

1 — Zatı şahane, ve hanedan azası için verilen jurnaller,

2 — Sadrazâmlar aleyhinde yazılan jurnaller,

3 — Saray mensupları, memurları aleyhinde verilen jurnaller,

4 — Şeyhülislâm aleyhinde yazılan jurnaller,

5 — Muhtelif şahıslar için yazılan jurnaller.

Jurnaller incelenince görülecektir ki: bunların arasında pek acaip, gülünçlü olanlar oldukça bir yekûn tutmaktadır.

Gençlerin daha iyi, etraflı anlamaları için, her

kısma ait kısaca bibliyografik bilgi ilâvesi faydalı görüldü.

Jurnalleri okumadan önce, bu hususta Sultan Hamid Han'ın fikir ve maksadını gösteren şu belgeyi okuyalım:

3 Ağustos 1893 tarihli ve Serkâtip Hazreti Şehriyari Süreyya imzasiyle Bahriye Nezaretine gönderileln tezkerede: (Bahriye birlik kâtiplerinden Tirebolulu Hamid Şevki efendinin sarayı hümâyunu mülükâneye casusluk ettiğinden bahisle tazyik edilmekte olduğu mesmuu âli buyurulmuş olup sarayı hümayuna hususatı lâzıme hakkında arzı malûmat etmek ve, ihbaratta bulunmak meşru ve zimmeti ubudiyet ve sadakate mütehattem bir şey olduğu cihetle böyle bir vazifei meşruayı ifa eden adam hakkında sarayı hümayun casusu gibi münasebetsiz bir tâbirin istimali caiz olmadığından kim bu tâbiri kullanmış ve mümaileyhi tazyik etmekte bulunmuş ise bittahkik kendisine tenbihatı muktaziye lüzumlu görülüyor ki, jurnalciliğe "casusluk" denmesi, Abdülhamid'i fena halde sinirlendirmiş ve böyle diyenlerin cezalandırılmasını istemiştir.

Jurnallerde İsimleri Geçen Hanedan Azaları Hakkında

Sultan Aziz'in tahttan indirilmesinden sonra, saltanat kanunu mucibince, hanedanın en yaşlı erkek âzası Sultan Mecid'in oğlu Murad Efendi, Beşinci Murad namiyle tahta geçirildi. Şehzade Abdülhamid Efendi veliaht oldu. Sultan Murad'ın hastalığı dolayısiyle tahttan indirilmesi üzerine Abdülhamid Efendi, İkinci Sultan Abdülhamid Han adiyle Osmanlı Sultanı ilân edildi. Murad ve Hamid Hanların biraderleri Reşat Efendi, hanedanın en yaşlısı bulunmakla veliaht oldu.

Sultan Hamid'in tahttan indirilmesile Mehmet Reşat Efendi, Beşinci Mehmet adiyle Osmanlı tahtına geçti. Ondan sonra en yaşlı şehzade bulunan Abdülaziz'in oğlu Yusuf İzzettin Efendi veliaht ilân edildi. Yusuf İzzettin Efendinin intiharı üzerine, veliaht makamına gene Abdülmecid'in oğlu ve Murad, Hamid, Mehmet Reşat Hanların biraderi olan Vahidettin Efendi veliaht oldu. Beşinci Sultan Mehmed'in vefatı üzerine tahta geçen ve Altıncı Mehmet adiyle tarihe malolan Vahidettin Efendi Osmanlı sülâlesinin son padişahıdır.

İstibdat devrinde sansür o derece şiddetli bir şekil almıştı ki, (Yıldız) kelimesi yazılmaz, Murad ve Reşat adları da (Mir'at) ve (Neş'et) şeklinde zikre-

dilirdi. Binaenaleyh bu eserde okuyacağınız jurnallerde Mir'at (Murat) ve Neş'et de (Reşat) Efendi olacaktı. Jurnallerde adları geçen sultanlara, yani padişah kızlarına gelince: Seniha, Cemile Sultanlar, Abdülmecid'in kızları, binaenaleyh Abdülhamid Han'ın kızkardeşleridirler. İkisi de talihsiz olan bu sultanlardan Cemile Sultan, Taif'de Mithat Paşa ile boğdurulan damad ve sultanzade Mahmut Celâlettin Paşanın zevcesidir. Seniha Sultanın kocası da Avrupaya giderek kainbiraderi Sultan Hamid aleyhinde faaliyet gösteren ve Prens Sabahattin beyin babası olan Mahmut Celâlettin Paşadır ki, Belçika'da vefat etmiş, 1908 Meşrutiyetinin ilânı üzerine oğlu Sabahattin Bey tarafından kemikleri vatanı olan İstanbul'a getirilmiştir. Bu saydığımız hanedan âzasının, Abdülhamid tarafından ne müthiş bir kontrol altında bulundurulduğu da bu kitaptaki jurnallerde ibretle görülecektir.

Bu eserde isimleri geçen jurnalci ve haklarında jurnal verilenlerden bazıları

Bu eserde okuyacağımız jurnaller içinde Abdülhamid devrinin bir çok devlet erkânı ve ileri gelenlerinin isimlerine rastlamaktayız. Bu resimler, jurnallerde isimleri geçenlerden bir kısmını göstermektedir.

Serasker Rıza Paşa

Kabasakal Çerkes Mehmet Paşa

Mustafa Haşim Paşa

Ebülhüdanın oğlu Hasan

Fehim Paşa

Beyoğlu Mutasarrıfı
Hamdi Bey

Paris sefiri Münir Paşa

Şehremini Rıdvan Paşa

Halil Rifat Paşa

Sultan Reşat

Yedi Sekiz Hasan Paşa

Beşinci Murad

Memduh Paşa

Yusuf İzzettin Efendi

Jurnallerde isimleri geçen saray menşupları hakkında malûmat

Ahmet Celâleddin Paşa: Saray tüfekçileri sınıfından yetişmiş, ve serhafiye tâyin edilmiştir. Bu zat, padişahın itimadını kazanmış, Avrupaya firar edenlerden başta Mahmut Celâlettin Paşa olmak üzere, yurtlarına dönmelerine çalışmış, bu hususta da epey başarılar elde etmiştir. Son zamanlarda, çekemiyenlerin faaliyetleri üzerine padişahın gözünden düşmüş, ve paşa da Avrupaya kaçmıştır. Mısır Hidiv ailesine mensup olan zevcesinden büyük bir servete sahip olmuş, mert, cömert bir zat olduğu gibi serhafiye bulunmasına rağmen jurnalcilik dalaverelerine karışmamıştır.

Ebulhüda Efendi: Sayyâdî zadelerden ve Nakşibendî tarikati ileri gelenlerinden olan bu zat Haleplidir. Nüfuzundan müsbet veya menfî faydalanmak düşüncesiyle İstanbul'a getirilmiş, bol ihsanlara nail olmuş ise de jurnallerde görüleceği üzere, etrafı hafiyelerle çevrilmiş, harekâtı adım adım göz altında bulundurulmuştur. Bu zatın padişah üzerinde çok büyük nüfuzu olduğu yazılmış, iddia edilmiş ise de, bu iddia doğru değildir. Padişah, şeyhi hoş tutmak için mülâyim görülmüş, lâkin hiçbir vakit Ebülhüdâ Efendinin tesir ve nüfuzuna en ufak bir şekilde bile girmemiştir.

Fehim Paşa: Padişahın süt kardeşi İsmet Beyin oğludur. Babasının iyi ahlâkına rağmen, pek şımartılan, genç yaşında yüksek askerî rütbelere nail olan Fehim Paşa, İstanbulda büyük rezaletler yapmış, nihayet yabancı sefirlerin, bilhassa Alman sefirinin ısrarlı müracaatları ve sadrazâm Ferit Paşanın tesirile Bursa'ya sürülmüş, orada da rahat durmamış, 1908 Meşrutiyetinin ilânı üzerine canları yanan ahalinin hücumuna uğrıyarak parçalanmıştır.

Hasan Paşa: Beşiktaş polis memurluğunda (Beşiktaş muhafızlığında) uzun müddet bulunmuştur. Okur yazar olmadığı için Yedi Sekiz Hasan Paşa adiyle tanınmıştır. Ali Suavi hâdisesinde elindeki sopa ile Ali Suavinin kafasını yarmış, padişahın emniyetini kazanmıştır. Pek saf, anlayışı az olduğundan tuhaf hikâyeleri hâlâ ağızlarda tekrarlanmaktadır. Bu zatın saraya sunduğu jurnaller, vazifesinin icabındandır. Binaenaleyh jurnalleri hafiyelik çerçevesine girmemelidir.

Mavroyeni Paşa: Uzun müddet saray hekimliğinde, padişahın hususî doktorluğunda bulunmuş, bazı maceralara da sürüklenmiştir. Kadınlara düşkünlüğü ile meşhurdur.

Sadrazâm Ferit Paşa: Yanyalıdır, istibdat idaresinin son sadrazâmı olan paşa, bazı nazırları gibi devrin mülevves işlerinden uzak kalmıştır.

Sadrazâm Said Paşa: Erzurumludur, ufak cüsseli olduğu için Küçük Said Paşa adiyle tanınmıştır. Şinasi merhumun yazılarında kendisine Şapur Çelebi ismi verildiğinden bununla da meşhurdur. Yeşilköyde toplanıp Abdülhamid Han'ın tahttan indirilmesine karar veren meclise başkanlık etmiştir.

Sadrazâm Kâmil Paşa: Kıbrıslıdır. Abdülhamid'e karşı samimî hürmet beslemekle beraber sert tabiatı, doğru sözlülüğü, idare mekanizmasının saraydan Bâbıâliye geçmesini isteyen, meşrutî idareyi padişaha tavsiye edecek kadar celâdet gösteren bir şahsiyettir.

Sadrazâm Cevat Paşa: Afyonkarahisarlı bir aileden dir. Bilhassa askerî bilgisi yüksek, temiz ahlâklı, namuslu bir Türk kumandanıdır.

Şeyhülislâm Cemaleddin Efendi: Malûmatlı, padişahı idare etmesini bilen, kontrol altında bulunmaktan da yakasını kurtaramamış ve devrin entrikalarına karışmamıştır. Bilhassa meşihat müsteşarının bu zat hakkında hafiyelik yapması, din ûlemasının bu fena ceryana kapıldıklarının acı örneğidir.

Tophane Müşiri ve Mektepler Nazırı Zeki Paşa: Zamanının malûmatlı, bir iki batı lisanını konuşan bir kumandan olmakla beraber, Vekiller Heyeti toplantılarındaki vaziyeti günü gününe padişaha jurnal etmekle ve büyük bir ihtiras ile mütemadiyen Sultan Hamid'den ihsan, atiyye istemekte birinci sınıfı teşkil etmektedir. Meşrutiyetin ilânını müteakip rütbesi alınmış, idareten bazı nazırlarla sürülmüştür.

Memduh Paşa: Uzun müddet dahiliye hizmetlerinde, valiliklerde bulunmuş, Halil Rıfat Paşanın sadrazâm olması üzerine Dahiliye Nazırlığına tâyin olunmuştur. Malûmatlı, kalemi kuvvetli bir zat olarak tanınmıştır. Mutlakiyet devrinin son Dahiliye Nazırıdır. Meşrutiyetin ilânı üzerine bazı nazırlar ile Midilli adasına idareten sürülmüştür.

Âli Efendi: Beyoğlu Mutasarrıfı iken Posta ve Telgraf Nazırlığına getirilmiştir.

Şehremini Rıdvan Paşa: Uzun müddet İstanbul Şehreminliği makamını işgal etmiş ve Bedirhan zâde Ali Şâmil Paşa tarafından şahsî sebeplerden dolayı öldürülmüştür.

Serasker Rıza Paşa: Ağır başlı, temkinli bir kumandandı. Padişahın ihsanları ile büyük servet elde etmişse ise de fena şöhreti yoktur. Süreyya Paşa (Rahmetli Süreyya İlmen) bu zatın oğludur.

İzzet Holu Paşa: Zeki, malûmatlı bir zat olup padişaha hülûl ve nüfuz etmiş, maatteessüf fena şöhret kazanmış bir zattır. Meşrutiyetin ilânı sırasında yurt haricine kaçmıştır. Arab İzzet Paşa adiyle tanınmıştır.

Galip Bey: Bu zat üzerinde biraz durmak lâzımdır. Sadrazâm Kıbrıslı Kâmil Paşa İzmirde vali olarak sürgün hayatı yaşarken, Galib Bey Manisa Mutasarrıfı bulunuyordu. Paşa ile Galib Bey arasında samimiyet husule gelmiş, ailece tanışmışlardır. İbrete değer bir haldir ki, Paşanın hususiyetine giren, hattâ Vali Paşaya Manisanın nefis yoğurtlarından gönderen Galib Bey, diğer taraftan Paşa aleyhinde saraya jurnaller yağdırmış, durmuştur. Meşrutiyetin ilânı ile, bir müddet te Tarihi Osmanî Encümenine âza olan bu muhterem zat, tarihî yazılar yazmaktan kendisini alamamış ve jurnallerinin tarihe geçeceğini muhakkak düşünmemiştir.

Nazım Paşa: Zaptiye Nazırlığında, bazı vilâyet valiliklerinde bulunmuş malûmatlı bir zattır. Bunun jurnallerinin, vazifesinin icabı olduğu gözönünde tutulmalıdır.

Ahmet Refik Bey: Dahiliye Müsteşarı olan bu zat da profesyonel jurnalcilerdendir.

Mahmut Celâlettin Paşa: Meşhur bestekâr Çorluluzadedir. Malûmatlı, zeki, şair, zarif bir şahsiyettir. Bu zat da nazır arkadaşlarını vekiller meclisi toplantısında tetkik eder, Zeki Paşa gibi hemen zatı şahâneye jurnal ederdi. Nafıa Nazırlığında, Girit valiliğinde bulunmuştur.

Münir Paşa: Mahmut Celâlettin Paşanın oğludur. Uzun müddet Paris sefirliğinde bulunmuştur. Değerli bir devlet adamıdır. Padişahın tevecciih ve itimadını kazanmış olduğu bilinmekte ise de vesikalarda bunun doğru olmadığı, padişahın Münir Paşa hakkında şüpheli olduğu ve malûmat toplamağa çalıştığı görülmektedir. Hariciye Nazırı Tevfik Paşanın bu hususiaki cevabı şayanı dikkattir.

Mehmet Şerif Paşa: Hariciye Nazırlığında, Şûrayı Devlet Reisliğinde bulunmuş olan Kürt Said Paşanın oğludur. Uzun müddet Stokholm sefirliğinde bulunmuştur. Genç yaşında general rütbesini alan bu zat yakışıklı ve şık olduğundan Avrupalılar arasında (Güzel Şerif - Beau Sherif) adiyle tanınmış, Meşrutiyetin ilânından sonra gazetelerimizde aleyhinde yazılar yazılmış ve (Bo Şerif) terkibi (Boş Herif) şekline konulmuştur.

F. D.

Abdülhamid II devrinde hafiye teşkilâtı ve hafiyelik

— İstanbul Ansiklopedisi'nden —

İkinci Abdülhamid devrinde, memleketin üzerine bir örümcek ağı gibi gerilmiş olan hafiye teşkilâtının en korkunç ve iğrenç faaliyetine İstanbul sahne olmuştu. Bu hükümdarın en yakın adamlarından Mabeyini Hümayun Başkâtibi Tahsin Paşa, hâtıralarında, bu mevzua şu satırlarla temas eder:

"Sultan Hamid memleketi sıkı bir kontrol çemberi altında bulundurmak için tâ sarayın kapısından başlayarak her tarafta kuvvetli bir istihbar şebekesi vücude getirmiş ve bu şebekede çalışanları kesesinden bir çok nimetlere garketmişti. İsraf diye telâkki olunan bu sarfiyat, mutlak ve müstebit bir idarenin levazımı zaruriyesinden sayılmak icabeder. Yaşadığı devri ve etrafındaki insanların ahlâk ve istidadını, hangi noktaların ne gibi şeraite karşı zayıf olduklarını iyice tetkik etmiş olan Sultan Hamid, para ve menfaat vasıtasiyle celbi kulûba muvaffak olacağını kestirdiğinden ve ilk tecrübeleri bu hususta muvaffakiyet temin ettiğinden artık saltanatının sonuna kadar bu yolda devama mecbur idi. Nimetin, ihsanın, atiyenin, hülâsa menfaatin arkası kesilirse şebekenin gevşiyeceği, hattâ dağılacağı ve sadakatten ötürü arzolunan hizmetlerin nihayet bulacağı muhakkak idi.

"Sultan Hamidin vehmi, ister yaradılışı icabı olsun, ister bilâhare muhitinin tesiriyle husule gelmiş bulunsun, her halde alelâde denilecek derecenin çok üstünde idi. Etrafını kuşatan insanlar, onu bu vehim yolunda tahrik ve teşvikten geri durmamışlar, ona daima vehmini kızıştıracak hâdiseler göstermişler, her tarafta onun hayat ve saltanatına düşmanlar bulunduğunu söyliyerek saltanattan mahrumiyet ve ölüm tehlikeleriyle vehme alabildiğine vüs'at vermişler, hattâ çok defalar ortada hiç bir sebep ve vesile yokken onun vehmini körükleyecek hâdiseler icat etmişlerdir. Sultan Hamidi etrafındaki adamlar, sadrazam ve nazırlariyle, saray bendegân ve mensubini ile, hülâsa bir dakika peşinden ayrılmamış olan muhiti ile muhakeme etmek elbette en doğru yoldur".

İkinci Meşrutiyetin ilânı ve Abdülhamidin taht-tan indirilmesi üzerine, hafiye teşkilâtı ve hafiyeler hakkında pek çok şey yazılmış ve söylenmiştir. En namlı hafiyeler halkın münferit ve toplu hakaret ve nümayişlerine hedef olmuş, bir kısmı sürgüne gönderilmiş, hapse atılmış, Kabasakal Mehmet Paşa ve Fehim Paşa gibi şöhretler de yaptıklarını hayatlariyle ödemişlerdi.

Hafiye teşkilâtı, başlarında saray ve hükümdar ile daima temas halinde olan devrin en nüfuzlu rical ve erkânı bulunan, dal ve budakları en aşağı halk tabakalarına kadar inen çeteler halinde kurulmuştu; bunlar büyük şehirdeki faaliyet sahalarını aralarında taksim etmişlerdi; ve meselâ "Fehim Paşa takımı" ve "Mehmed Paşa takımı" diye de isim almışlardı.

Bugün, çok yazıktır ki salâhiyetli ve namuslu bir kalemin mahsulü olup bu teşkilâtı hurda teferrü-

atiyle aydınlatan bir eser bulunmadığı gibi saraya verilmiş jurnallerden mürekkep bir koleksiyon da mevcut değildir.

1909 da "Müellif ve muharriri Mahmud" imzasiyle neşredilmiş "Hafiyelerin listesi" adındaki risale, halkın heyecan ve merakını istismar etmek için yazılmış ve İkinci Abdülhamid devri memurlarından bir çok namuslu kimseleri de "hafiyelik" ile lekeliyen bir eser gibi görünüyor.

Meşrutiyetin ilânında namlı hafiyelerden en ağır hakarete maruz kalanlardan biri İkinci Abdülhamid devrinde Adliye Müfettişliği yapmış olan Yusuf Şetvan Beydir; İkinci Meclisi Meb'usana Bingazi Meb'usu olarak giren bu zat, Mecliste asabî bir heyecan ile karşılanmış idi; bu arada Biga Meb'usu Arif İsmet Bey tarafından alenen: ""Şetvan Bey namı erbabı namusu tethiş eder, bu unvanın hamiyetli insanlarda müthiş hâtıratı vardır!" diye itham edilen ve bu itham Meclisin alkışlariyle karşılanan Bingazi Meb'usu heyeti umumiyenin karariyle Meclisten çıkarılmıştı.

Tuhaf bir nümayişe hedef olan bir namlı hafiye de Nafia Nezareti Mektupçu muavini Kanlıcalı Said Bey olmuştu; bir akşam Köprüden Boğaza giden Şirketi Hayriye vapuru, Said Beyin yalısı önünde içindeki yolcular tarafından durdurulmuş, yalının camları, vapurun kömürleriyle ve "Yuha!.. Kahrolsun hafiyeler!.." nâralariyle bir anda kırılıp indirilmişti.

Rivayet edildiğine göre hafiyelerin arasında en şenî simalar Sakallı Mehmed ve Fehim Paşaların takımlarında toplanmıştı; bunlar, işi jurnalcılıktan Paşalarının behimî hırslarını tatmin için çalışan bir ırz ve namus düşmanı çete haline gelmişlerdi; Fehim Paşalıların en iğrenç siması da, Beyoğlunda muhab-

bet tellâllığından ûlâ rütbesi sınıfı evveline kadar yükselen musevîden dönme Süreyya idi ki Meşrutiyetin ilânında izini kaybettirerek Avrupaya kaçmağa muvaffak olmuştu.

O devri yaşamış olanlar nakleder: "Bunlar, bu ünvan, bu mensubiyet sayesinde umumhanelerde belâlı yani zoraki zampara, pek nadiren kazalı, yani kadının erkeğe tutgun vaziyetinde yaşarlar, hiç bir zaman paralı sınıfında yaşamazlardı" (Ahmed Rasim, Muharrir bu ya..).

Hafiye jurnalı ile başından en tuhaf ve garip vak'alar geçmiş kimselerden biri de büyük muharrir Ahmed Rasimdir; üstad bunlardan ikisini şöyle nakleder:

"Galata rıhtımı yapılmak üzere idi. Biz o zaman beş on arkadaş her akşam bu sahil üzerinde bulunan, gündüzleri kahvehane, geceleri meyhane olan bir gazinonun süslü, temiz, etrafı buzlu camlarla kapalı bölmesinde toplanır, içer, çakar, eğlenir, burası alelâde hafiye uğrağı olmadığı için rahat rahat görüşürdük. Merhum Borazan (Tevfik), meşhur (Muhsin), (Nuri Baba), Enderunî (Ayı Râşid) gibi kibar mukallidin, (Nuri Şeyda) gibi üstadı musiki, rum olduğu halde rumlarla görüşmez, bizimle düşer kalkar, cidden ehlidil, kalender (Afandos), bir de vaktiyle mahud (Kuleli Vak'ası) denilen ilk Meşrutiyet müretiplerinin ve bilâhare (Midhat) Paşanın (İzmir) den İstanbula celbinde istintakına memur olmak suretiyle Sultan Hamid'in emnü itimadını kazanmış olan Fındıklılı (Mehmed) Efendinin oğlu (Nâzım) Bey namında gayetle riyakâr, okkalarla rakı, şarap içtiği halde mutaassıp görünür, masa başında fesini çıkarıp takkesiyle oturur biri, daha bir kaç kişi bu gazinonun hemen gün kaçırmaz müdavimlerindendik..

"Biz (Nâzım) ın her hali endişe verdiği için yanımızdan uzaklaştırmak istiyorduk ve bu emel hepimizce takarrür etmişti. Bilhassa (Nuri Baba) bu babda icra memuru gibi davranıyor, anınla her gece eğleniyor, işi sarhoşluğa vurarak söğüyor, sayıyordu. Fakat aldıran veya aldıracak kim?

"Bir gece (Afandos) gecikti. Fakat bir saat sonra beraberinde diğer bir Rum olduğu halde geldi. Bize de (Aleksandros) Efendi nanmiyle prezante etti. Adamcağız oturdu. Hasır şapkasını çıkardı. Bermutad beyaz takkesiyle oturan (Nâzım) ın tâ tepesine müsadif olan çengele astı. Bu tesadüf derhal Nuri Baba'nınn nazarı dikkatini celbetmiş olmalı ki gülerek yüzüme baktı. Anladım, (Nâzım) a bir azizlik yapacak!.. Birer kadeh.. Birer kadeh daha... Babada gözler parladı. Ha babam, ha babam ha!.. Tam (Nâzım) kadehi içip de üstüne suyu yuvarlarken Baba bir hamlede şapkayı alınca başına geçirmesin mi?

"Olacak bu ya... Şapka biraz büyücek, Nâzımın kafası küçücük olduğu için kulaklarına kadar geçince siması öyle komik bir manzara bağladı ki kahkahalarla gülmemek kabil değildi. Daha tuhafı (Nâzım) gûya kemali takvasından elini şapkaya sürmekten de tevakki ederek Babaha:

— Çıkar şu murdarı başımdan!

Demesiydi!.

Elhasıl gülüşüp dururken bizim bölmeden içeriye tanımadığımız iki kişi girdi. Biri bana doğru eğilerek kulağıma:

— Rasim Bey, Nâzım Bey kimdir?

Deyince gösterdim. Herif doğruldu. Nâzıma hitaben:

— Buyurun Bey, sizi Merkezden istiyorlar!

Dedi. (Nâzım) da betbeniz attı. Takkeyi düzeltti. Fesi giydi. (Nuri Baba) o ikiden birini tanıyormuş, sebebi tevkifi sordu. Dedi ki:

— Şapka giymiş diye jurnal verdiler, komiser bey istiyor...

Bizde bir hayret!..

— Kim vermiş?

— Kasap Mehmed namında biri...

— Ne vakit giymiş?

— Bu gece!..

(Nâzım) titreye titreye kalkındı. O iki sivil memurla beraber gitti.

"Artık bizde muhavereler:

Subhanallah!... Bu nasıl iş canım... Zavallı Nâzım donakaldı... Hasbünallah!.. Bak şu olan işe... Şimdi ne yapalım?.. Oğlana yazıktır!.. Baba ne olacak?

Baba eliyle sakalını sığadıktan sonra dedi ki:

— Ne olacak?.. Rasim, birer tane daha çakalım. (Voyvada) komiseri (Yusuf) benim bildiğimdir, gidelim anlatalım, kurtarırız.

— Olur!

Çaktık... Arkadaşlara:

— Biz şimdi geliriz!

Diyerek yola düzüldük.

"Merkezden içeriye girdik. Komiserin odasına vardık. (Nâzım) melûl ve mahzun oturuyordu. Bizi görünce ferahladı. Filvaki komiser, Babayı hüsnü istikbal etti. Hal ve hatır sordu. Sebebi ziyaretini de anlamak istedi. Baba da anlattı. Komiser dedi ki:

— Vallahi Nuri Bey... Jurnalı veren adam buralardadır, çağırtayım, bir kere daha sorayım. Biraz bekleyin.

Zili vurdu. Gelen memura:

— Kasap Mehmedi buldurun.

"Bir çeyrek sonraydı ki içeriye sarhoşluğun (zom) tâbir edilen halinde biri girdi. Gözleri kapanıyor, herif bacakları üzerinde sallanıyordu. Komiser, ben, Baba gülmeğe başladık. Komiser:

— Biraz beriye gel... (Nâzımı göstererek) şapkayı giyen bu muydu?

Ne dersiniz? Kasap uyanır gibi oldu. Gözleriyle üçümüzü süzdü. Ağzından tükürük saçıyordu, bizi bir daha süzdü, ne dese beğenirsiniz?

(Nâzımı göstererek):

— Hayır, bu değil... (Benimle Nuri Babayı başiyle işaret ederek):

— Bunlar idi!

Biz yine birbirimize bakışarak gülüştük. Sözündeki tezadın işimize yarıyacağına inanmış idik. Komiser:

— Peki, haydi, git... Nâzım Bey siz de teşrif buyurun... Nuri Baba siz biraz oturun.

Dedikten sonra masasının gözünden bir kâğıt çıkardı. Bir şeyler yazdı. Nuri Babaya dedi ki:

— Yanınıza bir sivil efendi vereyim de siz Galatasarayına kadar gidin.

— Nasıl? Bizi mi tevkif ediyorsunuz, halbuki biz buraya şefaat için geldik.

Komiser ellerini oğuşturarak:

— Ne yapayım ki bu Kasap Mehmed, mabeyin hafiyesidir. Başka türlü bir şey yapamam.

— Yapma Yusuf Bey...

— Başka çarem yoktur, yazdığım jurnal da onun aleyhinde, sizin lehinizdedir, al oku!..

Filvaki dediği gibiydi. Bir (Hasbünallah) daha!

— Şaka etme Yusuf Bey...

— Şaka değil, ciddî söylüyorum.

Demekle beraber zili vurdu. İçeriye giren sivil memura:

— Al şu jurnalı.. Beyleri Galatasarayma götür.

Çarünâçar kalktık. Memurla beraber Merkezden çıkarak Yüksekkaldırımı tırmandık. Eski (Yani) birahanesinin önüne geldik. Dedim ki:

— Baba, şurada karnımızı doyuralım, ne olur ne olmaz!.

Benim içime bir şeyler doğuyordu. Bu teklife memur da icabet etti. Girdik. Memur da hemkâdeh oldu. Yedik içtik. Doğruca Galatasarayına gittik. Baba, yolda diyordu ki:

— Bizim Hâfız Bey orada...

(Hâfız Bey) dediği o zaman jandarma tabur ağasıydı. Bilâhare alaybeyi oldu. Ben de tanırdım. Mabeyine mensup hafiyelerden idi.

Biz Galatasarayı polis komiserliği odasına girdiğimizde kapıdan bir kere baktı, bakış o bakış, bir daha görünmedi. Komiser jurnalımıza göz geçirir geçirmez zembereği boşanmış gibi birdenbire ayağa kalktı. Kaşları şahlandı; jurnaldan gözünü ayırmıyordu. Dışarıya çıktı. Taşlıkta bir fiskos başladı.

"Ben (Nuri Baba) ya, o da bana bakakalmış idik. Jurnalda bizi itham edecek harfi vâhid olmadığı halde bir komiseri böyle büyük bir ehemmiyetle saran sır acaba neydi? Bizi getiren sivil memur bile şaşkın şaşkın bakınıyordu. Elhasıl aradan beş on dakika geçtikten sonra bir jandarma neferi odaya girdi. İkimize birden sert bir surat ile:

— Haydi yürüyün!

Dedi. Yürüdük. Hapishaneye giden yol üzerinde alçak tavanlı loş bir odaya girdik. Görülmemiş bir manzara! Sağ tarafında kalın tahta parmaklıklı bir

kapı, aralıklarından birtakım gözler bize bakıyordu. Sol tarafta bir yazı masası, üstünde bir kırbaç, hokka, evrak. Bu masanın arkasında abusülvecih bir polis çavuşu oturuyordu. Ama yüzümüze bile bakmıyordu. Odanın etrafı yüksek peykeli olduğu için oturduk. Benim bacaklarım sallanıyordu. (Nuri Baba), babahindi gibi kabararak kızarıyordu. Bu halinden korkmağa başladım. Çünkü baba bu hale geldi mi ondan öte ne yaptığını bilmez. Hattâ korktuğum bir dakika sonra başıma geldi.

"Oturur oturmaz bizi getiren jandarmaya sordu:

— Biz burada mı kalacağız?

Köşeden müthiş bir sada:

— Sus!.. P.....

Baba yerinden yıldırım gibi fırladı. Polis çavuşunun gırtlağına sarıldı. Altına aldı. Tahta parmaklık arkasından da:

— Vur!

Sesleri yükseldi.

Anlaşılıyor a. İş çığrından çıktı. Bir anda odanın içi polis, jandarma, sivil memurlarla doldu. Çavuşu babanın elinden güç kurtardılar. Baba artık var kuvvetiyle alabildiğine bağıra bağıra sövüyordu. En nihayet ikimizi üç jandarma hıfız ve emanetinde alarak taşlığa çıkardılar. Baba aslanlar gibi köpürmüş, atılacak yer, adam arıyordu. Yanımıza elleri prangalı iki kişi daha kattılar. Galatasarayından çıkardılar. Nereye gidiyorduk? Jandarmanın biri dedi ki:

— Babızaptiyeye!

— Yaya mı?

— Paran varsa araba tut, ben sizinle binerim, ötekiler gitsinler!..

Baba, munsif bir adamdı. Dedi ki:

— Onlara da bir araba tutun, anca beraber, kanca beraber...

"Arabalar tutuldu, bindik. Ben birbirini takip eden nâme'mul hâdiseler tesiriyle mebhut, hiç bir şey anlamaz bir haldeydim. O tarihte (İkdam) da çalışıyordum. Bir ümidim var ise o da Zaptiye Nâzırı (Nâzım) Paşanın insafındaydı.

"Köprü başına geldiğimizde açık olduğunu haber aldık. Bir belâ daha.., arabalardan indik. Büyük bir barkoya bindik.

"Ne gizliyeyim? Ben Babanın pöflerinden; öflerinden korkuyordum. Çünkü aklı zivanadan çıkmış görünüyordu. Gayet asabî olduğu için kaldırıp kendisini denize atar... Atar mı atar. Vaktiyle bir meseleden dolayı böyle bir sabıkası da vardı.

"Her neyse, Sirkeci, Bâbıâli caddesi yürüdük. Gece yarısına doğru Bâbızaptiyeden içeri girdik. Kelepçeliler ayrıldı, bizi (İfade odası) denilen bir odaya soktular. Burada bir polis yatmış horluyordu. Kaldırdılar. Galatasarayında alelâcele yazılmış olan jurnalımızı verdiler. Polis okur okumaz:

— Verin içeriye!

Dedi. Bizi doğruca Tevkifhaneye götürdüler. Üstümüzü yokladılar. Açılan bir kapıdan salmaya salıverir gibi içeriye attılar.

"Genişçe bir koridora açılmış birtakım odalar, hepsinden de ince, kalın, horultular, kesik, sürekli öksürükler geliyordu. Bu odaların birinden karşımıza biri çıktı. Bize Azerbaycan şivesiyle:

—Buyurun beyler!

Dedi. Herifi takip ettik, bir odadan içeriye gir-

dik. Herif derhal bizim ikimize bir yatak serdi. Cidden söylüyorum, mis kokulu çarşaf, yorgan koydu. Ben daha yastıkları görür görmez kendimden geçmeğe başladım.

— Beyler paralarınızı bana verin... Yoksa karışmam, çaldırabilirsiniz.

Başka ne yapabilirdik? Verdik. Baba ile koyun koyuna yattık...

"Ne rahat yer imiş! Koca tevkifhanenin içinde çıt yoktu. Gözlerimi açtığım zaman yirmi otuz kadar mevkufun bize karşı nazar eylediklerini gördüm, utanıyordum.

"Köşede bir semaver fokurduyor, gece bizi karşılayan herif isteyenlere çay veriyordu. Biz de istedik. Bize de getirdi, hem de:

— Hoş gelmişsiniz!..

Dedi. Bu söz, Babanın hoşuna gitti. İsmini sordu, o da şivei mahsusasiyle cevap verdi:

— Bana Acem Ali derler.

— Sen burada necisin?

— Koğuş eskisi...

— Çoktan beri burada mısın?

— İki sene kadar oluyor...

"Baba bir çay daha ısmarladı. Diğer mevkuflarla sorgu suale başladı. Pek neşeli görüşüyor, her biriyle lâtifeler ediyor, sebebi tevkifleri olan cürümler hakkında esbabı muhaffefe dermeyan ediyordu. İçlerinden biri de bizim sebebi tevkifimizi sordu. Baba hiç düşünmeden beni göstererek dedi ki:

— Bunu gördünüz mü? Bilseniz ne civelektir.

Şaşaladım. O devam ediyordu:

— Dün akşam Galatada Sakallı Kostinin balozuna gittik. Meğer bunun oradaki karılardan biri dostuymuş. Bir masaya oturduk. Karı da yanımıza

geldi. Konuşup dururken mavnacının biri karıya söz attı. (Yine beni göstererek) Bu da herifin suratı budur, dedi. Bira kadehini fırlattı. Ayağa kalktılar. Seninki koltuğunun altından koca bir kama çıkarıp da herife yallah etmesin mi?

"Babanın yalanı bu derekeye indiği esnada idi ki dışardan acı acı bir feryat koptu. Bu feryat:

— Şapka gi...yenler!!

Diye aksediyordu. Ben hacil ve mahcup yerimden fırladım. Münadinin yanındaki polise uyarak tevkifhaneden çıkarken arkamızdan biri: "Tuh! gâvur kafalı köpekler!" diyordu.

Tam dört gün dört gece Babızaptiyede istintak edildik. Bizi artık tevkifhaneye vermediler. Polis mahpusîn koğuşuna yani meriyülhâtır odasına verdiler. Hini istintakta sorduklarına nazaran tevkif edildiğimiz geceden bir kaç gece evvel başlarına silindir şapka giymiş iki Türk, İngiliz sefarethanesine kaçmışlarmış. Sultan Hamid polis hafiyesi bunları arıyormuş.

"Güç hal ile bizim böyle şapka giymediğimizi isbat ettik, yakamızı nefiyden, mahpusiyetten kurtardık idi."

(Ahmed Rasim, Muharrir bu ya!)

"O zamanda (Pendik) te barbunya gibi leziz balıklarla bir de al şarap vardı. Birkaç tane ondan, bir kadeh de berikinden hülyası ağzımı sulandırıyordu.

"Yalnız başımayım. Arkadaşım, filân yok. Varır varmaz deniz kenarına giden caddeyi tutturdum. Birinci gazinodan içeri girdim. Oturdum, oturmadım, karşıma posbıyık bir herif dikildi.

— İsminiz?

— Rasim!

— Necisiniz?
— Muharrir.
— Hangi gazetede?
— (İkdam) da!
— Buraya ne için geldiniz?
— Adaya gitmek için...
— Adada ne yapacaksınız?
— İşte orasını bilemiyorum... Yalnız şu var ki burada ne yapacaksam orada da onu yapacağım.. Siz neye soruyorsunuz?

Herif afalladı. Bir dakika düşündükten sonra:

— Ben buranın zabıta memuruyum...
— İyi ya... Neye soruyorsun?

Yine afalladı.

— Bir cürmüm mürmüm var mı?
— Ha...yır!. Öyle emir aldık!
— Benim için mi?
— Ha...yır!..
— O halde vazifeni tecavüz ediyorsun!
— .....
— Çakar mısın?
— Ha...yır!
— Yer misin?
— Şimdi yedim!
— Öyle ise bir kahve iç? Otur bakayım!

"O zamanın da tabiatını müdrik olduğum için herifin simasından akan hissi memnuniyeti derhal anladım. Onun benim yanımda oturması vazifesini ifa etmesi demek idi. Oturdu.

Bir sigara...

— Garson, gel, efendiye bir kahve!.. Şekerli mi?
— Ha...yır! Sade!
— Sade!.. Yiyecek ne var?

Garson saydı. Hiç birini canım istemedi. Dedim ki:

— Ben buraya balık için geldim.

Zabıta memuru davrandı.

— Ben size şimdi taze barbunya bulurum.

— Teşekkür ederim.

"Gitti. Filvaki bir rumyos oğlanın elinde dört beş barbunya geldi. Verdim kızarttılar. Şarabı getirdiler. Göçürdüm. Fakat öğle üstü!.. Vapura üç dört saat var... Gazinoda ârâm ile, dalga saymakla bitmez ki!.. Gezineyim, hazır gelmişken köyü de anlamış olurum, dedim. Kalktım. Zabıta memuru bir tavrı istifham ile yüzüme baktıktan sonra:

— Nereye Bey?

Ben lâkayıt:

— Şöyle bir gezineyim. Hazmı taam...

(Pendik) in burun gibi olan çıkıntısını göstererek:

— Fakat o tarafa gitmeyin!

— Neden?

— Damad Mahmud Paşa firar etti... Sonra sizi!..

"Ne Paşa merkumu tanırım, ne de burada oturduğunu bilirim...

Durdum. Zamanın tabiatini bilirim dedim a. Duruşum bir hattı hareket tâyini için idi. Dedim ki:

— Öyle ise Adaya da gitmiyeyim!

— Gitmeyin. Çünkü karşı karşıya!..

— Acaba kaçta tren var!.

— Trenden evvel karakola gelin de, ifadenizi alayım!..

— Buyurun!..

"Başka ne diyebilirdim? Gittik. Ufak bir ifade aldı. İmzaladım... Saate baktı. Yirmi dakika sonra

tren olduğunu söyledi. Kös kös döndüm. Fakat beni istasyona kadar teşyi etti. Bindim, avdet ettim. Aradan bir gün mü geçti, iki gün mü? Beni Zaptiye Nâzırı çağırttı. Huzuruna çıktım. İlk sözü:

— Ne vakitten beri Mahmud Paşayı tanırsınız?

Dedim ki:

— Mahmud Paşa namında tanıdığım kimse yoktur..

— İnkâr eyleme!

— Tahkik buyurabilirsiniz...

— O halde (Pendik) te ne geziyorsunuz?

— Hovardalık!..

— Biz ama sizi söyletiriz.

— Yalan istiyorsanız söyliyeyim!

Nâzır da afalladı. Bunun üzerine macerayı etrafiyle anlattım. Dinledikten sonra masasının gözünü çekerek bir kâğıt çıkardı.

— Okuyunuz!

Dedi. Belki yetmiş seksen satır var. Aman!.. Ben neler yapmışım!.. Köşkün kapısına gidip de çalmamış mıyım!... Zabıta memuruna —gireyim diye— rüşvet mi teklif etmemişim!.. En nihayet bir yolunu bulup kaçmamış mıyım?..

Velhasıl gecenin saat yedisine kadar uğraşa uğraşa nâzırı ancak ikna ettim.

Son sözü bu olduydu: Ben kefil oluyorum da sizi tahliye ediyorum.

Yerle temennayı bastırıp azîm bir:

— Teşekkür ederim Paşa Hazretleri!

Dedim.

(Ahmed Rasim, Gülüp ağladıklarım)

Hanedan azaları hakkında verilen jurnaller

31/Ağustos/1309

Salı günü Reşat Efendi hazretleri kupa arabasiyle saat dörde çeyrek kalarak Akaretlerden Nişantaşı yoliyle hareket ederek ve akşam saat onikiye beş kalarak fayton ile aynı yoldan dairei âlilerine geldikleri ve Kemaleddin Efendi hazretleri dahi bir tarafa hareket etmediği maruzdur. Ol babda emrü ferman şevketmeap efendimiz hazretlerinindir.

Tüfekçi kulları
İbrahim Ethem Yusuf Haydar

16/Mayıs/1314

Devletlû necabetlû Reşat Efendi hazretleri bu gün saat dördü beş geçerek Maçka tarafından Nişantaşına kadar yürüyerek Şişli cihetine gelmişler, saat onikiye yirmi kala dönerek Maçka tarafına gitmiştir. Müşarünileyhin avdetinde Teşfikiye camiinin alt tarafında Maçka tarafından gelmekte olan Şûrayı Devlet Reisi Said Paşaya tesadüf etmiş ise de selâm verildiği görülmemiştir.

Tüfekçi kulları
İbrahim

11/Mart/311

Bugün dahi berayi vazife Pangaltı ve Taksim cihetlerini dolaşırken saat yedi kararlarında şehzadei

civanbahtdan devletlû, necabetlû Reşat Efendi hazretlerinin nefsine aid arabacısı Beyoğlunda Tepebaşında vâki Büyük Londra Otelinin kapısının derununda otel kapıcısı ile başbaşa verip görüşmekte olduklarını aynen müşahede edip, on dakika sonra arabacı çıkıp gayet sür'atle sokak aralarından Tünel cihetine gittiği ve halbuki mezkûr otele daima taşradan bütün ecnebiler gelip arabacıya müteallik bir şey olmadığından nazarı dikkatimi celb eylediğinden keyfiyet berayi malûmat arzolunur.

Mehmet Misaleddin

20/Temmuz/315

Neşet Efendi (Reşat) bugün Ihlamur tarikile Zincirliye gidip akşam üstü Nişantaşı tarikile avdet esnasında Sadrazâm Paşaya tesadüf edip selâm vermeden geçmişler iseler de badehû damadı yaveranı hazreti şehriyarilerinden Mehmet Ali Beye tesadüf edip selâmlaştıkları, sadrı esbak Said Paşa bugün mahdumu ile beraber konaklarından çıkıp araba ile Taksimde Yunan kançıları karşısında Liyon Rozental nam mefruşat mağazasına girip on dakika kadar durduktan sonra çıkarak Şişli ve Darülâceze caddeleri yolu ile avdet etmekteler iken inşa edilmekte olan Bulgar mektebi önünde dahi araba ile on dakika tevakkuf ettikleri ve hini avdetlerinde Neşet Efendiye tesadüf etmişler ise de selâm verdikleri görülmediği memur kullarımızın ihbarı üzerine maruz..

Yaveri hususî hazreti şehriyarileri süvari mirlivası abdi memlükleri
Çerkes Mehmet

17/Ocak/316

Şehzade Reşat Efendinin Galatadaki kuyumcusu Konstantara'nın dükkânını tarassuda memur Seyit Efendi kulları tarafından şimdi gönderilen jurnalin ehemmiyetine binaen manzuru şahaneleri buyurulmak üzere leffen arz ve takdim eylerim. Fikri kasiri bendegâneme kalır ise şehzade Reşat Efendi ya bu günlerde birisi ile muhabere etmek istiyor, yahut Tahtaburundan para istikraz edeceği maruzdur, ferman.

Yaveri-hususii hazreti şehriyarilerinden
piyade miralayı abdi memlükleri
Ahmet Fehmi

29/Mart/317

Bu gece saat üç kararlarında şehzadei civanbahtan devletlû necabetlû Reşat Efendi hazretlerinin baltacılarından Abdul Ağa Nişantaşı cihetinden gelip Şişlide vâki Osman Beyin gazinosuna giderek bir masa başına oturduğu sırada Bahriye Kolağalarından rifatlû Haydar Bey sivil elbise ile mezkûr gazinoya gelip müşarünileyh hazretlerinin baltacısı Abdullahın yanına oturup başbaşa vererek yarım saat görüşüp sonra Haydar Bey kalkıp Nişantaşı cihetine gittiği, yirmi dakika sonra aynı yoldan Sadrazâm devletlû fahametlû Halil Rifat Paşanın kahvecibaşısı Osman Ağa gelip gazinoyu mezkûrda doğruca Baltacı Abdullah Ağanın yanına oturup yarım saat görüşüp sonra mümaileyh Haydar Bey gelip yine Baltacı Abdullah Ağanın yanına oturarak bunların her üçü başbaşa verip hafi surette saat beşbuçuk kararlarına kadar görüşüp badehu kalkıp ayrı ayrı Nişantaşı cihetlerine gittikleri arzolunur ol babda.

Mehmet Misalettin **Süleyman Saim**

19/Aralık/318

Reşat Efendinin mahdumu Ziyaeddin Efendi bu gün saat sekiz buçuk raddelerinde Ihlamur ve Şişli tarikile Zincirlikuyu cihetine giderek saat onbir buçuk raddelerinde Nişantaşı ve Maçka tarikile Beşiktaşa avdet eyledikleri, müşarünileyhin diğer mahdumu Necmettin Efendi saat onbir buçuk raddelerinde Zincirlikuyu cihetinden gelip Nişantaşı ve Ihlamur tarikile Beşiktaşa gittiği, Reşat Efendi adamlarından Mehmet Ağa bugün saat dört raddelerinde Galatada Gömlekçi Bertakyan'ın dükkânında on dakika durduktan sonra Beyoğlunda Pazar Alman mağazasına azimet ve bir paket eşya alarak yine Galatada gömlekçi Bertakyan'ın dükkânına uğrayıp bir sandık alarak Beşiktaş cihetine gitmiş olduğu, müşarünileyhin adamlarından Haremağası Şemseddin Ağa saat altı buçuk raddelerinde Galatada Tünel caddesinde tuhafiyeci Budak'ın dükkânından bir paket ile Beşiktaş cihetine gitmiş olduğu ve Kemaleddin Efendi adamlarından Mustafa Ağa saat sekizde Galatada eski Voyvoda caddesinde İtalyalı İmmetini'nin dükkânından bir sandık maden suyu ile Beşiktaş cihetine gitmiş olduğu maruzdur ferman.

Beyoğlu Mutasarrıfı

10/Mart/320

Bab-ı Seraskeride ikinci alay muzikasında serçavuş olduğu ifadesinden anlaşılan Bolulu Ali bin Durmuş çarşamba günü saat dokuz raddelerinde Reşat, Kemaleddin Efendilerin Kuşhane mutfağına girerek bir çeyrek sonra çıkıp Beşiktaşa doğru gelir iken o civarlarda bulundurulmakta olan zabıtai acizi memurları tarafından takip olunarak görülmüş ve ken-

disi zabıtaca alıkonulduğundan hakkında olunacak muamelenin arz ve istiğzanına cür'et kılınmıştır, ferman.

Beşiktaş polis memuru Hasan
(Meşhur Yedi Sekiz Hasan Paşa)

Alman bayrağı çekilen arabalar

1/Temmuz/320

Bugün Reşat Efendi Zincirlikuyudaki kasrına gelmediği gibi başka kimsesi dahi gelmemiştir. Müşarünileyhin köşküne yüzelli adım mesafede bulunan Almanya tab'asından mösyö Kılacının mandırasına Çobançeşmesinden getirtmekte olduğu su arabalarının her birerleri üzerine Alman bandırası rekz edildiği halde Şişli cihetinden gelerek Zincirlikuyu caddesinden geçerek civarı mezkûr mandırasına götürmekte olduğundan mezkûr bandıralarının keşidesinin sebebi arabacılardan sual edildikte merkum Kılacı tarafından diktirildiği cevabını verdikleri berayi malûmat arzolunur.

Tüfekçi kulları
Osman Nuri **Mehmet Ramiz**

22/Nisan/319

Salı günü devletlû necabetlû Reşat Efendi, Kemaleddin Efendi, Hilmi Efendi hazeratı taşraya azimet etmeyip makamı devletlerinde sakin oldukları ve hiçbir gûna vukuat olmadığı maruzdur.

Ağavekili kulları
Mehmet Celâleddin

3/Temmuz/316

Devletlû necabetlû Yusuf İzzettin Efendi hazretleri dünkü gün saat sekizde Hamamlı cihetine azimet ve akşam saat yarımda köşküne avdet eylediği, devletlû necabetlû Vahidettin Efendi hazretlerinin köşküne Kemanî Ağa ile üç refiki gelerek ve fonograf kovanı doldurarak sabahleyin avdet ettikleri, devletlû necabetlû İbrahim Tevfik Efendi hazretleri dünkü gün istimbotla Beylerbeyi sahil sarayı hümayununa gelerek ziyaretten sonra saat dokuzda avdet eylediği maruzdur ol babda.

Üsküdar Mutasarrıfı Hamdi

Vahidettinin köşkündeki toplantı

1/Temmuz/323

Yusuf İzzettin Efendinin Çamlıcadaki köşküne işbu pazar günü doktor Nuri Paşanın gelip gitmiş olduğu maruzdur, ferman.

Ferik
Mehmet Vasıf bin Ali

Sünnet düğünü menediliyor

16/Haziran/320

Mecit Efendinin köşkünün bitişiğinde Galata gümrüğünde Mümtaz, Zaptiye Nezareti meclis kâtibi Şefik Beylerin mahdumlarının yarın hitan cemiyetleri (sünnet düğünleri) icra edileceği ve cemiyet kalabalık olacağı gibi birçok kimselerin davetli bulunduğu memur kullarının ihbarı üzerine maruzdur, ferman.

Yaveri hususii hazreti şehriyarileri suvari feriki
Mehmet

16/Haziran/320

Zaptiye Nezaretine: Galata gümrüğünde Mümtaz, nezareti celileleri meclis başkâtibi Şefik Beylerin mahdumlarının yarın icra edilecek sünnet cemiyetine birçok kimselerin davetli bulunduğu arz ve ihbar kılındığından haddi marufun tecavüzüne ve bu vesile ile birtakım münasebetsiz adamların içtimaına takayyüdatı lâzıme icrası ile meydan verilmemesi ba iradei seniye tebliğ olunur.

Serkâtibi hazreti şehriyari Tahsin

10/Ekim/320

Mecit Efendinin ailesini Kuzguncuktan Ortaköye getirecek olan İrini istimbotuna usulen limandan bir çavuş verildiği maruzdur ol babda.

Liman Reisi Sami

Sürgündeki lala da takipte

9/Ağustos/321

Şifre: Mecid Efendi hazretlerinin lalası Osman Beyin ba iradei seniyyeyi hazreti hilâfetpenahi ikamete memuren Adapazarında olduğu telgrafnamei nezaretpenahilerine cevaben arzolunur.

İzmit Mutasarrıfı Kâzım

27/Aralık/316

Bargir, Mecid Efendi hazretlerinden ve eğer takımı Bahri Paşadan olmak üzere efendii müşarünileyhin dairesine mensup Adapazarı civarında meskûn Abaza kabilesinden birisinin Üsküdardan kara tarikile pazartesi günü Adapazarına geldiği haber alındığı ve tahkikata devam edilmekte ve şifreli telgraf-

namedeki emir ve ferman ahkâmını icra edeceğimiz vazifei mukaddeslerimizdendir.

Eskişehirde

Yaveranadan suvari kaymakamı Çerkes Mehmet — **Yüzbaşı Mehmet Ali**

Sultanlar da adım adım takip ediliyor

12/Eylül/317

Cemile Sultan hazretlerinin dünkü gün kerimesi Fatma Sultan hanımefendiyle Beşiktaşa azimet ve akşam üzeri Paşalimanındaki sahilhaneye avdet ettikleri maruzdur, ol babda.

Üsküdar Mutasarrıfı Hamdi

9/Şubat/319

Devletlû ismetlû Cemile Sultan hazretlerinin bu gün saat beş raddelerinde Erenköyündeki köşkünden Üsküdar iskelesine gelerek Şirketi Hayriye vapuru ile Beşiktaşa azimet ve akşam üzeri avdet eylediği maruzdur, ol babda.

Üsküdar Mutasarrıfı Hamdi

30/Haziran/320

Küçük Çamlıca nizamiye karakolhaneleri civarındaki sayfiyelerinde ikamet buyurmakta oldukları devletlû ismetlû Nazime Sultan hazretlerinin kethüdası kulları mezkûr karakolhaneleri zabiti kullarına müracaatla köşkleri ve civarı haricinde devriye tarikile efradı şahanelerinin gezdirilmesini ve yabancı bir kimseye tesadüf olunduğu halde derdest edilme-

sini ifade ve beyan eylemiş olduğundan bu babda ne veçhile hareket olunacağının emrü işarı...

Yaveri hazreti şehriyarilerinden
Üsküdar cihetı kumandanı ferik kulları
Ali Şâmil

Kandilliden başlıyan takip arasız devam ediyor.

30/Temmuz/315

Müteveffa Mahmut Paşazade Celâleddin Bey kulları dün refakatinde Kandilli sakinlerinden mösyö Gazmir bulunduğu halde vapurla Köprüye çıkıp Sirkecî Gümrük ambarına ve sonra mahalli mezkûrda Pamnoseranın birahanesine ve tekrar mezkûr ambara uğradıktan sonra araba ile Bebeğe ve oradan sandalla sahilhanesine avdet eylemiş olduğu maruzdur.

Abdi memlükleri Zaptiye Nazırı
Şefik

Dergâhta zikredenler nasıl tesbit edilmiş?

28 / Kasım 892

Şeyh Ebülhüda Efendinin Serence yokuşundaki dergâhında bu pazartesi gecesi vuku bulan zikirde Mirallây Osman Bey, Beleldiye Tanzifat Müfettişlerinden bir kürt, merhum Kadri Beyin oğlu ve Şeyh Tahir Efendinin dervişllerinden iki kimse, Ebülhüda Eefendinin 4 sene evvel kahveciliğinde bulunmuş olup üç gün evvel Halepten gelen Hacı Hızır ve yanında iki Halepli, Ebülhüda Efendinin konağındaki bulunan Halep ve Şamlılardan bir kaçı, bu kere Zaptiye Kapısında çalışan bir polis memurunun gös-

terdiği kolaylıktan faydalanarak ilmühaber almadan yol tezkeresi temin edip memleketlerine gittikleri, gizlice bulundurulan memurun tahkikat ve görgüsüne dayanan ihbarından anlaşılmış olduğu arzolunur. Ferman.

Beşiktaş Polis Âmiri
Hasan

Padişahın «Mühim» işareti koyduğu jurnal

Ebülhlüda Efendi bu cuma günü «Selâmlık resmi âlisinden» sonra Feraşet Vekili(*) Ahmet Esat Efendi ile beraber arabaya binip Ahmet Esat Efendinin konağına gittiler. Yarım saat kadar dinlendikten sonra Ebülhüda Efendi yalnız olarak çıkıp Beşiktaşta Kitapçılar hamamı karşısında oturan Şûrayı Devlet âzasından Mısırlı Mehmet Beyin kunoğına uğradı. Yarım saat sonra Mehmet Beyle beraber arabaya binip Şehzade başı civarında gezintide bulundular. Sonra Beyazıt camii şerifi avllusunda tesbihci sergisinde oturdular. Yarım saat kadar görüştükten sonra Beyazıt Kütüphanesine girdiler. Orada bir saat kaldılar. Bilâhare yine beraber arabaya binip Beşiktaşa, konaklarına döndükleri maruzdur. Ferman.

(Bu jurnalda imza yoktur. Jurnalın altına Padişah tarafından «mühim» kelimesi yazılmıştır.)

(*) Feraşet Vekili, Mekkede o işe bakan Padişahın bir nevi mümessili.

Bir Nâzırın jurnali

13/Haziran/893

Yaveri Hazreti Şeyriyarîden Binbaşı Mustafa Beyin Tophanei âmire yoklama mümeyyizi Rifat Efendi para almak için bugün Tophanei Âmire muhasebecinin odasına gelip bâde daire sofasında bir müddet gezdikten sonra gitmiş olduğu berayi malûmat arzolunur. Ol babda..

Mekâtib Askeriyei Şâhane Nâzırı
Zeki

Posta Nâzırının jurnali

29/Haziran/893

Paristen kuşak altında ve üzeri «Hariciye Nezaretine» yazılı olarak gelen ve ithali zaten yasak olan «Letr» nam yeni çıkan bir kitap şöylece muayene olundukta Murad Efendiye dair sözler bulunduğu gibi «Zâti Şevketsimat Hazreti Padişahî» ye ve mâbeyini hümayunu hazreti mülükânelerine dair münasebetsiz şeyler yazılı olduğu anlaşılmış ve bunun Paris Sefareti Seniyesi tarafından gönderilmiş bulunduğu, üzerinin yazısı delâletiyle anlaşılmakta bulunduğu gibi aranılacağı dahi tabiî bulunmuşsa da bazı isimler filân olduğu cihetlle mazrufen arz ve takdim kılındı.

(Posta ve Telgraf Nâzırı)
Köleleri Âlî

Müthiş kelimesi ile ifade edilen gülünç bir jurnal

I/Ocak/893

Rükûbu şâhâneye mahsus olan Sultaniye vapuru hümayunu tazyiki âdi tahtında olarak altı libre istimle saatte 14 mil ve Teşrifiye istimbotu yirmi beş libre istimle saatte 12 mil, ve, İstanbul vapuru hümayunu yirmi beş libre istimle saatte 14 mil sür'atle hareket etmektedirler. Alelûmum hükümdarânın rükûbu için yaptıkları yatlar ve vapurlar tazyiki âdî ile ve yirmi beş libre istimle saatte 12 - 18 mil sür'atinde yapılmakta olduğu halde bu defa rükûbu Padişahîye mahsus olmak üzere Tersnaei âlîde inşa olunmakta bulunan «yata» Nimet namında bulunan torpido istimbotunun makinesi vazolunacağı rükûbu şa hâneye mahusus olarak yapılan yatın tazyiki âdî ile ve yüz elli libre istimle hareket edecek ve halbuki tazyiki âdî ile ve yirmi beş libre istimle saatte 14 - 18 mil sür'atinde yapılmayıp da böyle harbe mahsus bir istimbotun makinesinin rükûbu şahâne için yapılan yata konullması ve bu yatın da yüz elli libre istimle saatte on dört mil katettirilmesinden bir takım fena ve müthiş neticelerin meydana çıkacağını torpido istimbotları makine espektörü Kolağası Sefer Beyin ifadesinden anlaşılmış olduğu.

Çavuş kulları Destan — **Tüfekçi Yüzbaşı kulları Ahmet Rasim**

İçki içen mektupçu için yazılanlar

9/Ekim/893

Büyükadada oturan «Mâbeyini hümayun cenabı melûkâne» mütercimlerinden Maarif Nezareti celi-

lesi mektupçusu Sırrı Beyefendi, geçen cumartesi günü familyasiyle beraber Burgaz adasına gitmiştir. Oradaki gazinoda karisiyle beraber kahve içmişlerdir. Oradan kalkıp Hıristos manastırına gitmişler ve familyasiyle alenen işret etmişlerdir. Akşam üzeri sarhoş oldukları ve İslâm dininne yakışmıyacak halde hıristiyan ahali arasınnda «kemali rezaletle avdet» etmişlerdir. Bu hal halkın hayret ve istihzasını mucip olmuştur. Tafsilâtına dair Adalar zabıtasından alınan jurnal ile ilişikleri arz ve takdim kılınmış ve bu hal birinci defa olmayıp pek çok tekerrür etmiş olmakla olbapta...

Zaptiye Nâzırı
Nâzım

Sarayda yıkananlar saray havasını bozarlarmış

24/Ekim/893

Kolera münasebetiyle hariçte temizliğe dikkat olunduğu gibi sarayı hümayunları dahilinde daha ziyade temizliğe dikkat ve itina olunması «iradei seniyei şahâneleri» iktizasından iken mutbah dairesinde bir takım aşçı, tablakâr, hademe gibi şahısların merdiven altlarında gusul etmekte ve sabunla yıkanmakta oldukları öğrenilmiştir. Böyle daire aralarında açık, mecrasız yerlerde çirkef, pislik hâsıl edilmesi mazallahü teâlâ havanın temizliğini bozup sarayı hümayun dahilinde bir hastalık çıkmasını mucip olabilir. Dün İsmet Paşa kullarının, koleraya inanmamakta olan Hacı Hasan Paşa nezdine gidip uzun müddet mülâkatta bulunduğu da arzolunur. Ferman...

Salâhi
F. 4

31/Temmuz/893

Bugünkü posta ile Paristen Ahmet Celâlettin Paşa namına 11174 numaralı bir taahhütlü mektup gelmiştir. Mektupu gönderen «İskrip sokağında 15 numarada Navn» dır. Mektup mühkemce mühürlüdür. Anlaşılmaz surette tetkiki kabil değildir. Mektup taahhütlü olduğu için sahibine verilmesi lâzım ise de olbapta ferman..

Köleleri Âlî

6/Ağustos/893

Bu pazar sabahleyin Tevfikiye namındaki «Tersanei Âmire» muşu ile hazreti şehriyarîden Ahmet Paşa Büyükadada Diyaskilo'ya gitmiş ve orada araba ile gezinmiştir. Sonra otelde istirahat eylemiştir.

Yine bu sabah sertabip hazreti şehriyarî Mavroyeni Paşa hazretleri yeni zevcesiyle beraber Büyükadaya gelmiş ve gezinmişlerdir. Kendilerini polis çavuşlarından Rıza isminde biri takip etmiştir. Olbapta..

Şehremini
Rıdvan

Şehzadelerin hocası ellerinde hasta olduğu için...

6/Eylül/894

Ser kitabî hazreti şehriyarî Hasbi Efendi kullarının iki elleri tuzlu balgam illetine müptelâ olduğundan dairesinde otururken bez ile sarılı ise de velinimeti bîminnet zadelerimiz Sultan efendiler hazeratına derse giderken çıkararak gidiyor. Halbuki istihbarata nazaran müşarünileyhin bu illeti sarî oldu-

ğundan ve böyle sarî illeti bulunanların velinimetzadelerimiz Sulltan Efendiler hazeratının nezdine gitmesi nezdi hakayik ve fenni şahânelerince tecviz buyurulamıyacağından arza cür'et kılındı Ferman..

Abdi memlûkleri
Kadri

Hırsızlıklar bile padişaha jurnal ediliyor!

.../Ekim/310 (294)

Nuruosmaniye camii avlusunda türbei mahsusunda medfun Neyire Sultan hazretlerinin kabri dahi bu defa soyulduğundan memurini aidesi tarafından tanzim olunan ve Evkaf Nâzırı Galip Paşa kullarına takdim kılınan resmî jurnal nezareti müşarünileyha hukuk müşavirliğine havale kılındığı halde takibi dâva ile eşyayı mesrukanın zâhire ihracı hususunda gayretsizlik gösterilmektedir. Hânedanı celilüllâffanı saltanatı seniyyelerine mensup olanların türbei münevverelerinde bulunan emanat ve berekâtın hüsnü muhafazalları derecei vücup olup halbuki memurini aidesinin işe ehemmiyet vermemeleri yüzünden eşyayı nefîse ve nâdirenin sirkat olunmakta olduğu berayi sadakat maruzdur. Olbapta ve ve katıbei ahvalde...

Dersaat Müddeimumî Muavin kulları
Mazhar Mustafa

Harbiye mektebinde bulunan resimler.

19/Aralık/895

Bugün İsmail Paşa kulları mektebi şahânelerine

biraz erkence gelerek bu kullarının mektepte bulunduğu bir sırada mektebi şahânelerinin kütüphanesinde kâğıtlar arasında dolabın en alt gözünde bulunduğu beyan olunan «Hakanı mağfur cennetmekân Abdülâziz Han hazretleri» ile Murad Efendi kullarının fotoğrafilerini kütüphane memuru Ali Efendi kullarına göstermişlerdir. İsmail Paşa kullariyle kütüphane memuru Ali Efendi kullarından sordum. «Bu resimlerin ötedenberi kütüphanede bulunduğunu, kimseye göstermiyerek sakladıklarını, bu hususta Zeki Paşanın dahi malûmatı olmadığını» beyan ettiler. Kulları, on seneye yakın mektebi şahânelerinde müstahdem bulunduğum ve amcam Hâfız Efendi kulları dahi Ali Efendinin muavini bulunduğu halde kullarına malûmat vermemesi ve amcam kullarına dahi malûmat vermeyip hissettirmemesi dikkati câlip bulunmuştur. İsmail Paşa kulları evvelce mektebi şahânelerinde uzun müddet memuriyeti olduğu halde haberdar olmaması ve evvelce kütüphane memur muavini merhum Şakir Efendi kullarını dahi ihbar etmiyerek bu suretle gizlenmiş olması ve şimdi meydana çıkması hayret edilecek hallerden bulunmakla «hasbel'ubudiye arza mücaseret» eylerim. Olbapta..

Mekâtibi Askeriyei şahâneleri
Nâzırı Sânisi Ferik kulları
Hacı Ali

Ser yaveri hususî yaver takip ediyor.

27/Temmuz/899

«Seryaver hazreti şehriyarîleri» Mehmet Paşa kulları üzerinde resmî elbisesi olduğu halde dünkü çarşamba günü Köprüden saat 8 de hareket eden

vapura Beşiktaş iskelesinden binerek Sarıyere gitmişlerdir. Orada «Kurena-yı hazreti şehriyarîlerinden» Hacı Ali Bey kullarının mahdumu olup Büyük dere piyasasında oturan Mehmet Bey kullarının sahilhanesine gitmiş ve kendisini bulamamıştır. Oradan Sarıyer Nizamiye karakolhanesinin karşısında oturan bahriye inşaat Miralâylarından Nazif Bey kullarının sahilhanesine uğramışlarıdır. Gece saat bire kadar bulunduktan sonra Nazif Beyle birlikte Büyükdere tarafına giderek gece saat üç buçukta bir sandala binerek avdet eylediği maruzdur.

Yaveri hususî hazreti şehriyarî
Süvari Mirlivası Çerkes
Mehmet

Dahili istikraz hakkındaki müzakereler

1897

Dünkü gün Meclisi mahsus odasında daha vükelâ toplanmamıştı. Sadrâzamın yanında Adliye, Nafia Nâzırları bulundukları haber verilmesiyle abdi kemterleri de oraya gittim. Muhtelif devletlere sefaratı seniye vasıtasiyle vuku bulmuş olan mürcaata alınmış olan cevap telgrafları Adliye Nazırı mütalâa etmekte idi. Bâde çâkerlerine verildi okudum. Vürut eden cevap Dersaadetteki süferayı ecnebiyenin beyan ve lisanları üzere bir mealde olup Tisalyada zaptedilen arazinin devleti aliyyeye verilemiyeceğini telmih ve tasrihten ibarettir. Nafi Nâzırı Mahmut Paşa Paris sefiri bulunan mahdumu Münir Beyden aldığı hususî bir tahriratı çıkararak kıraet etti. Şu tahriratta Münir Bey arazi maddesinde ısrar göstermeli, iş kırılırsa bir konferans olması da muhtemel-

dir diyor. Mahmut Paşa: Evet ısrar etmeliyiz, reyini dermeyan eylediği sırada Sadrâzam bir istikrazı dahilîye teşebbüs olunarak para bulmalı. Ahaliden istikraz olunacakmış sözü şâyi oldukta Avrupaca bu teşebbüs teemmülâta bâdi olur, Devleti Aliyyenin sebat irae eyliyeceği anlaşılır, Tisalyada istediğimiz yerleri kazanırız, başka tedbir yoktur demesini Mahmut Paşa tasdik ile pek münasiptir cevabını verdi. Adliye Nâzırı evrakı okumakla meşgul olduğundan, ve kulak rahatsızlığı sebebiyle sözü az işittiğinden cereyan edenleri tamamiyle duyamadı. Sonra Meclisi mahsusa gidildi. Müzakere esnasında Mahmut Paşa istikrazı dahilî ile orduyu hümayunun masarifatına karşılık tedariki bahsinde birdenbire beyanı fikir edince Şûrayı Devlet Reisi muhalefet gösterdi. Abdi memlûkleri dahi istikrazı dahilî reyinde bulunamıyacağımı bazı delâil serdiyle söyledim. Malûmu âlîdir ki: Girit meselesi Yunan muharebesini intaç etti. Girit meselesinin bâdisinde ise Mahmut Paşa Girit valilerinin yazdıklarını birer bahane ile red ve tâlil etmek tarikinden ayrılmadığı ve Sadrâzam anın her söylediğine kapıldığı cihetle iş çıkmaz yola girmişti. Neticenin vehametini ol vakit hâkipayi akdesi hümayunlarına arza cür'et eylemiştim...

Dahiliye Nâzırı kulları
Memduh

Levazım reisi nasıl takip edildi?

28/Mayıs/315 : 9/Haziran/899

Başkâtip Beyefendi kulları vasıtasiyle Levazım Reisi Ahmet Paşa hakkında gayet hafi surette takibat ve tarassudat icra etmek üzere ahz ve telâkki ey-

lediğim fermanı cenabı hilâfetpenahileri mucibince memurlar tâyin kılınmış idi. Müşarileyh dün Bâbı Seraskerîde bulunarak akşam üstü Kızıltopraktaki köşküne gidip bugün saat beşte köşkünden çıkarak Eyüp Sultana gidip türbei şerifi ziyaret ettikten sonra avdetle Yenicamide Merhametciyan eczahanesinde bir müddet oturarak bâde Kadıköyüne gelip orada dahi Belediye eczahanesinnde oturup on bir buçuk raddelerinde köşküne avdet ettiği memur kullarınızın ihbarından anlaşıldığı, bundan bir kaç sene mukaddem kendisinin şimdi bulunduğu köşkünde bir düğün tertip edip fevkalâde hazırlıklarla bir çok devetlileri olduğu malûmat alınıp kadınlardan maada kimse gelmemesi mabeyin hümayundan emir verildiği ve ol zaman med'ular vürut ettikçe kabul etmeyip hazırlamış olduğu yemekleri bir emri mahsusla döküyorum, size yedirmiyorum diyerek döktüğünün dahi ayrıca arzına ictisar eylerim. Ferman..

Yaveri hususî hazreti şehriyarilerinden
adbi memlûkleri Çerkez Mehmet

Tarabyada oynatılan tiyatro

27/Temmuz/899

Tarabyada vâki Sümer Palas oteline dün akşam Beyoğlundan bir tiyatro heyeti bazı kira tarafından getirtilip oynattıkları ve o civar yalılarında bulunan ekseri zevatı davet ettikleri, kurenadana Arif Beyi, yaveri hazreti şehriyarîden Kaymakam Rıza Bey bulundukları ve otel heyeti tarafından da orada bulunan polislere hakaretle kimseye müdahale ettirmiyeceklerini beyan ettikleri, bu tiyatroyu oynatmaktan maksat ise Kalenderde inşa olunup tatil olunan tiyat-

roya rağmen olduğu dahi ayrıca ihbar edilmekte olduğunun arzına ictisar eylerim. Ferman..

Yaveri hususii hazreti şehriyarîlerinden
Süvari Mirlivası abdı memlûkleri
Çerkez Mehmet

24/Mayıs/901

Mahremdir: İşbu gün saat dokuzu yirmi geçerek Mabeyinci Nuri Paşa Zincirlikuyu cihetinden gelerek Pangaltı, Taksim tarafına azimet eylediği maruzdur. Ferman..

Pangaltı Merkez Serkomiseri
Mühür

29/Kasım/905

Teşrifatı Umumiye Nâzırı İbrahim Paşa hazretleri bu akşam saat on iki raddelerinde Felemenk sefarethanesine azimet, bir müddet âram ile avdet ettiği maruzdur. Ferman..

Beyoğlu Mutasarrıfı
Hamdi

Fehim Paşa bile takip ediliyor..

3/Mayıs/905

Dün saat sekizde Fehim Paşa hazretlerinin küçük bir vapurla Midyenin alt tarafında vâki Çilingoz Çiftliği mevkiine geldiği bildirilmekle berayi malûmat maruzdur.

Terkos Müfrezeleri Kumandanı
Süvari Binbaşısı Mehmet Ziya

29/Nisan/301 : 4/Mayıs/905

Fehim Paşa hazretlerinin mevkii maruzdan gece saat beşte Dersaadete avdet eyledikleri bildirilmekle berayi malûmat maruzdur. Ferman..

Mehmet Ziya

6/Ağusta/901

Divanı Muhasebat Reisi Hasan Fehmi Paşa hazretlerinin tahtı riyasetindeki Tazminatı Şahsiye Komisyonu ile müşarileyhin riyaseti alltında Orman ve Maadin Nâzırı Selim Melheme ve Kara Todori Paşalar hazeratiyle Tahriratı Hariciye Başkâtibi Nuri Beyefendi hazretlerinden mürekkep bir komisyonun bugün Bâbıâllide in'ikat ettiği maruzdur. Olbapta..

Zaptiye Nâzırı
Şefik

Şehremini bile takip ediliyordu

5/Şubat 904

Şehremini Rıdvan Paşa hazretlerinin dünkü gün saat altı buçuk raddelerinde daire mahsusa vapuriyle Kadıköy karyesine çıkıp Göztepedeki köşküne azimet ve akşam üzeri Dersaadete avdet eylediği maruzdur. Ollbapta..

Üsküdar Mutasarrıfı
Hamdi

20/Mayıs/905

Bugün Beyoğlu caddesinden mürur eden zevatın isimleri aşağıya arzedilmiş olmakla...

Beyoğllu Mutasarrıfı
Hamdi

29/Kasım/905

Hariciye Nâzırı Tevfik Paşa hazretlerin bugün saat dokuz raddelerinde İngiltere sefarethanesine azimet ve bir saat sonra azimet ettiği gibi Amerikan sefiri dahi mezkûr sefarethaneye gelmiş olduğu, Teşrifatı Umumiye Nâzırı İbrahim Paşa hazretleri bu akşam saat 12 raddelerinde Felemenk sefarethenesine azimet ve bir müddet âram ile avdet eylediği, bugün Almanya sefiri saat on buçukta Avusturya ve saat on birde Fransa sefarethanelerine azimet ve avdet eylediği...

Beyoğlu Mutasarrıfı
Hamdi

Nazırların yaptıkları işler

18/Ekim/903

Bugünkü mecliste muhtelif müzakerlerden sonra Sadrâzam Paşa kullaryile Maliye Nâzırı Paşa kulları teneffüs odsaına çıkarak Reji Müdürü Mösyö Ramber ile yarım saat kadar müzakerede bulunmuş, ve Serasker Paşa kulları dahi diğer odada müddeti mezkûre zarfında Bâbı Seraskeriden atiyyei seniyyei mülükânelerine arzolunacak evrakı imza etmiş olduğu, ve sekiz adet mazbata mühürlenerek saat on buçuk sularında meclis dağıldığı muhatı ilmi âlii cenabaı hilâfetpenahileri buyuruldukta...

Kulları
Yâveranı şehriyarîlerinden, Tophanei Âmirei mülükâneleri Müşiri
Zeki

Hindistandan getirilen zehir

16/Temmuz/321 : 29/Temmuz905

Serseccadeci İzzet Beye: Hindistanda tıbbı kadîme âşina bir Hintliden tuvalet suları veya saç boyası gibi şeylere karıştırıldıkta tesirini tedricen icra ve keşfi gayet müşkül bir zehirin değerli bir meblâğ mukabilinde celbettirildiği tesadüfî surette haber alınmış, işbu zehirin hayvanat takdimi vesilesiyle azimet etmiş olan Kaymakam Kâzim Bey tarafından oraya isaâl ve ithâl kılınması memul bulunduğunun ve oraya azimet müyesseri gerdei cenabı rabbi izzet olduğu olbaptaki malûmatımın arz ve izahı mümkün olacağı maruzdur. Ferman..

Altıncı orduyu hümayun kumandanı sabıkı
Ferik Süleyman

25/Aralık/321 : 7/Ocak/906

Saltanatı seniyye kapısının karşısındaki yol üzerindeki üç gaz fenerinin yanmaması üzerine ispermeçet mumu vaz ile iş'al edilmiş olduğu maruzdur. Katıbei ahval emrü ferman velinimeti bîminnetimiz Padişahımız efendimiz hazretlerinindir.

Yaveri ekrem hazreti şehriyarîleri
İkinci Fırka Kumandanı
Müşir Şevket

26/Mayıs/316 : 8/Haziran/900

Bağdat şömendöferinnin İskenderun taraflarından geçirilmesi asla caiz olamıyacağı ve bunun kararına tevfikan betekrar müzakere edilmesi lâzım geleceği Serasker Paşa kullarına tebliğ edilmiş ve bu şö-

mendöfer maddesinin bir müddettenberi İzzet Bey ile Teste arasında müzakeratı hususiyesi rivayet olunmakta bulunmuş olduğu maruzdur.

Abdi memlûkeri
Tahsin

Şehremini Rıdvan Paşayı öldürten Şamil Paşa nasıl takip ediliyordu?.

19/Şubat/906

Üsküdar ciheti Kumandan Muavini Ferik Ali Şâmil Paşa kulları bugün Galatada Mahmudiye caddesindeki Avusturyali Nikitçinin silâhçı mağazasına gelerek bir adet rovelver ile elli adet rovelver fişeği satın aldığına dair jurnal manzuru hikmeti menşuru hazreti hilâfetpenahileri buyurulmak üzere arzolunur.

15/Nisan/906

Meclisi Vükelâ bugün saat altıyı yirmi beş geçe Bâbıâlide toplandığı, ve saat yediye yirmi beş kala Ticaret ve Nafia Nâzırı, ve Tophanei Âmireleri Müşiri ve çeyrek kala Hariciye Nâzırı Paşa kullarının Meclise dahil oldukları ve Şeyhülislâm Efendi ile Adliye Nâzırı Paşa kulları Mecliste bulunmadıkları memur kulları ihbarı üzerine maruzdur.

Kulları
Yaveri hususîi hazreti şehriyarîleri
abdi memlûkleri Süvari Feriki
Mehmet

Paris Sefiri Münir Paşa da takipte

30/Kasım/901

Paris Sefiri Münir Paşa hakkında:

Paris Sefiri Münir Beyefendi kulları hakkındaki hissiyat ve mütalâatı zatiyei memlûkânenin mazrufen arz kılınması emrü ferman buyurulduğu Başkâtip kullarından şimdi aldığım varakai hususiye ile işar kılınmakla işbu emrü ferman meali ünvan cenabı velinimeti âzamlarına imtisalen berveçhi ihtisar arzı keyfiyete ictisar kılındı. Mîri müşarileyh kullarının haddi zâtında fetanet ve zekâveti derkâr olup dilhâhı âlii cenabı mülûkânelerine muvafık surette ifayı hizmeti şâyi olduğu gibi kendisi de bununla müftehir ve mübahî bulunduğu hemişe sırası geldikçe söylemekten hâli kalmamaktadır. Derecei sadakat ve istikameti bahsine gelince, mîri müşarileyh kulları çoktanberi hizmeti seniyyelerinde bulunarak bu iki meziyeti nezdi şevket ve kaddi cenabı mülûkânelerinde ne derece takdir ettirmiş olduğu abdi asgarlarınca meçhul bulunduğu maruzdur.

Hariciye Nâzırı kulları
Tevfik

16/Şubat/902

Evvelki günkü emrü fermanı hümayunu cenabı hilâfetpenahî mantuku âlisince Paris Sefirinin ahval ve etvarı nâbecasının Almanyaca dahi sui tesiri mucip olmakta bulunduğuna dair bura mehafilinde şimdiye kadar kullarınca bir mesmuat olmadığı gibi bu bapta hiç bir şey hissettirilmiyerek gayet mütebassırâne bir surette icap edenlerin dahi efkârı yoklandıkta buraca başka hükûmetler nezdinde bulunan sü-

ferayi ecnebiyenin etvar ve harekatiyle icap etmedikçe iştigal edilmediği ve Paris Sefiri Almanya mehafilince şahsen tanınmış bir zat olmadığı cihetle harekâtı vâkıası nazarı tetkik ve ehemmiyete alınmadığı, yalnız Belçika hükûmeti tarafından kendisininn kabul edilmediğine ve bu hususa dair gazetelerde görülen malûmattan başka da istitlâat bulunmadığı istidlâl kılınmış ve hissiyatı mülükânem ise kendisinin ahval ve mişvarı hakkında buraca şimdiki halde bundan fazla bir malûmat bulnmadığı merkezinde olduğunun ve şayet ileride bu bapta bir şey işitilirse hasbelsedaka hemen arzolunacağının hâkipâyi hakayiki peymayı cenabı hilâfetpenahîlerine ber muktezayı ubudiyet ve sadakat arzına cesaret kılındı efendimiz.

Yaveri harbi hazreti şehriyarîleri
Berlin Sefiri abdi memlûkleri
Tevfik

Not: Yukarıdaki iki vesika, Paris Sefiri Münir Paşanın bile Abdülhamit tarafından takip ettirildiği mukaddemede belirtilmişti. Yukarıdaki birinci arîza Sadrâzam Tevfik Paşa tarafından, alttaki ise Berlin Sefiri Tevfik Paşa tarafından yazılmıştır. Her iki arîza, kıymetli birer vesika olduğu için yazılışlarını aynen muhafaza ediyoruz.

Tarih Kütüphanesi

31/Ağustos/309 : 12/Eylül/893

Kâmil Paaşanın konağına saat dörtte Tophanede Divanıharp Reisi Ferik Sait Paşa gelerek saat beş buçukta gitmiştir ve Paşa dahi bir tarafa hareket etmediği müşahede olunmuştur. Cevat Paşanın konağına saat ikide kurenayı hazreti şehriyarîden Arif

bey gelerek saat üçte gitmiştir. Paşa dahi saat beşe on kalarak Silâhhane tarikiyle hareket ederek ve akşam on ikiyi çeyrek geçerek aynı yoldan konağına döndüğü maruzdur. Olbapta..

Kulları **Tüfekçi kulları**
Yusuf bin Haydar **İbrahim Ethem**

5/Ağustos/893

Sadrı esbak Sait Paşa hazretleri bugün Kartala azimetle akşama kadar tenezzüh eyledikten sonra avdet eylediği berayi malûmat arzolunur. Olbapta..

Zaptiye Nâzırı
Nazım

24/Şubat/902

Mısırdan Sadrâzam Paşa kullarına bu posta ile taahhütlü olarak gönderilip hâsıl olan şüphe üzerine tetkik olunan iki kıt'a mektuptan biri mefhumu anlaşılamıyacak bir nevi işaratı mahsusa ile yazılmış olup diğerinin içindeki yine o yolda işarat yazılı ufak ve arabî muzu bir varaka görülmüş olmakla takımı ile leffen arz ve takdim kılındığı, varakai mezkûrenin memaliki şâhâneye kat'iyen girmemesi için icap eden posta idarelerine tamimen yazılmış olduğu maruzu memlûkânemdir.

Kulları
Hüseyin Hasip

16/Mart/318 : 29/Mart/902

Sadrâzam Sait Paşa hazretleri bugün saat dört buçukta konağmdnan çıkıp Ihlamur tarikiyle mabeyini hümayunu cenabı mülükâneye gelerek gece saat

birde Maçka yoliyle konağına avdet etmiş, müşarileyhin konağına muhtelif saatlerde İzmir Valisi Kâmil Paşa zade Şevket, Abdullah Beyler ve Napoli şehbenderi sabıkı Panayotis Efendi gelip gitmiş oldukları Maçka karakolu Miralaylığından alınan jurnal üzerine maruzdur..

İkinci Fırka Kumandanı Müşir Şevket

18/Mayıs/893

Bugün nezdi samii Sadrâzamide Dahiliye, Adliye Nâzırları Paşalar ve müsteşarları ve Müsahip Müdürü Beyefendiler hazeratından mürekkep bir komisyon teşekkül ettiği maruzdur. Olbapta..

Zaptiye Nâzırı Nazım

Hanya kumandanı hakkında jurnal

5/Ağustos/897

Kumandan Paşa hazretleri Hanyaya geleliberi bir hayli masarif ihtiyarından çekinmemekte olduğu gibi müracaat eden erbabı ihtiyaca bir mecidiyeden beş yüz kuruşa kadar sadaka ve bahşiş vermekle kalbleri kazanmaya çalışmaktadır. Her gün sofrasında askerîden ve ahaliden üç dört kişi bulunduruyor. Maamafih geldiği zamanlar göstermiş olduğu neş'eli vaziyeti ve faaliyeti günler geçtikçe azalmaya başladı. Dersaadetteki saraya benzeyen konağının hâtıralarını görüştüğü adamlara anlatarak burada memuriyetinin uzamasını arzu etmediği halde ileride şayet adaya prenslik verilirse Ahmet Muhtar Paşa Mısırda kaldığı gibi kendisinin de komiser sıfatiyle

adada kalmasından korktuğunu bazı mahremlerine söylediği gizlice haber alınıyor. Ekser vaktini limana gelen ecnebi sandal ve istimbotlarının fotoğrafını almakla geçirdiği ve kullarına karşı nezaketle beraber emniyetsizliği gittikçe azalmakta olduğundan ileride bazı sırlarına ve gizli emellerine vakıf olacağımı kuvvetle ummakta olduğum maruzdur.

Hanyada: Miralay
Şakir

Aydın Valisi Kâmil Paşa hakkında

14/Şubat/899

Vali Paşa İzmire gelen Girit muhacırlarını mülhakata gönderip besletmekte olduğu halde gûya İzmirde imişler gibi topladığı ianelerden ve hazine tahsisatından alenî surette rüşvet almakla beraber İzmirde mevcut muhacırlardan bazıları evvelisi gün üç Ermeniyi ağırca cerhetmiş ve Rumlar ise Avrupaya heyecanlı surette bildirmekte bulunmuş olduğu bir zamanda kalkıp Aydına gittiği maruzdur.

Aydın Vali Muavini
Hasan

18/Şubat/905

Bayram münasebetiyle bazı ev ihtiyacını tedarik için iki gece kadar İzmire gittiğimde duymuş olduğum ahvali arzediyorm. Şöyle ki: Evvelâ Aydın Valisi Kâmil Paşa, bir hafta kadar hasta imiş. Bu hastalık tabibi müdavisinin ifadesine göre zeytinyağlı ve yoğurtlu karnabahar yemesinden ve ken-

disinin rivayetine göre yatak odasındaki camlardan birinin kırık olması cihetiyle gece soğuk almasından ileri gelmiş. Fakat bayram günü öğleye kadar ziyaretleri kabul eyledikten sonra yine hareme girmiştir. Saniyen bendegânı şâhâneleri Ahmet Esat Beyin Dersaadete dönmesi için iradei seniyye çıktığı, İzzet Paşa hazretlerinin telgrafnamesinden anlaşılmış. İşbu telgrafnamenin bir sureti Telgraf Başmüdürü Ömer Efendi tarafından derhal Vali Paşaya gönderilmiş, Valinin mahdumu Sait Beyin telâşa düştüğü duyulmuştur. Ahmet Esat Beyin dünkü gün sevinçten iki gözü iki çeşme olduğu ve Padişahım çok yaşa duasını yüksek sesle tekrar eylediği halde rastgeldiği ahbabına müjde verdiği ve bugün Hidiviyye vapuru ile İzmirden hareket ettiği işitilmiştir. Maruzatı kemteranemin; zâtı şâhânenin neş'eli bir zamanında arzedilmesini istirham ederim.

Manisa Mutasarrıfı
Mehmet Galip

2/Mayıs/905

Asım Beye: Dünkü gün Mevlevihanede mevlidi nebevî kıraat olunup bu vesile ile Vali, Kumandan paşalar ve âza, eşraf hazır bulundukları, Vali ile Kumandan ve Sait Bey mahfelde bir müddet hususî görüştükleri bilistihbar maruzdur. Ferman..

İzmirde: Yâverândan Kaymakam
Refik

20/Haziran/905

Mabeyin Şifre Kâtibi Asım Beye: Padişahımız uğruna vakfettiğim âciz vücudumun rahatsızlığını tedavi ve zâtı şâhânenin hizmetinde sadakatle devam etmek maksadiyle dört gün için gittiğim İzmirde doktorlara muayene olunarak bugün Manisaya

döndüm. Bu müddet zarfında duyduğuma göre Kumandan Paşanın Vali Paşa ile buluşmalarında uzun boylu münakaşa yaptıkları ve Valinin yakınlarından Hakkı Efendi namında birisinin Kıbrısa kaçtığı ve Çakırcalının Ödemiş âşarını iltizama kalkışmasını, Yemene gönderilecek katırların satın alınmaları hususundaki acayip durumu, Vali Paşa ile İngiliz konsolosu arasındaki münasebatın şu aralık ziyade kuvvet bulduğunu, duyduğum pek çok garip hallerin bugünden itibaren birer birer zâtı şâhâneye arza cesaret edeceğim maruzdur.

Manisa Mutasarrıfı
Galip

Askere yardım, haddini bilmemezlik oluyor

28/Mayıs/905

Asım Beye: Bu defa Yemene asker sevketmek üzere gelmiş olan yâveran kulları harcırah az aldıklarından bahisle Vali zade Sait Beye müracaat etmişler, mumaileyh de her birerlerine onar, on beşer lira vererek Padişah efendimiz hazretlerine karşı haddini bilmemezliğe saptığı duyulmuştur. Arzolunur efendim.

İzmir: Yâverandan Kaymakam
Refik

8/Haziran/905

Asım Beye: Kıbrıs Müftüsü Ali Rıfkı Efendinin beş, altı gündenberi İzmirde Vali Paşa hazretlerinin nezdinde misafir bulunduğu maruzdur. Ferman..

İzmir Kumandanı
Tevfik

30/Haziran/905

Asım Beye: Vali Paşanın mahdumları, Mektupçu Muavini Kenan, bazı erkânı vilâyet kumar oynamak için bugün Şirketi Hamidiyenin Osmaniye vapuriyle Foçaya azimet eyledikleri maruzdur. Ferman..

İzmir: Yâverândan
Refik

Sadrazam Kâmil Paşa oğlu Sait Paşa takip ediliyor

10/Ağustos/321 : 23/Ağustos/905

Ferik Mehmet Paşaya: Vali Paşanın mahdumu Sait Bey bugün saat on bir buçukta pederleri ile birlikte Kasabada konaklarına gitmiş iken saat yarımda dairei hükûmete avdet ve hükûmetin Vali dairesi açılarak, anlaşıldığına göre evvelce aralarında verilen karar üzerine bu gece saat iki buçukta İzmirde pek ender tesadüf edilebilen bir lândo ile oldukça temiz giyinmiş şapkalı İngiliz oldukları anlaşılan üç şahsın doğruca Sait Beyin yanına çıkıp saat üçü çeyrek geçinceye kadar görüştükten sonra evvelâ İngilizler bir arabada ve hemen Sait Bey yanında Remzi ve şahsı meçhul diğer birisi bir arabada oldukları halde dairei hükûmetten çıktıkları görülmüş ve rahatsızlığımdan dolayı takip edilememiş olmakla maruzdur. Ferman..

İzmirde Yâverânndan Yüzbaşı
Hayri

11/Ağustos/321 : 24/Ağustos/905

İsmail, Mehmet Paşalara: Sait Bey pederlerini her gün akşam üzeri konaklarına götürüp kendileri

dönerek daimîsurette arabalarla gelen ecnebileri dairei hükûmette geceleri kabul ve bir kaç saat görüştükten sonra birlikte gittikleri cihetle bir mühim meseleye ecnebilerin de gizlice müdahale ettikleri anlaşılmakta olduğu gibi dün gece birlikte gittiği ecnebilerden bugün saat beşte dairei hükûmete gelerek beş dakika sonra pederlerini almak üzere konaklarına gittiği ve Sait Beyin şu aralık şu veçhile harekâtı ahvali umumiyeye fena tesir yaparak heyecan uyandırmakla bir mühim meselenin alâkası dolayısiyle ehemmiyeti göz önüne alınarak şifahî maruzatta bulunmak üzere bu akşam İstanbula hareket edeceğim maruzdur.

İzmirde Yâverândan Yüzbaşı
Hayri

Şapka ile gezenler ihbar ediliyor.

25/Eylül/905

Asım Beye: Dün Atinada İzmir Valisi Kâmil Paşa zade Sait Beyle sefareti seniyye ataşemiliteri İhsan Bey ve Kostantin Beyin, üçünün de şapka ile gezdiklerini ve Sait Beyin kendisine memur süsü vererek gûya yanında iki üç tüfekçi olup bunları bir fenalık yapmamak için otelde sakladığını işae ettiği, ve Turhan Paşanın kayınvalidesi Fatma Hanımın şapka ile hıristiyan kıyafetinde Elkahire vapuruna binip İzmirde elbise değiştirdiği ve İstanbula geldiği maruzdur. Ferman..

İzmir: Yâverândan Kaymakam
Raif

23/Eylül321 : 6/Ekim/905

Asım Beye: Sait Paşa pek parlak bir suretle is-

tikbal olundu. Cülûsu hümayunları gecesi atılamıyan şenlik fişekleri kendi geldiği gece endaht edildi. Tebrik merasimi dün sabahtan başlıyarak tâ akşama kadar devam etti. Bilâ farkı cins ve mezhep bütün memurlar gelip arzı tebrikât eylediler. Bu tebrik değil, âdeta eteğini öperek biat ettiler. Gûya ki Kâmil Paşa hükümdarlıktan çekiliyor ve idarei hükûmet ve saltanatı oğluna terkediyor. Bütün halk da kendisine biat eyliyor. Bu hal bugün de hanesinde devam ettiği gibi Kumandan efendilerin (yâni Padişaha) kemali hulûsü kalbile bağlı olan askerler bu merasime iştirâk etmediler.

İzmirde Yâverândan Kaymakam
Refik

29/Kasım/905

Asım Beye: Refakatinde mahdumu Sait Paşa olduğu halde Vali Paşa hazretlerinin bugün Hök otelinde ikamet eden Felemenk devletinin sefiri sabıkını ziyaret ve sonra İngiltere konsoloshanesine gidip yarım saat kadar Konsolosla görüşerek avdet ettiği maruzdur.

İzmir Kumandanı: Ferik
Tevfik

Ferit Paşa hakkında

Şifre: 13/Mayıs/905

İzzet Paşaya: Sadrâzam Ferit Paşanınn bir teşebbüsü hainanesini mevsuken haber aldığımdan arzetmek üzere celbime müsaadei seniyyei cenabı tâcidarının şayan buyurulması maruzdur.

Cezayir Bahri Sefid İstinaf Ceza Reisi
Neş'et

Şifre: 15/Mayıs/905

İzzet Paşaya: 30/Nisan/321 tarihli telgrafnamei çakeraneme cevap verilmedi. Maruzatım nefsi nefîsi hümayuna ait ve gayet mühim olduğundan eğer celbime müsaade buyurulmazsa hasbelsadaka arzı malûmat etmek üzere terki memuriyetle ilk vasıta olan perşembe günü Avusturya vapurile Dersaadete hareket edeceğim maruzdur. Ferman..

Neş'et

14/Temmuz/904

Sadrâzam Ferit Paşa dün akşam on ikiyi on geçe Maçka tarikiyle konağına avdet edip bugün saat beş buçukta konağından çıkıp tariki mezkûrla azimet etmiş ise de akşam on ikiye kadar konağına avdet etmemiştir. Sadrı sabık Sait Paşa bugün konağından bir tarafa çıkmadığı gibi hariçten konağına şayanı arz kimsenin vürut etmediği maruzdur. Ferman..

Tüfekçi kullarından
Ömer Şükrü

24/Temmuz/907

Sadrâzam Paşanın iki mahdumları işbu çarşamba günü Arnavutköyünde sâkin emanetçi Corcinin hanesine gelip bir saat misafir oldukları, Bahriye Nazırı Hasan Rami Paşanın mahdumları başlarında şapka olduğu halde beşt çifte beylik bir sandalla Arnavutköyünden Bebeğe kadar gidip gelmiş oldukları maruzdur.

Yâverânı hazreti şehriyarîden: Beşikatş
zabıtasına memur Ferik
Mehmet Vasıf bin Ali

Fetvahanede biriken 5323 evrak

7/Şubat/894

Ya Rab budur senden daim niyazım: Âfiyette daim ola şevketlû Padişahım.

Şevketlû efendim hazretleri: 304 den 310 senesi Recebi gurresinedeğin Sadaret, Şûrayı Devlet, Adliye, Hariciye, Evkaf Nezaret ve Defterhane, Şehremaneti, Dahiliyeden ve Vilâyetlerden, mülhakattan gelen ve Fetvahanei Âliye havale edilen şimdiye kadar Fetvahaneden çıkmıyan evrakın adedi (5323) adet numaraya baliğ olmakla tafsilini mübin bir kıt'a defteri mahsus tanzimi ile manzuru hazreti hilâfetpenahileri olmak üzere takdim kılındı.

Eldâi Müsteşarı Meşihat

20/Şubat894

Müsahip Sait Ağa kulları vasıtasiyle alınan iradei şâhâneleri mucibince Şeyhülislâm Mektupçusu Şükrü Efendiye gidilerek iradei seniyyei mülükâneleri tebliğ, ve mahdumu köleleri hakkındaki iltifatı hilâfetpenahileri tepşir edilmiş idi. Müşarileyhden şimdi gelen arîza ve ilişikleri arz ve takdim kılınmıştır. Şeyhülislâm Efendi herkesi kendine bağlamak için 173 kişinin birden taltifini Bâbıâliye yazışı hemen de emsali yok gibi ve maamafih bu meyanda yazılı olan Sudurî zadelerle orduyu hümayun alay müftüsü ile donanmayı hümayun alay müftüsünün esamileri, alelhusus Şeyhülislâm ile sureti zâhirede araları bozuk gibi görünmekte olan Sahip Mollanın iki mahdumu, kezalik Adliye Müsteşarı Hâşim Bey dâilerinin iki mahdumu, Ebülhüda Efendi dâilerinin

mahdumunun bu defterde bulunması hayret edilecek bir şeydir.

Abdi memlûkleri
Kadri

30/Ocak/901

Mahdumu vâlâyı meşihatpenahileri Beyefendi hazretlerinin dün akşam Bank Osmani Müdürünün Beyoğlunda vermiş olduğu baloda bulunduğu mesmuu âlî buyurulmuş olup müşarileyhin bu gibi mahallerde dolaşması zâtı samii meşihatpenahilerinin tarafı eşrefi cenabı hilâfetpenayie olan kudümü ubudiyet ve hususiyeti dolayısiyle kendisine ihsan buyrulmuş olan rütbe ve haysiyet ile mütenasip görülmemekte olduğu şerefi müteallik bu yurulan emrü fermanı hümayunu hazreti hilâfetpenahi..

Serkâtibi hazreti şehriyarî:
Tahsin

Hidiv Abbas Hilmi Paşa hakkında

13/Haziran/311 : 25/Haziran/895

Mısır Fevkalâde Komiseri Gazi Ahmet Muhtar Paşa hazretlerine:

Hidivin İskenderiyeye azimeti sırasında konsolosların resmi kabulünde Hidiv familyası Hanımefendi dahi örtünmemiş olduğu halde hazır bulunup alafranga usulünce konsoloslara prezante edilmiş ve fakat Türkçeden başka lisan bilmediği cihetle muhavere tercüman vasıtasiyle cereyan etmiş olduğu Avrupada neşrolunan muteber bir Türkçe gazete mütalâasından anlaşılmış olduğundan taaccüp edilecek olan şu halin doğru olup olmadığının sür'atle arz ve iş'arı emrü ferman buyurulmuştur. Olbapta..

13/Aralık/316 : 26/Aralık/901

Bugünkü Mecliste Bulgar gümrükleri meselesi mevkii müzakereye konulmuş, Necip Mehmet kullarının iradei seniyyei hazreti pâdişahileri haricinde olarak vâki olan hareketi şayanı tevbih ise de imzası altında vermiş olduğu beyannamenin mevkii tatbike konulması iktiza eder yolunda bir mazbata yapıldı. Abdurrahman Paşa hazretleri imza etmiyeceğini beyan ve Serasker Paşa kulları vesair bazı âza iradei seniyyei hazreti şehriyarî haricinde hareket mucibi tediptir, eğer Necip Mehmet kulları hakkında hiç bir muamele olmazsa emsâline sirayet eder dediler ve yapılan mazbatayı mühürlemediler. Vakit geçmiş olduğundan Meclis dağıldı.

Tophanei Âmirei mülükâneleri Müşiri
Zeki

Serasker Rıza Paşa hakkında

3/Temmuz/902

Küçükçamlıcada vâki Serasker Paşa kullarının mahdumlarının sâkin olduğu köşke dün saat onda Ziya Bey ile Fransızca hocası Mustafa Efendi ve diğer birisi beraber olduğu halde gidip gece bir saat kadar köşkün harem cihetinde cariyeler tarafından yüksek sesle şarkı söyliyerek piyano, saz çalındığı, bugün de Ziya Bey ile Mustafa Efendi ve dün akşam beraber giden adam ve saat beşte zaptiye mülâzimi Hasan Efendi köşkten çıkıp üç buçuk kararlarında da Alman mektebi rahibelerinden Suzan köşke gittiği, Şükrü Paşa ise bu gece köşkte bulunmadığı memur kullarının ihbarı üzerine maruzdur.

Yaveri hususîi hazreti şehriyarîleri
Süvari Feriki abdi memlûkleri
Çerkes Mehmet

Müteahhitlerin rüşvet teklifi

17/Temmuz/898

Bugünkü Meclisi Vükelâda Serasker Paşa kulları Tisalya müteahhitlerinin mahv ve perişan olacaklarınndan ve bunların mağdur bulunduklarndan bahisle uzun uzun konuştu. Tophanei Âmire Müşiri Paşa kulları ana cevaben: Bu adamlarn yaptıklarını bana bir yerden haber verdiler, efendimize dahi arzetmişler. Şu veçhile ki: İşbu müteahhitler alacakları verilmek mukabilinde iki üç mahalle yüz bin lira verecekmiş. Senetleri tanzim olunmuş. Bu halde biz bunlara ne kadar haklıdır desek sözümüz yoktur. Fakat madeki bu adamlar o kadar parayı gözden çıkarmışlardır, alacaklarından yüz bin lirayı devlet hesabına keserek üst tarafını nakden vermelidir. Başka bir tedbir münasip bulunmaz, dedi. Serasker Paşa kulları: İş öyle de olsa yine bu adamların haklarını vermeli, perişan etmemeli, sözüyle mukabelede bulundu. Meclis heyetinden bu lâkırdılara iştirâk eden bulunmadığı maruzdur. Her halde...

Abdi memlûk
Mahmut
«Ticaret Nâzırı»

Tiyatrolara giden hükümet erkânı hakkında

3/Nisan/309 : 15/Nisan/893

Dün gece Şehzadebaşında Abdürrezakın tiyatrosunda «Talihsiz Kızcağız» ve Hasanın tiyatrosunda «Âşıklar yahut Usta Çırak» ve İsmailin tiyatrosunda «Somnanbol» ve Mınakyanın tiyatrosunda «Madmazel Yalda» adlı tasdikli piyesler mevkii te-

maşaya vaz olunarak Abdürrezakın tiyatrosunda kurenayi hazreti şehriyârîden Arif, Yusuf ve amedii divanı hümayundan Mehmet Ali ve Dördüncü Dairei Belediye Müdürü Mustafa Beyefendiler, ve makamı Sedaret seryaveri Şakir, ve Mektebi Haribyei şâhâne Müdürü Server, İnşaat Dairesi Reisi Abidin Paşalar hazeratı, Hasanın tiyatrosunda yaveri ekrem hazreti şehriyârî Şakir, Tophanei Âmire Bahriye Komisyonu Reisi Ahmet, ve, hokkabazda Sıhhiye Dairesi etibbasından Sait Paşalar hazeratiyle bâbı vâlâyı seraskerî tahsilâtı komisyonu reisi Mustafa Paşa, at canbazında yâverandan Mehmet Paşa hazretleriyle Binbaşı Galip, Asaf Beyler, ve Mısırlı Hüsamettin Paşa bulunduğu gibi Beyoğlunda Verdi tiyatrosunda «Romeo - Julyet» oyununda yaveranı hazreti Padişahîden İzzet Paşa ve Rusya ve Yunan sefirleri ve Tepebaşı bahçesinde misafireten Dersaadette bulunan Yunan Musiki Cemiyeti tarafından hâsılatı Zanta adası felâketzedelerine ait olmak üzere icra edilen konserde tabip Aristidi Paşa ve kalfa Yanko bey ve Yunan heyeti sefareti bulundukları berayi malûmat maruzdur. Olbapta..

Zaptiye Nâzırı
Nazım

Alenen içki içen devlet memurları hakkında jurnal

27/Mayıs/893

İşbu gün berayi vazife Galata cihetini dolaştığım esnada ve saat dokuz buçuk kararlarında Tophnaei Âmire Meclisinide Şemsi Bey Köprü başında Strazburg birahanesinde taam etmekte olduğu ve saat on bir raddelerinde Tophanei Âmire Resimhanesinde Miralây izzetlû Şalto Bey aynı birahanede işret

etmekte olduğu ve saat on bir buçuk kararlarında bahriye feriklerinden saadetlû Hüsnü Paşa hazretleri Karaköyde dolaşmakta olduğu ve saati mezkûrda yaveranı hazreti şehriyarîden Mirliva saadetlû İzzet Paşa hazretleri kartal kanadı kaput giydiği halde araba ile Beyoğlu cihetinden gelip İstanbul cihetine doğru gittiği ve saat on iki kararlarında elbise anbarında Binbaşı rif'atlû Rifat Bey ve anbarı mezkûrda tabur kâtibi Ali ve Mülâzim Ramiz beyler Köprübaşında Kadifeli gazinoda işret etmekte oldukları ve saati mezkûrda yaveranı hazreti şehriyarîden Kaymakam izzetlû Mehmet Bey sivil olduğu halde yürüyerek İstanbul cihetinden gelip arabaya binerek Tophaneye doğru gittiği ve akşam saat yarım kararlarında yaverandan Hayrettin Paşa zade Yüzbaşı Mahmut Bey Köprübaşında Yaninin birahanesinde işret etmekte olduğu ve saat on iki kararlarında Bahriye İtfaiye Kumandanı Mirliva saadetleû Mehmet Paşa hazretleri Voyvoda caddesinide piyasa etmekte olduğu ve gece saat dört raddelerinde Bahçekapı karakolhanesinde Mülâzimisani Hasan Efendi Galatada Amerika tiyatrosunda oturmakta iken nizamiye tahkik memuru İsmail Efendi tarafından kaldırılıp salıverildiği ve başkaca şayanı arz vukuat müşahede olunamadığı berayi malûmat maruzdur. Olbapta..

Kanunu Tophane
Sivil
Mehmet Hilmi

Sabık bir valinin evine girip çıkanlar.

9/Ağustos/893

İşbu gün dahi Konya valii sabıkı Müşir devletlû Sait Paşa hazretlerinin sakini bulunduğu yalısı tahtı

nezarete alındıkta saat dört buçukta müşarileyh hazretlerinin damadı Kaymakam izzetlû Hüseyin Beyefendi yalı cihetinden gelip vapura râkiben İstanbul cihetine giderek saat ón birde avdet eylediği ve saat altıda müşarileyhin konağından iki kadın çıkarak orada hazır bulunan konak arabasına binerek Beylerbeyi cihetine gittikleri, ve saat onda Bekir Beyin mahdumu Ali Bey lalasiyle vapurdan çıkıp hayvana binerek yalıya gittiği ve aynı saatte siyah çarşaf giymiş iki kadın vapurdan çıkıp Bekir Beyin oturduğu yalı kapısına girdiği ve saat on birde Bekir Beyin damadı erkânı harbiye Miralayı izzetlû Mehmet Bey ve Paşayi müşarileyh hazretlerinin mahdumları Memduh ve Sait beyler vapurdan çıkıp beraberce yalıya gittikleri ve başkaca vukuat müşahede olunmadığı berayi malûmat maruzdur. Olbapta..

Mühür
İsmail Hakkı

Bir mühendisin garip, gülünç jurnalı

Avrupada, Amerikada bilhassa elektrik fennine ait sanayi müthiş bir sür'atle gelişme gösterirken, Osmanlı İmparatorluğunda elektrikle tenvirat, telefon tesisatı yasak gibi idi. İşte bu durumu bilen kurnaz bir zat, Ticaret ve Nafia Nezareti sabık mühendislerinden Osep, Lö Grand İllüstrasyon dergisinde elektriğin keşfine dair olan yazıyı tercüme ve resimlerin altlarını tercümesine eklemiş, nihayetinde de şu maruzatı mühimmede bulunmuştur: 905 Maysında yazılan mahrem jurnalda:

1 — Gerek mezkûr keşfiyat hakkında ve gerek telsiz telgraf hakkında mekteplerde dersler verilmemesi,

2 — Bundan böyle mezkûr fenden ceridelerde kat'iyen bahsedilmemesi,

3 — Buna ve mümasil usullere dair kâffei alât ve edevatın memaliki mahrusei şâhâneye girmesine asla müsaade edilmemesi.

Abdülhamit, jurnalcıyı kumandana tercih ediyor.

Girit Vali ve Kumandanının harekâtını takibe memur edilerek gönderilen eczacı Ahmet Efendiden Mabeyin yazılan 10/Mayıs/1893 tarihli hususî şifrede:

(Kumandan Hasan Paşanın hakkında ötedenberi vukua gelen maruzatımı her ne suretle ise haber alarak bilâ sebep âcizlerini tazyik etmekte olduğu gigi Vali Paşa ile müttefikan makamı Seraskeriye dahi tebdilim için şikâyette bulundukları berayi malûmat maruzdur.)

Yine eczacı tarafından aynı gün yazılan ikinci şifrede:

(Vali Paşanın ısrarı üzerine Kumandan Paşa ile tanzim ettirdikleri jurnal ile bugün âcizlerini Divanı Harbe davet ettiler. Her ikisinin hüküm ve tesirleri ik tizasından olarak bir mes'uliyete çarpılmamak için divanı mezkûrede isticvap olunmakta mazur bulunduğumu ve hakkımda tanzim edilen evrak ile muhakememin Dersaadette icrasını talep ettim. Emre muntazır olduğum maruzdur.)

Mabeyinnden kurenadan Bekir Sıtkı imzasiyle Girit Kumandanlığına gönderilen şifrede:

(Mabeyini hümayunu mülükânece Giritte istihdam olunan eczacı Binbaşı Ahmet Efendinin tarafı vâlâlarından bilâ sebep tazyik edilmekte olduğu gibi Vali Paşa ile müttefikan makamı Seraskeriye tebdili

için şikâyette bulunulduğu ve Vali Paşanın ısrarı üzerine zâtı saadetleriyle tanzim ettirilen jurnalla mumaileyhin Divanı Harbe davet olunduğu mesmuu âlî buyuruldu. Mumaileyh hakkında bu yolda muamele edilmesinin esbabı ne idiğünün ve Vali Paşanın âdabı ubudiyete menafi ahval ve harekâtta bulunması bir askerin kumandanı akdesine karşı uhdesine mefruz olan sadakat icabınca hakikaten mucibi teessüfü hümayun olup bundan maksadı ne olabileceğinin arz ve iş'arı ferman buyurulmuştur. Olbapta..)

Bu tarihte Girit vali vekilliğinde Çorluluzade, meşhur bestekâr Mahmut Celâlettin Paşa bulunmakta idi.

Hareket eden, ağlayan Meryem ana tasvirleri

12/Mayıs/902

İstanbulda Altımermerde bir ayazmada hazreti Meryemin tasvirini taşıyan tahtanın kendi kendisine hareket ettiği, alil ve mariz olanların ziyaret etmelerini müteakip sıhhate kavuştukları şâyi olması üzerine bilâ istisna umum ahalinin mahalli mezkûra gitmekte oldukları haber alındığı maruzdur. Olbapta.

Beyoğlu Mutasarrıfı
Hamdi

Gözyaşı döken Meryem ana heykeli

13/Haziran/902

Selânik vilâyetine bağlı Nevrekop kazasında bulunan Rum kilisesindeki Meryem ana tasvirinin gözlerinden gûya mucize kabilinden olarak göz yaşı ak-

tığı hakkında deveran eden şâyiai vâhimeyi oradaki Bulgarlar haber almaları üzerine aynı halin Bulgar kilisesinde dahi vâki olduğu fesatçılar tarafından alelûmum Bulgarlara duyurulmuştur. Otlukköy, Avratalan, Batak vak'aları esnasında gûya aynı halin vuku bulmuş olduğu o vakit iddia kılınmış, cahil ahali de taassupları iktizasınca buna inanmış bulunduğundan son hâdise de kan dökülmesine alâmet olmak suretiyle tâbir ve istihraç ettirilmiş ve binaenaleyh Bulgarlar korku ve telâş ederek tedarikâtta bulunmaya başlamış oldukları cihetle arzı keyfiyete ictisar kılınmıştır. Ferman..

Kulları
Ferit

Hazreti İsayı rüyasında gören papas

12/Mayıs/902

Geçen paskalya esnasında üçüncü dairei belediye dahilindeki Yenimahallede kâin Rum kilisesi baş rahibi gûya rüyasında hazreti İsayı görüp hastalara şifa için kendisine mezuniyet verildiğini beyan ve ilân ile o gündenberi islâm ve hıristiyan, erkek ve kadın bir çok halk şifa ümidiyle mezkûr kiliseye koşmakta oldukları ve mezkûr kiliseye şifa kilisesi namını verdikleri gibi ekser müslüman kadınlar da buna iştirâk eylediğinden dikkat edilmesi icap edenlere tebliğ kılınmıştı. İşbu şayia üzerine bugün Şûrayı Devlet âzasından Abdülgani Paşa hasta bulunan mahdumunu beraberine alarak okutmak üzere civardaki şeyh Sait Efendinin tekkesine giderek oradan hizmetkârı ile mahdumunu mezkûr kiliseye göndermiş olduğu haber verilmiş, rahibin bu suretle

neşir ve ilân etmesi temini menfaat maksadına mebni olacağı derkâr ise de itikadı zayıf olanlara ümidi şifa ile yüzü mütecaviz halkın geceleri kilise içinde yatmakta bulunmuş oldukları, maamafih alâkadar olunmakta bulunduğu..

Şehremini
Rıdvan

Vakitsiz ezan okuyan imam

2/Şubat/904

Lâlei camii şerifi müezzinlerinden Şerif Efendinin diğer bir refiki ile öğle ezanını vaktiinden bir saat kadar evvel okuması kılü kali mucip olduğu ve mumaileyh Şerif Efendi işbu sehvin saatin yanlış olmasından ileri geldiği beyaniyle itizar ettiği bâ jurnal bildirilmiş olmakla bâdema böyle yanlışlığa mahal kalmamak üzere iktiza edenlere tenbihatı müessire ifası hususnun Evkafı hümayun Nezareti celîlesine yazıldığı berayi malûmat arz ve takdim kılındı. Olbapta..

Zaptiye Nâzırı
Şefik

Alemine bez sarılan minare

12/Mayıs/902

Galatada İbrahim Paşa camii şerifi minaresinin geceleri elektrik ziyasiyle tenvir (tabiî o zaman şehirde elektriki yoktu) edilerek bu yüzden bir kaç bin kişinin toplandığı ve bu da şayanı dikkat ve ehemmiyet mevaddan bulunduğu cihetle hemen icrayi tahkikat olunması bugün tebliğ buyurulmuştu. Bu bapta

etraflıca icra kılınan tahkikata nazaran mezkûr camii şerif tamir olunmakta olduğundan ve mezkûr minare ve harici boyanmış olduğundan geçen salı gecesinden beri gerek minarede, gerek camii mezkûrun dışında bir aksi şua hâsıl olduğu orada kahvecilik eden Ahmet ağa namında birisi tarafından görülerek rivayet olunmuş olduğu ve civarında oturan bir takım bekâr esnafından bazıları da bunu görmek üzere toplandığı altıncı belediye dairesi müfettişliğince haber alınarak ertesi gece iki memur gönderilmiş ise de ışıkların yayılmasına dair malûmat alınamadığı gibi gerek belediye, gerek zabıta memurları tarafından orada şunun bunun toplanmasına hâcet olmadığı tebliğ kılındığı ve hattâ zabıta memuru tarafından minarenin aleminin ışık veren cihetine bir siyah bez örtülmüş ise de boyanın yeni ve parlak olması dolayısiyle diğer cihetlere de aksetmesinden bunun civarındaki evlerin camlarından aksettiği melhuz ise de bu gece dahi sureti mahsusada tâyin olunan memurlar marifetiyle tetkikatı amika icrası derdest bulunmuş ve minarenin içinde icra ettirilen taharriyat ve teftişat neticesinde tel vesaire vasıtasiyle ışığın aksetmesine mahsus hiç bir şey, ve âlet, tel vesaire bulunamamış ve bu bapta hâsıl olacak neticenin arzı tabiî bulunmuş olmakla. Olbapta..

Şehremini
Rıdvan

Muhabere güvercinleri hakkında bir jurnal

1893 yılında Rüsumat Emaneti Encümen İntihap âzasından kulları Nuri: imzalı jurnal:

(Güvercin postası adiyle basılan kitaptan bir adedi manzuru âlî buyurulmak üzere takdim kılındı.

Eserin tercüme ve neşrinden anlaşılan maksat görünüşte, Avrupa ordularında güvercin postası kullanılmasından beklenen faydaları arzetmekten ibaret ve sahibi olan Yüzbaşı Necip Efendinin bazı eserleri zarardan uzak olduğuna nazaran bu risale ile gizli bir fikre çalışması haddi zatında beklenilmezse de şayet umum ordularca posta güvercini yetiştirilmek ususlü kabul buyurulacak olursa bir gayri meşru muhabereye âlet edilmemesi için bu güvercinlerin payitaht civarında yetiştirilmesi mahzuru hasbel'ubudiye hatırı memlûkânemi tahriş eylemiş olmakla arzına cesaret eyledim.)

Bir Paşanın çantaları ve evrakı zorla nasıl tetkik ediliyor?

Jurnalciliğin geniş ülkede ne kadar geniş bir durum aldığını, bu yüzden ne üzücü haller husule geldiğini aşağıdaki iki vesikadan görmüş oluyoruz:

Kosova Jandarma Kumandanı Mehmet Paşa adındaki zat çok cesur, ve çetelerin yok edilmesinde şiddetli davrandığından bilhassa Bulgarların şikâyeti, haricin tazyiki ile oradan Halebe nakledilivor. Paşa yeni vazifesine başlamak üzere Selâniğe vardığı sırada, Mabeyin Başkâtibi Tahsin Paşa imzası ve 16/Şubat/317 tarihi ile Üçüncü Ordu Müfettişi Hayri Paşaya yazılan şifrede:

(Selânikte bulunan Kalkandelenli Mehmet Paşanın bazı fâsit insanlarla münasebat ve muhaberatta bulunduğu, ve yanında muzir evrak mevcut olduğu arz ve ihbar kılınmış olduğundan kendisine sezdirilmiyecek şekilde Paşayı mumaileyhin yanında bulunan evrakın taharri ve tetkik ettirilmesi lüzumu bâ iradei seniyye tebliğ olunur.)

17/Şubat/317 günü ordu Müşiri saraya neticeyi şu şifre ile bildirmektedir:

(Kalkandelenli Mehmet Paşanın bulunduğu «Emperiyal» otelindeki odası kapısında hiç bir vakit evlâdı eksik olmadığı cihetle yanında bulunan evrakın kendisine sezdirilmeksizin taharri ve tetkiki kabil olamadığından dolayı mumaileyh ânî olarak nezdime çağırılarak hakkında bazı ihbaratı mutazammın jurnal alındığından ve muhbirin keyfiyeti zâtı şâhâneye arzetmesi ve bu ise şüpheli durum hâsıl edeceğinden mevcut eşyasının bulundukları sandık ve çantalarının anahtarlarını teslim eylemediği takdirde bir mutemet heyet vasıtasiyle araştırılarak, çıkacak evrakın hemen makamıma getirileceği, bu cihete razı olmadığı takdirde bu durumu zâtı şâhâneye arzedilerek gelecek iradei seniyyenini tebliğine kadar oteldeki odasının mühürlenerek muhafaza altına ldırılacağı, ve kendisinin de yanımda bulunması zarurî olduğu beyan edilmesi üzerine hemen anahtarları teslim, ve yanında getirdiği jandarma çavuşunu tahkik memurlarının yanına katarak otelde kendisine, ve evlâdına ait sandık ve çantalar içinde, masa ve yazıhane üzerlerinde bulunan bütün evrak getirtilerek bizzat gözden geçirildikte: Aile mektuplarından başka bir şey çıkmamış, bunlar arasında kendisinin iadesine dair memleketi ahalisinin düşüncelerini gösteren oğlunun mektubu ile buna cevap olarak Paşa tarafından yazılmış olan diğer bir mektup bir derece nazarı dikkati çektiğinden bunların tasdikli suretleri posta ile takdim edildi. Paşa yarınki Rus postasiyle Halebe hareket edecekse de, yeniden vukua gelecek isnatlara mahal kalmamak üzere yanına bir memur verilmesini istediğinden Yüzbaşı

Tahir Efendi namında ahvali tecrübe edilmiş bir za bitin memur edildiği maruzdur.)

Kitap ve gazete okuma suçu ile tevkif

2/Mayıs/318 tarihinde Selânikte Ordu Müşiri Hayri Paşaya yine Mabeyinden Başkâtip Tahsin Paşa imzasiyle yazılan şifrede:

(Sarışaban kazası nüfus memuru Nevrekoplu Mehmet Efendinin yanında bazı evrakı muzirre bulunduğu ve kendisinin müfsitlerden olduğu arz ve ihbar edildiğinden oraya tarafı devletlerinden bir memuru mahsus gönderilerek evrakı mezkûre kâmilen derdestedilmekle beraber firarına meydan verilmemesi sadakat ve dirayeti aliyyei müşiranelerinden beklenildiği bâ iradei seniyye tebliğ olunur.)

5/Mayıs/318 günü Ordu Müşiri yazdığı cevapta:

(Sarışaban kazası nüfus memuru Mehmet efennin nezdinde bulunduğu arzolunan evrakı muzirrenin taharri ve derdestine memur edilerek oraya gönderilen makamı çâkerî yaveri harplerinden Yüzbaşı Asım Beyden şimdi alınan telgrafnamede habersizce Sarışabana vararak hemen kaza kaymakamı ve zabıta memurunu alarak Mehmet Efendinin gerek hanesinde, gerek dairesi içindeki oda masaları ve hiç bir taraf bırakılmaksızın dikkatle aranarak bir takım hususî mektuplarla bir çok Asır, Sabah gazeteleriyle Cezmi, İntibah gibi kitaplardan çıktığı ve hususî ahvali tahkik edilmekte olup hiç bir tarafa gitmesine meydan verilmemesinin kaza kaymakamlığına söylendiği, evrak ve kitapların buraya geldiğinde takımı ile takdimi tabiî bulunmuş olduğu maruzdur.)

Zampara Padişah doktoru kerhaneden çıkmıyor

15/Kasım/892

Mavro Yani Paşa dünkü pazartesi günü saat dörde çeyrek kalarak mabeyini hümayun cenabı mülükâneden konağına gelip saat beşte arabasına binerek Beşiktaş Köprü hamamına gidip oradan konağına avdet, saat dokuzda yine arabasiyle Beyoğlunda Parmakkapı sokağında Vasonun kârnahesine, oradan Venedik sokağında yirmi üç numaralı apartmana giderek, bir buçuk saat sonra Gala sarayı civarında Hıristakinin hanesine giderek saat on ikide hareketle konağına geldiği, gece saat ikide mabeyini hümayunu cenabı mülükâneye azimet ettiği maruzdur. Ferman..

İmzasız

17/Ocak/893

Mavro Yani Paşa dünkü pazartesi günü saat üç buçukta mabeyini hümayundan konağına çıkarak saat dokuz buçukta kira arabasına binerek Nişantaşı yoliyle Beyoğlunda Derviş sokağında yirmi altı numaralı umumhaneye girmiş, yarım saat sonra yürüyerek Bonmarşeye gelerek bazı eşya satın aldıktan sonra yine yaya olarak Mösyö Kumbarinin evine, yarım saat kaldıktan sonra yine kira arabasına binip tekrar Derviş sokağındaki umumhaneye uğramış, bir çeyrek saat sonra hareketle saat bir buçukta konağına, saat beş buçukta mabeyini hümayunu cenabı mülükâneye avdet etmiş olduğu maruzdur.

Beşiktaş karakolundan yazılan jurnalda imza yoktur

Bir sefirin garip müracaatı

İkinci Sultan Hamit Han devrinde devlet hazinesi bomboş, maliye berbat halde idi. Devlet memurlarına ancak bayramlarda, cülûs ve velâdetlerde maaş verilebilirdi. Bu paralar da varidat karşılığı Osmanlı bankasından, Reji veya diğer ecnebi müesseselerinden alınırdı. Bilhassa hariçte Osmanlı Devletini temsil eden sefirlerimiz, ve haricî memurlarımız çok müşkül durumda bulunurlardı. Hattâ; 14/Temmuz/905 tarihinde Petersburg sefaretimizden Mabeyin Başkâtibine yazılan şifrede:

(Sefareti seniyyenin masarifi mübremesi otuz ayı mütecaviz tedahülde bırakılması hasebiyle Rusya Posta ve Telgraf Nezareti Rusya Hariciye Nezareti vasıtasiyle de tehditâmiz mütemadiyen şikâyette bulundukları ve aynı sebeplerden dolayı sefareti seniyye tercümanı ile kapıcısı maaşlarını alamadıklarından terki vazife eyledikleri) bildiriliyordu.

Berlin, Londra, Paris ve diğer sefaretler de aynı güç vaziyette idiler. Bu müracaatlar içinde Lâhey sefiri tarafından yazılan ve sureti Hariciye Nezareti tarafından Mabeyine takdim olunan şifre şayanı dikkattir. 15/Mart/1902 tarihinnde Lâhey Sefiri Misak imzalı şifrede:

(Hamdolsun dün mütedahil on birinci maaşımı da Felemenk hükûmetinin sadakasına muhtaç olmaksızın ikmal ettim. Süferasını bilâ maaş idare etmek usulü hayretefzasını keşfe yalnız hükûmeti seniyyenin muvaffak olmuş olduğu yevmen mineleyyam sahaifi tarihte yazılabilecektir.)

Bir yılanın hikâyesi

Tahta çıktığı günden hal'edildiği tarihe kadar dahilî ve haricî bin bir zorluklarla uğraşan ve müthiş bir merkeziyyet usulü kurarak mutlak bir idare ile koca İmparatorluğu idare eden Sultan Hamit, eslâfı ve ahlâfı arasında nev'i şahsına münhasır bir padişahtır. Devletin muazzam işleri arasında en ufak teferruatla bu derece uğraşmak her hükümdarın katlanacağı bir iş olmasa gerektir. O derecede ki, faraza Viyanadaki Osmanlı Sefirinin araba koşumlarının tamir veya tebdili, Bâbıâlîdeki sobaların kurulması, noksanlarının tedariki, uzak bir yerdeki bir rüsumat memurunun tebdili saraya arzolunmadıkça ve müsaadesi alınmadıkça yapılamazdı. Baş ta Sadaret makamı olmak üzere, nezaretlerden, vilâyetlerden, kumandanlıklardan, istihbarata memur makamlardan bir çok yerlerden saraya gönderilen yüzlerce raporlar, jurnallar Padişaha arzedilir, Hakan bunlarla da meşgul olurdu.

Zehirli bir yılan hakkındaki rapor

Sultan Hamid muazzam bir teşkilâta mâlik bulunan Yıldız sarayının tesisatiyle hanedan âzalarının en ufak harekâtından, heran haberdar olurdu. Bir insanın bu derece geniş, mütenevvi sahalarda çalışması hayrete değer derecede harikulâdedir. Şimdiye kadar İkinci Sultan Hamid hakkında yazılan ve bilinen bilgiler bu şahsiyetin karakterini tesbit etmekten uzaktırlar. Bu noksanı görerek birçok tetkiklerden sonra elde ettiğimiz orijinal vesikaları okurlarımıza sunmakla tarihî hizmeti yapmış olacağız.

31 Mayıs 313 tarihli ve hususî ibareli bir tezkerede Tophane Müşiri Zeki Paşa, Mabeyn Başkitabetine şunları yazmaktadır: Tarafı âliyi atufilerinden memura tevdian gönderilen yılanın cinsi ile zehirli yılanlardan olup olmadığının tetkiki ve bamazbata arzı atebei ülya kılınması şerefsadır olan iradei seniyeden bulunduğu şerefvarid olan tezkerei hususiyei atufilerinde iş'ar buyurulmuş ve bermucibi iradei seniye tetkikatı lâzıme ifa olunmak üzere mezkûr yılan makamı âcizi yaverlerinden kolağası Hakkı Beye teslimen Mektebi Tıbbiyei Şahane Nezaretine irsal kılınmış ve Meclisi Tıbbiyece tetkikat ve tamikatı fenniye icra olunarak işbu yılan Avrupa yılanlarının en ziyade zehirlisi olan engerek cinsinden olup takriben birbuçuk senelik olduğu üzerindeki lekeler ile müselles şeklinde ve bir de feki ülyasında çengel şeklinde bulunan ve içi kuvvetli sem ile dolu dört adet külâbm mevcut bulunmasından anlaşılmış olduğunu gösterir meclisi mezkûrdan tanzim kılınan mazbata arz ve takdim kılınmıştır. Ol babda. Yılanı muayene eden komisyon azaları şunlardır: Reis, Mektebi Tıbbiyei Şahane ikinci nazırı ve ders nazırı miralay Mahmut Hakkı Bey, ilmi nebatat muallimi mirliva Mehmet Ali Paşa, mektep ilmi hayvanat muallimi kolağası Hüseyin Hulûsi Bey, Mektebi Tıbbiyei Mülkiye ilmi hayvanat muallimi Ahmet İhsan Bey.

Ölüler hakkında verilen jurnal

Tarsusîzade Akif imzasiyle saraya ve Adana valisine verilen 20 Temmuz 1892 tarihli ve ölmüş insanlara ait bir jurnal: (Kanun ve nizamatı seniyyeye karşı bir hayli müddettenberi memlekette bir fesat komitesi teşekkül ettiği gibi ötedenberi fena ah-

vali malûm olan Müftizade İmadeddin Efendinin riyaseti altında bulunmak üzere bazı eşhas aralarında gizlice tertip olunan ve birçok galiz bentleri ihtiva eden ittifaknameleri bu kere elde edildiğinden bu gibi evrakı muzirrenin hükûmeti seniyyeye karşı gizlenmesi caiz olamıyacağından bu komite ise gittikçe müteaddit şubeler açmakta bulunduğundan bir sureti takdim kılındığı gibi icabında mühürlü olan aslı sunulmak üzere leffen takdim kılındı.) Bu ihbar üzerine faaliyete geçilmiş, tahkikat neticesi 17 Eylül 1892 tarihinde Sadrazâm Cevat Paşa imzasiyle şu satırlarla saraya bildirilmiştir: (Tarsusda ittifaknamei Hayriye namiyle tanzim edilmiş olan varakada müdiriyet vazifesini deruhde etmiş olduğu yazılı İmadeddin ve Nısfîzade Mustafa, Akif Efendilerin idareten mücazatı lâzime icrası lüzumuna dair Adana vilâyetinin tahriratı leffen takdim kılındı. Bildirildiğine göre bu varakanın tanzimi onbeş senelik kadar eski bir şey olduğu gibi bunda imzası bulunanların bir haylisi vefat etmiş, varakanın Akif Efendi tarafından bu kere meydana çıkarılması diğerleri hakkında garez ve hüsumet fikrine müstenit bulunmuş olduğu anlaşılmış ve maamafih kendilerinin ahval ve harekâtının tahtı nezarette tutulması Adana vilâyetine yazılmış olmakla..).

Haklı bir jurnal

24/Ağustos/899

Tarihinde Diyarbekirde adliye müfettişi Yaver imzasiyle saraya yazılan jurnalde:

Mamuratülaziz valisi Rauf Beyin makam haysiyetini gözetmiyerek hamamlarda genç birtakım ço-

cuklarla halvet etmesi ve hanesinde de genç delikanlılar bulundurması ve Dersim mutasarrıfı da birkaç âlûfteyi Pertek nam mahalde bir haneye kapatarak bunu akvamı ekratı vahşiyeye karşı devren gittiği kazalarda beraber götürmekte olduğu ve hattâ birisinin zevci tarafından olunan müracaat üzerine vali canibinden gönderilen memuri mahsus marifetile merkeze celb olunmuş iken mutasarrıf herkesi utandıracak surette zevci merkum ile ikame etmiş olduğu bir nikâh meselesi de elyevm mahkemei şer'iyede görülmekte bulunduğu gibi vali ve mutasarrıfın halk arasındaki bu kötü halleri mahkemelerin teftişi zımnında Mamuratülazizde bulunduğum bir aydanberi meşhudumdur. Gerçi vazifei kemteraneme taallûku yoksa da hâdisenin bu havali halkına derecei tesirini bildiğimden sükût ile geçiştirmeyi veliyyi nimet âzam efendimiz hazretlerine beslediğim übudiyet ve sadakati haliseye münafi görerek arz ve ihbarı hale mecbur oldum, ferman.

Bir generalin diğer generali jurnali

Yaverandan erkânıharp mirlivası Mehmet Vasıf Paşa 28/Temmuz/308 tarihinde mabeyne şu şifreyi yazmıştır: (Akdeniz boğazı muhafız vekili İsmail Hakkı Paşa Kilidülbahir köyü çarşısının helâ ve lâğımlarının tamiri için askerleri çalıştırmakta ve yarım saat mesafeden kum, kireç taşıtmaktadır. Askerlerin bu gibi süflî hizmetlerde çalıştırılması, mevsim dolayısiyle bu çalışmanın askerlerin sıhhatleri üzerinde fena tesir etmesi uygun görülmemekte ise de, İsmail Hakkı Paşa eskidenberi tutulduğu ve biraz hafiflediği hummai dimağı illetinin nüks etmesi yüzünden husule gelen buhran tesirile bu gibi şeyle-

ri yaptırdığı ve bu faaliyetinin de hastalık nöbetinin arttığı zamanlarda vukua geldiği arzolunur.).

Meşhur Golç Paşa hakkında iki jurnal

11/Nisan/309: Golç Paşanın bir mühendis, üçdört zabit ile Karadeniz sahilinde İrveye doğru gidip oralarının haritasını almış olup olmadığı ve beraberinde kimlerin gitmiş oldukları mektebi harbiye dahiliye miralayı Rıza Bey vasıtasiyle gizlice tahkik olundu. Paşanın aynı gün oralara gittiği sabit olmamakla beraber ihtimal haricinde de değildir. Zaten kendisi Kadıköyünde oturmakta, hanesinde üç beygir bluundurmaktadır. Golç'un damadı mühendis olup erkânıharp mirlivası Abdullah Paşa ile yaverandan erkânıharbiye miralayı Nazım, Mustafa Sadreddin Beylerin, Rauf Paşanın biraderi süvari miralayı Hüsrev Beyin ekseriya Paşanın hanesine gidip geldikleri gibi, Paşanın önümüzdeki çarşamba günü Alemdağı tarafına doğru ameliyata gideceğini, ve emsali gibi müsaade olunması hakkında vermiş olduğu takrirde bu zabitlerin ve eski Konya valisi Sait Paşa damadı erkânıharp binbaşısı Hüseyin Remzi Beyin dahi adının bulunması ihtimalâtı maruzeye kuvvet verdiği, Golç Paşanın her gittiği mahallin haritasını almak, veya mevcut haritaları tashih etmek mesleği iktizasından bulunduğundan harita almış bulunacağı anlaşılmakta olmakla...)

Mekâtibi Askeriyye Nâzırı Zeki

Bir manevra ve Golç Paşa hakkında jurnal

15/Nisan/309: Edilen tahkikat neticesinden olarak ramazandan biraz evvel erkânıharp dairesinden

ve isimleri Faik Bey vasıtasiyle bana gelen ve bu sefer Golç Paşa ile bayrama karşı Alemdağı, İrveye gittiği muhakkak olan zatlar arasında ve Golç Paşa nezareti altında ve serasker paşanın müsadesiyle bir taraf Bulgaristan ordusunun, diğer taraf dahi devleti âliyyeleri ordusunun ümerası tarzında harita üzerinde bir harp oyunu icra edilmiş, hattâ Bulgaristan ordusunun kumandanı merhum Âli Paşanın damadı olan miralay Nazım Bey, devleti âliyyeleri ordusunun kumandanı dahi Ragıp Bey akrabasından Abdullah Paşa olmuş, ramazanın ilk haftasında her iki taraf kumandanları ile Golç Paşa, serasker paşanın yanına giderek harekâtın neticesini arz etmişlerdir. Sonradan bu zabitlerle Alemdağı, İrve cihetine yapılan keşfiyatın bu meseleye şümulü olup olmadığı anlaşılamamış, şukadar var ki bunların arasında adı görülen yüzbaşı Pertev bey bab-ü seraskeri tahsilât komisyonu reisi Mustafa Paşanın oğlu olup, Mustafa Paşa ise bab-ü seraskeride Abidin Paşadan sonra bir vasıtai icraiye olduğu calibi dikkat bulunmakla...

Mekâtibi Askeriye Nazırı Zeki

NOT: Âli Paşanın damadı miralay Nazım Bey, Babıâli baskınında öldürülen Hariciye Nazırı Nazım Paşadır. Abdullah Paşa, Balkan Harbinde ordu kumandanlığında bulunan zattır. Yüzbaşı Pertev Bey ise emekli general ve tanınmış Türk kumandanlarından Pertev Paşadır.

Filo kumandanı Hasan Rami Paşa aleyhinde jurnal

3/Şubat/314 tarihnde mabeyne Çanakkalede miralay Mehmet Şakir imzasiyle şu şifre yazılmıştır:

Buradaki sefaini hümayundan bayramın ikinci

günü şehre izinli bırakılan efrat arasında gaybubet eden müzika efradından ikisi dünkü gün belediye hanında yakalanarak gemilerine teslim edilmiş, birisi bulunamamış, yapılan tahkikatta netice alınamamış, bayramın bidayetinden beri gemilerden şehre izinli bırakılan efradın ekserisi işüişretle biçimsiz hallere cür'et etmekte oldukları, zaptırabtlarına dikkat olunmadığı gibi filo kumandanı Hasan Rami Paşanın dahi familyası bulunan bir Alman kadını ile birlikte ekseriya atlara binerek kışla ve istihkâmlarla konsoloshaneler önünden geçerek şehrin içinde ve dışında gezdikleri görülmektedir, ferman.

Petersburg sefirimiz aleyhinde bir jurnal

12/Ocak/315 tarihinde Petersburg sefareti müsteşarı Mehmet Behaeddin imzasiyle yazılan yazıda:

Evvelce olduğu gibi bu defa da sarayda iki balo verilmiştir. Birincisinde davetli olarak üç bin, ikincisinde sekiz yüz kişi raddesinde idi. Yılbaşı münasebetiyle Çar ve Çariçe işbu merasimde dahi sefaret heyetlerini ayrı bir salonda evvelce kabul ettiler. İmparator, Hüsnü Paşa ile biraz konuştuğu gibi imparatoriçe sefir paşaya bir el vermekle iktifa ederek yanımızda bulunan diğer sefirlerle konuşmaya başladılar. Sefir paşa ise geçenki balodanberi yeni ateşemiliter muavinini takdim için uğraştığı halde bu sefer dahi ruyi iltifat göremediğinden dolayı yine takdim merasimi geri kaldı. Evvelki merasmin birinde sefir paşa adâbı teşrifata mugayir bir hata ettiğinden cümle sefaretler heyetinin, grandük ve granddüseslerin mucibi istihzası oldu. İmparator, sefir paşa ile azıcık konuştuktan sonra önümüzden geçerek yanımızda bulunan Fransa seferet erkânının önüne

gelerek onlarla görüşürken sırasını beklemekte olan imparatoriçe, sefir paşanın yanına gelmiş, Hüsnü Paşa ise sefareti seniye erkânından birini takdim ederek yerine çekilmesi lâzım iken çariçenin arkasına geçmiş, badehu her şeyde yaptığı gibi bunda dahi hangi taraftan yerine geleceğini bir türlü kestiremiyerek bir sağa, bir sola dört defa çalkandıktan sonra nihayet yerine geldi. Gerek imparator ve imparatoriçe, gerekse grandük, grandüşesler tebessümden kendilerini alamadılar. Birkaç ay evvel grandük Viladimir'in bir suvaresine Hüsnü Paşadan maada diğer sefirler davetli idiler. Romatizmadan muzdarip bulunan sefir paşa kabul merasimi sırasında ayakta durabilip, sonra iki saat devam eden raksiar esnasında hemen bir kanepeye oturarak supe (gece taamı) yi beklemişlerdir.

Rüsumat müsteşarına rüşvet verildiği hakkında

11/Nisan/317 tarihinde Beyoğlu tahrirat muavini abdi memlûkleri Mehmet Ali imzasiyle saraya verilen jurnalde:

Rusya tab'asından Kâzım oğlu Abdülhadinin dâvasından dolayı bundan sekiz ay evvel rüsumat emaneti haksız olarak otuz bin liraya mahkûm edilmişti. Otuzbin liradan Rusya sefareti tercümanları rüşvet almış oldukları gibi bu paranın verilmesinde kolaylık göstermiş olan rüsumat müsteşarı Mehmet Ali Beye de büyük bir meblâğ vad olunmuş, bu para bugün Kâzım oğlu Abdülhadinin avukatı Rusya tab'asından Rusulato tarafından rüsumata götürülüp Mehmet Ali Beye verilmiştir. Hattâ bugün avukatın saat altıda rüsumata gelmesi, rüsumat mektubî mümeyyizi Nazım Beyle Mehmet Ali Bey tarafından

dün avukata haber gönderilmiş olduğu da mevsuken haber alınmakla maruzdur, ferman.

Vazifelerinden kaçan paşalar hakkında

6/Ocak/316 tarihinde Beyrut valisi kulları Reşit imzasiyle saraya yazılan şifrede:

Hicaz fırkası kumandan muavini Şükrü, yedinci orduya memur Hüsnü, altıncı ordu sertabibi Aziz Paşalar bir iki senedenberi tebdilhava bahanesiyle Beyrutta bulundukları gibi Hüdeyde kumandanı Kâmil Paşa dahi bunlara katılarak vazifelerine gitmemek için hilâfı hakikat raporlar almakta, bu gibi işsiz zevatın burada toplu ve yekdiğerinin evlerinde bulunmaları şayanı dikkat ve haizi ehemmiyet olduğundan, bunların ayrı ayrı ya vazifelerine, yahut diğer yerlere gönderilmeleri hususu vecibei sadakatle maruzdur.

Bir suikast ihbarı

20/Eylül/905 tarihinde Manastır valisi Hazım imzasiyle mabeyn şifre kâtibi Asım beye yazılan şifrede hulâsa olarak:

Geçen sene ve sonraları bazı gizli ihbaratta bulunduğu arzolunan ve nişan ile taltif edilen Dedeağaç Rusya konsolosu dün buraya gelerek bendelerine: (Şu günlerde erbabı mel'anetçe bir suikast yapılacağının kararlaştırılmış olduğunu, ikinci ordu ile İstanbuldaki zabitandan bir kısmı arasında bu hususta söz birliği edilmiş bulunduğunu, hattâ sarayda bulunan bazılarının da bu işde müşterek bulunduklarını gayet esaslı olarak bir miralaydan duyduğunu ve

bunun için Manastıra kadar geldiğini çok mahrem olarak söylemiştir. 36 senedir Edirne ve civarında doktorluk vazifesini yapan ve aslen Rum olan bu zat mesleği dolayısiyle her yere girmekte olduğundan sözlerinin esassız olduğu iddia edilemez. Hasbel übudiye keyfiyeti arzederim).

Mısırdaki Jön Türkler aleyhinde jurnal

İzmirde yaverandan Refik imzasiyle 1/Ekim/905 tarihinde mabeynde Asım Beye yazılan şifrede:

«İskenderiye muhbirimizden aldığımız malûmata göre Ahmet Celâleddin Paşa Mısırdaki kethüdası Reşit Beye mektup yazarak Rıza, Ahmet Şevket Paşalar için münasip bir hane tedarik edilmesini bildirmiş. Rıza Paşa, Şevket Paşa Arif Beyden ayrılmışlar. Bunların Mısıra gelmesi havadisi matbuatca tevatürü mucib olacaktır. Hidiviyet ile İstanbulun münasebatının samimiyeti dolayısiyle Mısırdaki Jön Türkler buradan çıkarılacaklarından korkuyorlar. Atinada dinamit yapmak üzere bir fabrika keşfolunduğu haber alınmıştır.»

NOT: Ahmet Celâleddin Paşa serhafiye iken Avrupaya kaçan zattır. Arif Bey ise Padişahın kurenasından olup o da enişteleri Rıza ve Şevket Paşalarla Avrupaya firar etmiş ise de sonradan nadim olarak dönmüş ve saraya alınmıştır.

Halep valisi hakkında

21/Ekim/899 da Halep ve Adana fevkalâde kumandan vekili ferik Ali Muhsin Paşa imzasiyle saraya yazılan şifrede:

«Halep valisi Raif Paşa hazretleri bir müddetten beri mühamı umuru vilâyeti terk ederek hanesinde oturmakta ve şu bir haftadanberi vücudca hiçbir hastalığı olmadığı halde rahatsızlığını bahane ederek gündüz harem, gece selâmlık dairesinde ahbaplariyle vakit geçirmekte ve kâffei muamelât ve evrak ve muhaberatı mektupçu Şahap Efendinin ellerine tevdi ile imza ettirmekte olduğu ve bu halin asayiş ve inzibatı vilâyetin günbegün muhtel olmakta bulunduğu berayi malûmat arzolunur, ferman.

8/Ağustos/901 tarihinde Üsküdar mutasarrıfı Hamdi imzasiyle saraya yazılan jurnalde:

Manastır valiyi sabıkı Faik Paşanın Kuzguncuktaki sahilhanesinden bir sandık eşyasının dünkü gün kayıkla Sirkeciye ve bugün Selânik hattına hareket eden vapurla Üskübe göndereleceği gözcüler tarafından haber verilmekle karadan ve denizden dikkat edilmekte bulunulduğu maruzdur.

Bu da jurnal

3/Ocak/906 tarihinde Trabzon kumandanı ferik Hamdi Paşa tarafından saraya yazılan şifrede:

Vali beyefendi hazretleri élyevm saat beş raddelerinde arabalarına binerek memleket haricinde bulunan Soğuksuya kadar gitmiş ve yarım saat sonra hanelerine dönmüş oldukları arzolunur.

Necip Melhame ve Fehim Paşa aleyhinde

11/Temmuz/323 tarihli ve kulları Kont Löflon imzasiyle verilen jurnalde:

Yanko Beyin hemşirezadesi ve müteveffa kral Milân'ın gayrımeşru çocuğundan dolayı Necip Melhame Paşa ile Levant Herald gazetesinin sahibi avukat Miçi arasında büyük bir münakaşa olmuş, avukat Miçi, Yanko ile hemşirezadesinin vekili olduğundan Necip Melhame Paşa Yeniköyde bunları ezmeye vesile aramış, Miçi ise çocuğu Büyükadadaki evine götürmüş, Necip Melhamenin harekâtına dair mufassal raporlar yazarak İngiltere, İtalya, İspanya, Romanya sefarethanelerine göndermiştir. Almanyanın Balıkesir konsoloshanesi memuru da Fehim Paşanın o havalide halktan fidyei necat almakta olduğunun konsoloshaneye haber verildiğini İstanbuldaki sefarethanesine bildirmiştir.

Sayei şahanede şifayab olan beygir

Devri mutlakiyette resmî yazıların baş ve sonunda padişaha dualar edilir ve bütün işlerin ancak sayei şahanede yapıldığı ilâve olunurdu. Geniş Osmanlı ülkesinin bir köşesinde ayaklanma olur, sayei satvetvayei hazreti padişahide bastırılır, İstanbulun bir semtinde yangın olur sayei şahanede söndürülür, gazetelerde her gün sayei asayişvayei hazreti padişahide memleketin her tarafında asayiş berkemâldir diye yazılar yazılırdı. Bu sayei şahanenin nekadar ibtizale uğramış olduğunu aşağıdaki resmî vesika pek güzel göstermektedir. Günün birinde Sultan Hamid'in binmekte olduğu araba beygirlerinden birisi hastalanır. İstabli âmiredeki baytar heyeti faaliyete başlar ve hayvan iyi olur. Bu muvaffakiyetli işi baytar heyeti 3/Ekim/314 tarihinde aşağıdaki raporla saraya arzeder.

Rükûbi şahanei hazreti padişahilerine mahsus olup haremi hümayun tavlasına merbut olan Nemseli fayton beygirinin zatürrie hastalığına mübtelâ olduğu akdemce barapor atebei felekmertebei cenabı şehriyari âzamilerine arz olunmuş idi. Bu defa mezkûr hayvana fennen icab eden ameliyatı cerrahiye ve tedavi ve tedabiri baytariyye icra olunarak bilütfihi taalâ sayei muvaffakiyetvayei hazreti hilâfetpenahilerinde kâmilen şifayab olmuş olduğunun arz ve ifadesi siyakında işbu rapor âcizanemiz takdim kılındı. İmzalar: Serbaytar miralay kulları Ali Sami, baytar kaymakam Musa Kâzım kulları, baytar binbaşı Cemal Remzi kulları, baytar kolağası Osman Rahmi kulları.

Namık Kemal, Ebüzziya Tevfik, Abdülhak Hâmid ve Abdullah Cevdet'in gizli mektupları

Bu sahifede okuyacağınız ve şimdiye kadar neşredilmemiş mektuplar, hepinizi hayrete düşürecektir; belki inanmak istemiyeceksiniz. Biz, tarihin bazı meçhullerini aydınlatmak için bu mektupları neşrederken, bu hususta bir hüküm vermeyi gelmiş, geçmiş devirlerin tahlil ve terkiplerini yapacak tarihçilere bırakıyoruz.

Büyük Vatan Şâiri Namık Kemalin, Şâir-i-âzam Abdülhak Hâmidin, Namık Kemalin büyük talebesi, Türk Basınının emekdarı Ebüzziya Tevfiğin ve en nihayet Avrupalara kaçarak neşrettiği İçtihad Mecmuasile istibdada karşı hürriyet mücadelesi açan Abdullah Cevdetin bu dikkate şâyan mektupları, belki o devrin icabatı, belki de Abdülhamidin zeki siyase-

tinin bir neticesi sayılacaktır. Dediğimiz gibi hükmü tarihe bırakarak bu tarihî mektupları neşrediyoruz.

*
**

Namık Kemal Bey, hayatının son zamanlarında Sakızda mutasarrıflık yapmakta ve memuriyet maaşına ilâve olarak her ay hazinei hassadan elli altın almakta idi. Bu aralık oğlu Ali Ekrem de Abdülhamid tarafından Mâbeyn-i Hümâyun kâtibliğine tâyin edildi. Kemal Bey, Sakızdan şu teşekkür telgrafını çekti;

MABEYN-İ HÜMAYUN BAŞKİTABETİ CELİLESİNE

Oğlum Ekrem hakkında şerefsudur eden inayet-i seniye-i veliyyünnimet aile-i kemteranem hakkında meşhud ayni iftihar olan hezar emsali gibi mukabelei şükran olmağla arzı mahmedetten başka söyliyecek bir şey olmadığının arzına ictisar olunur. — 18 Teşrinievvel 1304 KEMAL

*
**

Abdülhak Hâmid, Abdülhamide çok parlak cümlelerle hitap ederek para istemektedir. (Sadaka) kelimesini kullanarak ve hükümdara (Allahın gölgesi) pâyesini de vererek yazdığı mektup da şudur:

«Bu kullarının velinimet-i bi minnet-i âzam efendimiz hazretlerinden bir gûna istirhama yüzüm yoktur. Zira eltaf ve inayet-i cenâb-ı hilâfetpenahilerinin eday-i şüküründen âciz olduğum gibi, hassaten ve münhasıran eser-i üluvv-ü lûtuf ve âtufet-i hazret-i tâcidârileri olan maaş ve memuriyet-i memlûkânem dahi ehliyet ve istihkak-ı çâkeranemin fevkinde bir nimettir. Bununla beraber avatıf ve eşfak-ı se-

niye-i hümâyunlarına hadd-ü pâyan olmadığından bazı havayici zaruriye-i müstemindaneme mebni zammı maaş veya medâr-ı intiaş suretinde bir sadakai seniye istirhamı ile penah ve melcei yegânemiz olan şehriyar-ı mekârımı âsar efendimiz hazretlerinin cümleye şâmil bulunan mekârimi celilei mülûkânelerine kemal-i tazarrula iltica ya cür'et eyledim. Cenâb-ı Rabbilmennan ömrü şevket ve şân-ı zıllılahilerini efzun ve firavan buyursun âmin.

Kulları
Abdülhak Hâmid

*
**

Ebüzziya Tevfiğin de iki mektubunu neşredeceğiz. İkinci meşrutiyeti müteakip Abdülhamid aleyhinde çok söylemiş ve yazmış bulunan Ebüzziya Tevfik, bu mektuplarının birinde, evinin yanında bir ecnebiye ait arsanın hazinei hassadan alınmasını, ikincisi ile de Bakırköyünde yaptırdığı bir köşkün camlarına yapıştıracağı kâğıtların parasını Abdülhamidden istemektedir. İşte bu mektuplar:

Velinimetim:

Çakerhanelerinin ittisalindeki arsanın âhara satılmaması için lûtf-i hümâyunlarına mağruren vermiş olduğum on gün mühlet bugün tekmil olmuştur. Merhameten mezkûr arsanın Hazine-i Hâssa-i Şâhaneleri marifetiyle mübayaasını ferman buyurmalarını istirham ederim. Arsa bir ecnebiye satıldığı halde çakerhanelerinde oturmak kabil olmıyacaktır. Herhalde merhamet-i mülûkânelerine müracaat ederim velinimetim ferman..

Abd-i sadıkları Ebüzziya Tevfik

Ebüzziya Tevfik Bey Bakırköyünde bir malikâne yaptırmaktadır. Bunun, bildiğimize göre, her tara-

fı ikmal edilmiş dahilî camlarına kâğıt yapıştırmak kalmıştır, bunun parası da Abdülhamidden şu satırlarla istirham olunmaktadır:

Cam kâğıtlarının esmanı için komisyoncu çakerlerini tazyik etmekte olmasından fart-ı hicab ile arz-ı hale cesaret eylerim ferman..

Abd-i sadıkları Ebüzziya Tevfik

Ve melfufu olan puslada da bu esman şöylece izah olunmuştur:

«Evvelki fiatı 187,5 İngiliz lirası.

Muahharen ferman-ı hümayun-ı hazret-i veliyy-ün-niâmîleri üzerine yüzde on iki komisyon tenzil edildikten sonra meblâğ-ı mütebaki 152 İngiliz lirası ve bir çeyrek lira.»

Abdullah Cevdetin mektubu paraya değil, nişana aiddir. Belki yakınlarına nişanlar verilmiş ve bundan mahrum kalan Abdullah Cevdet, buna sahip olmak için yanıp tutuşmuştur. Mektubu Viyana Sefareti doktorluğunu yaparken yazmıştır. Malûm olduğu üzere Abdullah Cevdet, doktor yüzbaşı olarak Haydarpaşa hastanesinde çalışırken Avrupaya kaçmış ve orada neşre başladığı İctihad mecmuasile hürriyet mücadelesine girişmişti. Sonradan bazı sebepler dolayısile Viyana Sefareti doktorluğunu kabul etmişti. İşte nişan isteyen mektubu:

Dahiliye Nazır-ı Celili devletlû Memduh Paşa Hazretlerine

Devletlû efendim hazretleri,

El-nimetü li-llah velinimet-i bi imtinan eb-i müşfik-i Osmaniyan Şehriyar-i kadirdan Efendimiz

Hazretlerine olan ubudiyet ve sadakat-ı âcizanemin halisiyet ve vicdaniyeti vasıl-ı mertebe-i sübut olmuştur itikadındayım. Bunaberin bu vadi-i beyan ve hakikatte tatvil-i makali bilüzum görürüm. Hem itikad-i salif-ül-arz-ı bendegânemin isabetine burhan ve nişane-i zerrin olmak hem de bendeniz gibi esdikay-i bendegân-ı hilâfetpenâhi idadına dahil bulunmakla müftehir olanlara bir nümune-i teşvik gösterilmek üzere mertebe-i bülend-i sıdk ve ubudiyet-i halisimle mütenasib bir rütbede nişan-ı zîşeref ve şânın inha ve tevcihi eltaf-ı esdikanüvaz-ı devletlerinden istid'a eyliyorum. Olbabda re'y ve ferman hazret-i men leh-ül-emrindir.

28 Mayıs 1901 Viyana
Tabib-i Sefaret-i Seniye
Doktor Abdullah Cevdet

Dahiliye Nazırı Memdum Paşa da Abdullah Cevdetin yukarıki mektubu üzerine Abdülhamide şu arizeyi sunmuştur:

«Velinimet-i biminnetimiz Padişahımız Efendimiz Hazretlerine olan ubudiyet ve sadakatından bahsile münasip rütbeden nişan-ı zişan ihsaniyle âtıfet-i cedide-i cenab-ı hilâfetpenâhiye mazhariyeti istirhamına dair Viyana Sefaret-i Seniyesi tabibi Doktor Abdullah Cevdet Efendi tarafından vürud eden mektup leffen takdim kılınmış ve mumaileyh geçen sene dahi bu vechile tazarru'da bulunmuş olmağla emr ü ferman hazreti- men leh-ül-emrindir.

24 Sefer 1319 ve 29 Mayıs 1317
Dahiliye Nazırı Memduh

Bir Jurnal Maskaralığı

(Mabeyn Başkâtibi Tahsin Paşanın hâtıraları olan aşağıdaki vak'a ve malûmat cidden kıymetli ve enteresandır.)

Jurnalcilik bir aralık o raddeyi bulmuştu ki, Hünkâra yaranmak veya herhangi bir külâh kapmak için en akla sığmıyacak maskaralıklar da jurnal şeklinde Padişaha arzedilir, hiçbir kıymet ve mahiyeti olmıyan esafil tarafından da jurnal verilir ve bu jurnaller bazan bütün bir muhabere silsilesi açardı.

Evvelce de yazdığım veçhile Hırkaisaadet ve bayram alayları jurnalcilerin marifetlerini göstermeye en çok yarıyan vesileler idi. Bu alayların icrası günü yaklaşınca jurnalciler faaliyete geçerler, hayalhanelerinde uydurdukları çeşit çeşit yalanlarla hem Sultan Hamidin vehmini tahrik, hem de menfaatlerini temin ederlerdi.

Bir sene Hırkaisaadete birkaç gün kala "Muhbiri sadık" bir telgraf gelmişti. Bu telgrafta (pek mühim maruzatı olduğundan İstanbula celbi) istirham olunuyordu. Bu yolda maruzat ile vilâyetlerden İstanbula adam celbolunduğu kesirülvuku idi. Konyadan telgraf çeken "Muhbiri sadık" ın maruzatı Hırkaisaadet alayile alâkadar olduğu ve bu adamın behemehal bu işe ait bir haber vereceği anlaşılmakta idi. Telgraf Padişaha arzolundu. Valiye bir irade gönderilerek muhbiri sadık herkim ise harcırahı bittes-

viye İstanbula izamı tebliğ olundu. İki gün sonra telgraf sahibi geldi. Maruzatı ne olduğu hakkındaki istifsara cevaben: "Hırkaisaadet dairesine gidilirken bahçenin yol üzerindeki set duvarı içinde göze görünmiyecek bir mahalle bomba yerleştirilmiş olduğunu ve zatı şahane bunun önünden geçerken infilâk ettirileceğini, kendisi kileri humayunda müstahdem iken bu tertibe ittıla hâsıl edip huzuruna şahaneye arz için için müracaat ettiği halde kilercibaşı tarafından çıkarılarak Konyaya sevkolunduğunu" söyledi.

Kilercibaşı Osman Bey cülûstan evvel Sultan Hamide intisap etmiş bendegândan idi. Bir aralık hayli teveccüh ve ikbale mazhar olmuş iken ikinci kilerci Hüseyin Bey birden parlıyarak kendisi gözden düştüğü için bundan mütevellit iğbirar ile bir suikast tertibine dahil olması muhtemel görüldü. Osman B. zevk ve rahatını sever, gürültülü işlerden muhteriz bir zat olmak itibarile, velev iadei teveccüh için de olsa, şergüzeştcuyane hareketlerde bulunmıyacağı cümlenin malûmu idi. Ancak "Muhbiri sadık" ın maruzatı Hırkaisaadet alayına müteallik, Hünkârın bu hususlaki vehmi de malûm olduğundan zatı şahane mumaileyhi isticvaba İzzet Paşa ile beni memur etti. Osman Bey o aralık hasta bulunuyordu. Buna rağmen evine haber göndererek saraya celbettik. Osman Bey gibi Hünkârın hizmetine vakfı hayat etmiş eski bir emekdarı isticvap sandalyesine oturtmak ve velinimetine karşı suikast töhmetile zan altında bulundurup ona göre sual sormak çok acı bir şeydi. Osman Beyin öyle suikastten hattâ haberdar bile olmadığında şüphem yoktu. Böyle bir emekdarı isticvap mahiyetinde suallerle meyus ve müteessir etmek onun ahvali sıhhiyesini birdenbire fenalaştırabilirdi; esasen hasta yatağından kalkıp gelmiş idi.

Güçlükle teneffüs ediyordu. İş hüsnü idare olunmazsa nagehanî bir teessürle ölmesi ihtimali de vardı. Binaenaleyh istiıcvap için değil de mahza bir mesele hakkında malûmatına müracaat için saraya gelmesini rica ettiğimizi söyliyerek o "muhbiri sadık" denilen herifin kim olduğunu sorduk. Osman Bey bu adamın kileri hümayunda müstahdem iken Reşat Efendi dairesile alâkası anlaşılarak kendisinin emrile Konyaya gönderildiğini ifade etti. Esasen Hünkârın vehmine dokunabilecek nokta bu idi. Reşat Ef. dairesile az çok alâkası olan bir adam Hırkaisaadet alayının güzergâhında bir suikast tertibatına muttali oluyor, bunu kilerbaşıya bildiriyor, kilercibaşı bu haberi Padişaha arzetmiyor, muhbiri Konyaya gönderiyor. Sultan Hamidin evhamlı mantıkı kendi kilercibaşısının Reşat Efendi ile teşriki mesai ve ona hizmet ettiğine hüküm vermekte hiç tereddüt etmezdi. Bu öyle nazik bir mesele idi ki, herhangi bir zatın otuz kırk senedenberi maiyetinde bulunması ve nanü nimetile perverde olması, sadakat ve merbutiyeti mücerrebesi gibi mülâhazaları silip süpürüp götürebilirdi.

Osman Beyin balâdaki ifadesinden sonra o muhbiri sadık denilen adamın bir suikast tertibatından kendisine bir şey açıp açmadığı hakkındaki sualimize Osman B. cok samimî bir telâş ile ve yemin ile ademi malûmat beyan etti. Osman Beyin beyanatı doğru olduğunda zerre kadar şüphe yoktu. Ancak Hünkârın vehmini izale ve Konyadan gelen ihbarın yalan olduğunu ispat için İzzet Paşa ile birlikte Hünkâra muhbirin söylediği mahalde taharriyat icrasını teklif ettik. Hünkâr razı oldu, hususî yaverlerden Tatar Şakir Paşayı gönderdik. Şakir Paşa gidip geldiğinde öyle birşey görmediğini arzetti. Hünkâra ka-

naat geldi. Esasen biz bu tedabire tevessül etmeden evvel Osman Beyi hanesine iade etmiştik. Öyle zannederim ki nasıl büyük bir felâket uçurumunun kenarına gelmiş olduğunu ve mühim bir isticvap maksadile saraya çağırıldığını hissetmemişti. Biz bu noktaya azamî derece dikkat etmiştik. Konyadan gelen herifin ihbaratı yalan ve kendisinin filhakika ahlâksız olduğu sabit olmakla beraber Sultan Hamit her ihtimale karşı müteyakkız bulunmuş olmak için Hırkai Saadet alayının icrasından bir gün evvel Şakir Paşanın Topkapı sarayına gidip geceyi orada geçirmesini ve takayyüt tedabirinin takviye olunmasını emretti; öyle de yapıldı.

Konya Vilâyeti gerek mevlevî Çelebisi Efendinin merkezi ikameti olmak ve gerek Reşat Efendi dairesi mensubininden birçokları o vilâyet dahilinde mukim bulunmak hasebile oradan gelecek bu gibi haberlere dikkat ve ehemmiyeti mahsusa atfolunurdu. Reşat Efendinin Mevlevî tarikatine mensup olması dolayısile Konyadaki Çelebi Efendinin ve bilûmum Mevlevîlerin tarassut altında tutulduklarını evvelce yazmıştım.

Konyada oturup ta saraya hoş görünmek istiyenler bu fırsattan alelekser istifade edegelmişlerdir. Bir Ramazan günü idi, Konya valisinden şifreli bir telgraf aldık:

Bu telgrafta Konya Mevlevî dergâhı aşçıbaşısının İstanbula hareket ettiği yazılıyordu. Buna hayretler ettim. Bir vilâyetin umur ve mesalihini temşiyet bahsinde en yüksek memur olan valinin bir aşçıbaşının seyahati meselesini şifreli telgrafla saraya bildirmesi ve bu adi haberle telgraf tellerini meşgul etmesi hayret ve istiğraptan başka ne suretle karşılanabilirdi. Ancak şurasını ilâve etmeliyim ki bu vali

vaktile dairei kitabette bulunmuş, buradan terfi ve taltif suretile Konya valiliğine irtika etmişti.

Bu zat Konya Mevlevî şeyhinin Yıldız sarayında nasıl telâkki olunduğunu ve sarayın mizacını elbette biliyordu. Konya Mevlevî şeyhinin aşçıbaşısı İstanbula gelip başka bir işgüzar tarafından daha evvel saraya malûmat verilirse kendisinin bu hususta ki ihtimamsızlığı göze çarpar mülâhazasile atik davranmış ve şifreli telgrafla keyfiyeti arzetmişti... Zamanın terbiyei siyasiyesi bununla yuğrulmuş olduğundan ve bu kabil hareketler birçok kimseleri ikbale götürdüğünden Konya valisinin telgrafı şayanı hayret görülmekle beraber devre göre umuru tabiiyeden sayılırdı.

Süleyman Nazif merhum ikamete memuriyet suretile Bursa mektupçuluğunda senelerce müddet kalmıştır. Sultan Hamidin bu suretle öteye beriye yerleştirdiği erbabı fikir ve kalem, bulundukları mahallerde ilelebet kalmağa mahkûm ve bu keyfiyet herkesçe malûm iken Bursaya yeni giden bir vali saraya bir kâğıt göndererek "mektupçuluğun emniyet ve itimat mevkii olduğundan ve Süleyman Nazif Beyin ise bu itimada liyakati bulunmadığından" bahisle azlini arzetmişti. O vali bu kabil maruzatın terviç olunmadığını bilemez değildi; ancak onun maksadı Süleyman Nazif Beyi azil veya tebdil ettirmek değil, Süleyman Nazif gibi ahrarı ümmetle imtizaç edemiyeceğini göstererek Hünkârın teveccüh ve iltifatını temin etmekti.

Bu tahrirat cevapsız kalınca vali telâşa düştü; çünkü o maruzatından maksadı Süleyman Nazif Beyi Bursadan kurtarıp İstanbula getirtmek olabileceği yolunda bir zehap uyandırabilirdi; bu da vali için mucibi felâket olabilirdi. Vali derhal ikinci bir tah-

rirat göndererek Süleyman Nazif Beyin azlini tekit ve şu kadar ki ahval ve harekâtı tarassut altında bulundurulmak için bir maaş tahsisile Bursada ikamete memur edilmesini teklif etti. Ancak her işte İstatükonun muhafazası taraftarı olan Sultan Hamit Süleyman Nazif Beyi değiştirmedi ve Bursa mektupçuluğunda bıraktı. Ayni vali Sultan Hamide hoş görünmek ve marzii âliye mugayir ahvali tarassut ile meşgul bulunduğunu göstermek için Konya valisi Ferit Paşayı da jurnal etmeği unutmaz, Ferit Paşanın Konya reji müdürü vasıtasile Avrupadan memnu gazeteleri getirtmekte olduğunu arasıra bildirirdi. Bir zatın dediği gibi bunlar o zaman esen hava idi ve birçok kimseler bu havadan gıda alır, Yıldız sarayı da bu havadan hoşlanırdı. Zaman değişince hava da değişti ve bütün o haller tarihin huzurunda birer istihza ve takbih mevzuu oldu.

*
**

Sürgün siyaseti:

Sultan Hamit İstanbuldan birçok kimseleri jurnaller üzerine vilâyetlere teb'it etmişti. Bu teb'it edilenlerin bir kısmı hiçbir vazifeyi haiz olmıyarak sadece bir maaşla ikamete memur edilirler, bir kısmı da memuriyetle gönderilirlerdi. Uhdelerine bir vazife ve memuriyet tevdi olunarak gönderilenler başka vilâyet veya memuriyette iyi iş görecek kabiliyette olsalar bile bunları inha etmeğe kimse cesaret edemezdi. Bir kimsenin nefiy suretile vilâyetlerde herhangi bir memuriyete tâyini o kimsenin orada uzun müddet kalması demekti; bu kabil insanları ikamete memur edildikleri yerden başka mahalle naklen memur etmek kendileri üzerindeki menfilik sıfatını

yavaş, yavaş unutturabileceği ve günün birinde bunların İstanbula da gelmelerine yol açabileceği için buna müsaade olunmazdı.

Bu cümleden olarak Müşir Feyzi Paşadan sonra Yemen ahvalinin bozulması üzerine oraya ümerayı askeriyeden muktedir bir zatın tâyini lâzım gelmişti. Badehu münasip bir müşir gönderilmek üzere şimdilik orduya erkânı harbiye reisi sıfatile muktedir bir zatın komisyonu askerice intihap ve arzedilmesini Hünkâr irade etmişti. Bu iradeyi komisyona tebliğ ettim. Günler geçtiği halde bir türlü intihap yapılamıyordu. Bizzat komisyona gittim, sebebini sordum. Cevaben: Münasibini bulduk amma arzedemiyoruz dediler. Taaccüp ettim. Kimlerden diye istizah ettim. Üç isim söylediler ve bunlar içinde en muktediri Şamda erkânı harp kaymakamı İzzet Bey olduğunu da ilâve ettiler.. Bu zat Sadrı esbak İzzet Paşa idi. Ancak bu tarzda izam edilmiş, yani yakasına menfi yaftası yapıştırılmış olduğu için komisyonu askerî cesaret edip te arzedemiyordu. İsmini aldım, arzettim, terfii rütbe ile memuriyeti irade buyuruldu ve alelûsul tebligat icra olundu. Ertesi gün keyfiyeti komisyonu askerîye söylediğim zaman azanın üzerinde hâlâ eseri tahaşi vardı. Bu da gösteriyor ki Hünkârın vehmini hüsnü idare etmek mümkündür. Binaenaleyh Sultan Hamidin tarihini yazanlar onun fıtrat ve kabiliyetini muhakeme ederlerken onu çileden çıkaranların mesuliyetini de unutmamalıdırlar. Sultan Hamidin muhiti başka türlü olsaydı onun siyaseti değişir miydi değişmez miydi pek bilemezsem de Sultan Hamit üzerinde bu muhitin hayli müessir olduğunu bilâtereddüt iddia edebilirim.

Sadrâzam Cevat Paşanın zamanı sadaretinde ve benim başkitabete tayinimden mukaddem bir tarihte

cereyan etmiş bir hâdiseye bittesadüf muttali olmuştum. Bu hâdise yukarda beyan ettiğim keyfiyeti izaha medar olacak mahiyette olduğu için yazmak isterim. Hünkârın iradeleri biri resmî ve diğeri hususî tâbir olunan tezkerelerle tebliğ edilirdi. Mahiyet itibarile bu iki tarzı tebliğ arasında bir fark olmamak lâzım gelirse de isimlerinin delâletinden de anlaşılacağı üzere birinci kısım tebligat büsbütün resmî addolunurdu. Cevat Paşanın zamanı sadaretinde Bağdat ve Suriye defterdarlarının becayişleri hakkında bir iradei seniye sâdır olmuş ve bu irade makamı sadarete bir tezkerei hususiye ile tebliğ edilmiş idi. Bu iradenin hususî tezkere ile tebliğ olunması o iki defterdarın becayişleri matlubu âli olduğuna bir işaret ve bundan sonra yapılacak şey alelûsul bir tezkere ile keyfiyetin makamı sadaretçe arz ve inhasından ibaretti. Cevat Paşa böyle hareket etseydi, yani iradei seniyeyi Maliye Nazırına bildirerek o tarik ile bir istizan tezkeresi tanzim ve arzetseydi yolu ile hareket etmiş olurdu. Halbuki Cevat Paşa böyle yapmamış, hususî tezkere ile tebliğ olunan iradei seniyeyi kat'î ve nihaî mahiyette telâkki ederek Bağdat ve Suriye defterdarlarının becayişlerini mevkii icraya vaz ile ilân etmişti.

Sadaret müsteşarı muamelâtı resmiyenin tâbi olduğu usulü bildiği için tezkerenin resmî olmayıp hususî olduğunu ve hususî tezkerelerle gelen iradeler üzerine yapılacak muamele bu olmadığını Sadrazama ifade edince Cevat Paşa: "Padişah iradesidir tezkerenin hususî veya resmî olması iradei seniyenin mahiyet ve kat'iyetini değiştirmez.' demiş ve ertesi gün saraya geldiğinde "İradei seniyeyi alınca icra ve ilân ettim ve müsteşarın ihtarına rağmen bu yolda hareketi vazifei sadakat bildim" yolunda maruzatta bu-

lunmuştu. Cevat Paşa böyle yapmayıp hususî tezkerelerle tebliğ olunan iradei seniyelerin mevkii tatbika vaz'ı için ötedenberi mevcut olan usule riayet etseydi Hünkâr buna hiçbir şey demezdi; ancak Cevat Paşanın tarzı hareketi Sadrazamın sadakat ve itaatini göstermek itibarile Hünkârın hoşuna gideceği tabiî idi. Nitekim öyle oldu ve Cevat Paşanın bu hareketine mükâfaten kendisine yaveri ekremlik unvanı tevcih ve hazinei hassadan yüz elli altın maaş tahsis olunmuştu. Bu hâdise ibrete şayandır.

Şeyhülislâm Cemaleddin Efendi bir tarihte Viyanadan gayet zarif bir avize sipariş ve celbetmişti, avizenin konşimentosu Reşat Efendi isminde bir komisyoncunun namına tanzim ve avize bu nama irsal olunmuştu.

Veliaht Reşat Efendiye münasebeti olmak şöyle dursun onun adaşı olmak dahi caiz olmadığından Reşat adlıların Neşet diye çağırılıp hattâ o suretle imza attıkları ve kezalik Sultan Muradı hatırlatmamak için Murat adlılara Mir'at denildiği o devri idrâk etmiş olanların malûmudur. Şeyhülislâm Efendiye ait olan avizenin Reşat isminde bir komisyoncu namına vürut ettiğini gören işgüzar gümrük memurlarından biri derhal bir jurnal yazarak Veliaht Reşat Efendinin Viyanadan bir avize mübayaa ve celbederek Şeyhülislâm Efendiye hediye ettiğini arzetmişti. İşin garabetine bakınız ki, ledettahkik o günlerde gümrükten çıkarılan bir avizenin Meşihat kapısına gittiği anlaşılmıştı. Bu ihbarı takip eden cuma günü zatı şahane camide bermutat Şeyhülislâm Efendi ile görüştüğü sırada alelıtlak avizelerden bahis açar, Cemaleddin Efendi hiçbir lüzum ve münasebet yokken Hünkârın avizeden bahsetmesine hayrette kalır ve üç gün evvel Viyanadan celbetmiş olduğu avizeden Sultan

Hamide haber verildiğine intikal ederek Cuma selâmlığını müteakip hanesine avdetinde mezkûr avizeyi kâhyasına bittevdi zatı şahaneye takdim eder.

Cemaleddin Efendi zeki bir zat olduğundan vaziyeti derhal kavramış, Hünkâr da bundan memnun kalarak kâhya efendiye mühim miktarda atiye vermişti. Bilâhare tamiki tahkikat olunarak jurnal sahibinin ihbarı yalan olduğu ve avizenin Reşat isminde bir komisyoncu marifetile getirildiği anlaşılmış ve ilk telâş zail olmuştur. Cemaleddin Efendi kâhyanın yüksekçe bir atiyei şahaneye nail olduğunu ve saraydan memnunen avdet ettiğini görünce "Kâhya efendi! Bizim avize size ışık verdi" diye lâtife etmiştir.

Bu vak'a jurnalciliğin nerelere kadar götürüldüğünü ispata delildir. Sultan Hamit gibi bir Padişahın Şeyhülislâmı Reşat Efendi gibi her hal ve hareketi tarassut altında tutulan bir veliahtın semtinden gelecek rüzgârdan bile tahaşi ederken ondan hediye kabul etmesi minküllilvücuh ihtimalden bait olduğu halde Reşat isminde bir komisyoncunun getirdiği avizenin Şeyhülislâm dairesine gitmiş olmasını jurnal mevzuu yapanlar vardı. Garibi şu ki bu jurnal yırtılıp atılmıyor, sahibi çağırılıp yalancılık ve müfterilik cürmile cezalandırılmıyor, bilâkis bu kabîl işlerde müteyakkız davrandığı için taltif olunuyor. Bu kadar müsait bir muhitte jurnalcilik elbette bütün feyzile neşvünema bulacaktı.

* * *

Sultan Hamidin son on beş senelik devri saltanatında jurnalciliğin ihraz ettiği mergubiyet yalnız bu yolda feyiz ve terakki arıyan ufak insanları değil, devletin ekâbiri ricalini de aynı tarik üzerinde ve yekdiğerile müsabaka edercesine arzı hizmete teşvik eder olmuştu. Tophane müşiri ve mekâtibi askeriye

nazırı Zeki Paşa malûmatı askeriye ve siyasiye sahibi bir zat diye tanınmıştı. Zeki Paşa uzun müddet bu iki mühim vazifeyi ifa etmişti. Çok zengin bir kütüphaneye mâlik, fününu mütenevviada mahir ve aynı zamanda meratibi askeriyenin en yükseğine nail olan bu zat bile Hünkâra havadis yetiştirmek illetinden nefsini kurtaramamıştı. Dahilde kendi vesaiti istihbariyesi marifetile aldığı haberleri ve hariçten Avrupa gazetelerinde muttali olduğu havadisi Hünkâra bildirir, bu hususta başkalarından geri kalmağı istemezdi. Öyle anlatırlardı ki dahile ait ve jurnale mevzu teşkil edebilecek olan herhangi bir haberi kendisinden evvel başka birinin Hünkâra yetiştirmiş olduğunu öğrenince geç kaldığı vahimesile müteessir olur ve bu vesvese ile başına soğuk su döktürürmüş.

Türkçede bir darbımesel vardır: Sakınan göze çöp kaçar derler. Bunun gibi Zeki Paşa da marzii âliye muvafık harekette bulunmağa son derece itina gösterir bir zat olduğu halde günün birinde hayli mühim bir tehlike atlatmıştı. Malûm olduğu üzere bayram günleri beş vakitte atılan toplar bayram arifesinde ikindiden başlar, bayramın son günü ikindi vakti nihayet bulur.

Bir bayram arifesinde ikindi vakti atılmak lâzım gelen toplar Tophanenin depolarından cephanenin geç çıkarılması sebebile teahhur etmiş ve ikindi ile akşam arasında vakitsiz bir surette atılmağa başlamıştı.

O vakitler gerek sipariş üzerine Avrupadan celbolunan ve gerek Zeytinburnu fabrikasında imal edilen mühimmatı nariye tophanę depolarına konulur ve irade olmadıkça bir tarafa çıkarılamazdı. Mevzuu bahsettiğim bayram için cephane çıkarılmasına müsaade edilmesi hakkındaki istizan tezkeresinin cevabı geç çıktığından cephane vaktinde yetiştirilmemiş

ve tam ikindi ezanile beraber atılması lâzım gelen bayram topları akşama doğru atılmıştı. Haddizatinde hiçbir ehemmiyeti ve mânası olmıyan bu hâdise bazı jurnalcilere vesilei fesat olmuş ve bunlar Sultan Hamide takdim ettikleri jurnallerde böyle vakitsiz top atılması halk arasında tebeddülü saltanat ve yeni cülûs diye telâkki olunarak hayreti mucip olduğunu yazmışlardı.

Bu meselenin tahkikatından çıkan netice şu idi: Bayram topları mevakii muhtelifede atılıyor, her mevkideki topların cephanesi tophane deposundan gönderiliyordu.

İkinci fırka kumandanlığına merbut olan bir mevkide toplara ait cephanenin vürudu teahhur edince topçu zabiti keyfiyeti kumandan Paşaya arzetmiş, kumandan Paşa ne vakit cephane gelirse o vakit atarsınız demiş.

Bu muhavere ikindiye yakın cereyan etmiş. İkindi ezanı vakti hulûl edince cephanelerini vaktü zamanile almış olan bazı mevkilerden ikindi topu atılmış, ikinci fırkanın cephanesi geç gelmiş ve gelir gelmez topçu zabiti kumandan Paşadan aldığı emre binaen topu attırmış; bunu işiten mevakii sairedeki topçu zabitleri ikinci fırkadan top atıldığına göre kendilerinin de buna ittibaan tekrar top atmaları icap edeceğine hükmetmişler, bunlar da top attırmışlar, hulâsa Tophane depolarının bir teahhuru sebebile İstanbul afakı ikindi ile akşam ezanı arası hayli sarsılmıştı. Gerek bu vakitsiz toplar, gerek jurnalcilerin tezviratı Zeki Paşayı fena halde korkutmuş, o gün biçare adam bir hayli azap ve ıztırap çekmişti. Zeki Paşanın telâş ve ıstıraba düşmekte hakkını teslim etmelidir; çünkü bu hâdise Zeki Paşayı bir kumandanlığa veya ikamete memur sıfatile uzak bir vilâyete göndertmeğe kâfi gelebilirdi.

Tahsin

Yedi Sekiz Hasan Paşanın bir jurnale cevabı

İstinyede sarayın haberi olmadan, Maarif Nezaretine tasdik ettirilmeden tiyatro oynatıldığına dair saraya verilen bir jurnal üzerine başkâtip imzasile Yedi Sekiz Hasan Paşaya yazılan bir tezkere, Hasan Paşayı âdeta sinirlendirmiş ve saraya güzel de bir ders vermiştir. Hasan Paşanın cevabı şudur:

Gûya İstinyede üç gece, sırasiyle münderecatı muzirriyesiyle tiyatro icrasına dair vukubulan ihbar üzerine lüzumu tahkiki tarafı âlilerinden vürud eden komiser Yasef efendi tarafından beyan olunmasına ve bu babda zabıtaca olan malûmat, kariyei mezburede bahçivan Nikolinin bahçesinde kâin (Aya Marya) nam ayazmanın yevmi mahsusunda her sene olduğu gibi cumartesi gününden itibaren üç gün devam eden ve bugün hitam bulan panayır hakkında olup öyle tiyatro icrasının aslı ve esası bulunmadığına nazaran panayır, tiyatro diye ihbar edildiği anlaşılmış, bu da haber veren memurun sözlerine ne derece itimad olunmak lâzım geleceğini meydana çıkararak zatıâlilerini beyhude işgale ictisal eyledikleri anlaşılmıştır. Zikrolunan panayır adeti kadimeden olarak her kariyyede icra olunan hıristiyan âyin ve eğlencelerinden bulunduğu gibi işbu geceden bilitibar Arnavutköyünde üç gün, üç gece panayır icra olunacağı cihetle tedabiri inzibatiye ittihazı aşikâr bulunduğunun arzına ibtidar olunur ol babda...

Yaveranı hazreti şehriyariden Beşiktaş polis memuru Ferik Hasan

Ebülhüdanın kardeşi nasıl takip edilmiş?

Resmen Halep vali muavini, hakikatte ise, valinin harekâtını takibe memur olan Reşit Bey adın-

daki zata 9/Temmuz/312 tarihinde yazılan mahrem şifrede: (Mezunen Halebe gitmiş olan Ebülhüda efendi hazretlerinin biraderi, maiyetinde altı yedi eşhası ecnebiye bulunduğu halde gayri cariz bazı mahallerde gezmekte olduğu padişah tarafından duyulmuş olmakla mumaileyhin nerede gezip, kimlerle görüşmekte olduğunun ve maiyetinde kimler idüğinin serian arz ve iş'arı emrü ferman buyurulmuştur.

Bir de makamı vilâyette ehli islâm hakkında reva olmıyan muamele vukubulmakta ve Ermenilerin ise korunduğu ve hatta zeytin eşkiyasının ciheti hukuku şahsiyeleri bile nazarı itibare alınmıyarak cümlesinin tahliye edildiği, hariçten birçok Ermenilerin Halebe geldikleri istihbar buyurulduğundan buna dair olan malûmatı valâlarının dahi tavsilen şifre ile arz ve iş'arı emrü ferman buyurulmuş olduğunun...)

10/Temmuz/312 de Beyrut vilâyetine yazılan şifrede:

(Ebülhüda Efendinin biraderi Abdürrazak Efendi Halebe gitmek üzere müsaadei seniyyeye nail olmuş iken Beyruta gidip orada adabı islâmiyeye dokunur evza ve etvarda bulunduğu, birtakım şapkalı ecnebilerle görüştüğü masmuu âli buyuruldu. Mevcut hissiyata göre bu haberin boş olmaması lâzım geleceğinden bu şapkalı ecnebiler kimlerdir? Abdürrazak Efendi ile ne gibi muhaberede bulunmuşlardır? Ötede beride ne gibi lisan istimal etmiş olduğunun hemen arzı atabei ülya kılınması...)

Bir jurnalin meydana çıkardığı acı hakikatler

Çanakkale boğazında çürümeğe mahkûm Osmanlı donanmasından bir memur, saraya sunduğu jur-

hanenin hiçbirinde birkaç saat hareket edecek kadar bile kömür olmadığı, sefain mutfakları için lâzım olan kömürü getirecek olan Eseri Cedid vapuru hümayununun da henüz gelmediği, bu tezvirata herkim cesaret etmiş ise tahtı mes'uliyete alınması." istenilmektedir. Padişahın vehmi, endişesi yüzünden Osmanlı donanmasının ne acıklı vaziyette olduğunu filo kumandanının bizzat zatı şahaneye bildirmesi karşısında vicdanların titrememesi imkânsızdır. Purmekin hâdisesine gelince:

(904 - 905) Rus - Japon harbinde, Ruslar mağlûp olmuş, geniş Rus ülkesinde, ordu ve donanmasında kaynaşmalar meydana gelmişti. Bu sırada, Karadeniz Rus donanması gemilerinden «Pokmkin» adlı zırhlının efradı isyan ederek Karadenize açılmışlardı. (25/Haziran/905). Zırhlının Osmanlı sularına gelerek Boğazlardan geçmesi, Akdenize açılması havadisi ortaya çıkmış, Padişah büyük korkular içinde günlerce Karadeniz boğazında tahkimat yaptırmış, Rus imparatorundan fazla endişeye düşmüştü. İşte Hamidiyenin de bu suretle isyanı meselesi ortaya atılmıştı.

TARİH KÜTÜPHANESİNİN HAZIRLAMAKTA OLDUĞU YENİ BİR ESER DAHA

Abdülhamid'den Para ve ihsan alanlar

Bu son derece mühim eser hakkında bir fikir vermek için sizi hayret içinde bırakacak vesikalardan bir kaçını sunuyoruz. İşte meşhur Fehim Paşanın Abdülhamide yazdığı maruzattan birkaçını, aynen kendi üslûbu ile yazıyoruz:

Cenab-ı rabbı mennan padişah kaderdan ve şehinşah-ı cihan velinimet-i bi minnet efendimiz hazretlerine tükenmez ömürler ihsan buyursun âmin. Emsal ve akran-ı bendegânem misillû refikam cariyelerinize de birinci rütbeden bir kıt'a şefkat nişan-ı zişanının ihsan buyurulmasını istirham eylerim, ferman. Sarfedecek de hiç bir param yoktur padişahım.

Yaver-i hususii şehriyarilerinden
piyade mirlivası abd-i memlûkleri
Ahmet Fehim

Millî Mücadelemizin evvelâ kahraman, sonra da hain denilen bir siması nefsini müdafaa ediyor

Çerkes Ethem'in Hâtıraları

O devrin, bugüne kadar ifşa edilmemiş bazı hâdiseleri ile beraber.

Ethem'in hakkındaki neşriyat dolayısiyle Amman'da bizzat hazırladığı müdafaanameyi okuyacaksınız.

Bu çok enteresan kitap (Tarih Kütüphanesi) nin üçüncü eseri olacaktır.

Fiatı bir liradır.

TARİH KÜTÜNHANESİNİN İKİNCİ ESERİ

Halit Paşa
Ali Çetinkaya
Vuruşması

Yazan:

CEMAL KUTAY

Bu eser, yalnız Halit Paşanın Meclisde vurulması hâdisesini değil, bu hususta bugüne kadar meçhul kalmış hakikatlerle beraber bir çok istifhamların cevaplarını verecektir.

1 — Cumhuriyet nasıl ilân edilmişti? 2 — Cumhuriyetin ilânında Rauf Bey, Kâzım Karabekir, Ali Fuat, Refet Paşalar ve Doktor Adnan neden İstanbulda idiler? 3 — Rauf Bey "Cumhuriyet" kelimesini neden istemiyordu, o zaman fırtına koparan beyanatı. 4 — 1924 de Kâzım Karabekir, Ali Fuat ve diğer Paşalar neden or-

dudan istifa ederek meb'us kalmak istediler? 5 — Mustafa Kemal Cafer Tayyar Paşaya: "Bu mesele aramızda kalacak, bundan Başvekile de bahsetme" dediği mesele ne idi? 6 — Mustafa Kemal bir şifre ile paşaları neden meb'usluktan istifa ettirmek istemişti? 7 — Cafer Tayyar Paşa Gazi'nin emrine rağmen meb'usluktan neden istifa etmedi? 8 — İsmet Paşa ve Ali Fethi Bey grupları arasındaki anlaşmaşmazlığın iç yüzü ne idi? 9 — İsmet Paşa - Rauf Bey düellosu. 10 — Halit Paşaya karşı komplo kuranlar kimlerdi? 11 — Meclis koridorunda nasıl vuruldu? 12 — Atatürk'ün ve İsmet Paşanın bu hususta-ki fikirleri...

ve daha bir çok "eser" e geçmemiş meraklı malûmat..

Fiatı 100 kuruş.